

Konstantin-Cyryll a Methoděj,

slovanští apoštolé.

Slovo na obranu historické pravdy jejím přátelům

napsal

FRANTIŠEK SNOPEK.

V OLOMOUCI 1908.

V komisi knihkupectví Ed. Hölzla (G. Marušky).

Tiskl Jindřich Slovák v Kroměříži.

JEHO KNÍŽECÍ MILOSTI

NEJDŮSTOJNĚJŠÍMU PĀNU PĀNU

FRANTIŠKOVI SAL. BAUEROVI

ARCIBISKUPU OLOMUCKÉMU,

KNÍŽETI, VÉVODOVI, KRÁLOVSKÉ ČESKÉ KAPLY HRABĚTI,

DOMÁCÍMU PRAELATU PAPEŽSKÉMU,

JEHO CÍSAŘSKÉHO A KRÁLOVSKÉHO VELIČENSTVA SKUTEČNÉMU

TAJNÉMU RADOVI,

ŘADU CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA I. VELKÉHO KŘÍŽE RYTÍŘI,

DOKTORU BOHOSLOVÍ

ATD. ATD. ATD.

DŮSTOJNÉMU NÁSTUPCI SVATÉHO METHODĚJE,

HORLIVÉMU CTITELI SLOVANSKÝCH APOŠTOLŮ

V SYNOVSKÉ ÚCTĚ VĚNUJE

VŽDY VDĚČNÝ ŽÁK.

Literatura, která má za předmět svůj slovanské apoštoly Konstantina-Cyrilla a jeho bratra Methoděje, tak jest bohata, že tvoří o sobě celou bibliotheku. Vždyť nejenom příslušníci národa slovanského, mužové znamenití svým duchem i věděním pracovali na poli tom, ale i Němci, Francouzi a Italové se přičiňovali, aby přispěli k oslavě velikých světcův slovanských. Jednoho třeba litovati, že s naší strany nebylo účastenství na této práci takové, jaké býti mělo a mohlo. Máme sice i my jména zvučná mezi pracovníky o životě svatých Cyrilla a Methoděje, ať pomínu starší, uvedu probošta Václava Štulce, kanovníka Josefa Augustina Ginzla, Josefa Hergenröthera, kterýž později purpurem byl ozdoben, praelata Františka Račkého, Leonarda Rettela, profesora Tadeáše Gromnického, kardinala Dominika Bartoliniho, ale žádný nedal si práce, aby prohlédl důkladně a propracoval zejména slovanské legendy o našich věrozvěstech, aby, jako se slušelo a patřilo, kriticky ocenil i jednotlivé věty ba i slova se stanoviska katolické dogmatiky a kanonického práva.

Psáti o pramenech dějin cyrillo-methodějských stalo se domainou filologův a učencův pravoslavných. Nemíním a nebudu jim upírati zásluh převelikých, ale jedno třeba jim vytknouti, že legendám, které vydávali za práci učenníkův našich apoštolův, přisuzovali namnoze větší vážnosť, než samým listinám, které často nepovšimnuty zůstávaly stranou.

Kam dospěli s ustavičným velebením pannonských legend jakožto prací vlastních učenníků slovanských apoštolův, dokazuje professor slovanské filologie na universitě berlínské

Dr. Brückner, který zvláští svoje názory o našich světcích šíří nejenom v různých odborných časopisech jazykem německým i polským ve statích jednajících o svatých Cyrillu a Methoději, nýbrž i ve spisech jiných. Prvý z filologův na západě nožem kritiky rozebírá legendy o svatých věrozvěstech našich, bohužel nespouští se ani o vlas stanoviska svých předchůdcův, že staroslovanské legendy obě jsou sepsány učenníky světcův, ano ještě dále zabíhaje, se vši rozhodností poukazuje na společný původ jejich i římské (italské) legendy, — svatého Methoděje!¹⁾

Všechny tři legendy prý povstaly před vypuzením Methodějovcův z Moravy, legendy o Cyrillovi před rokem 879, život Methodějův ukončen byl ještě roku 885.²⁾ Proto všechny tyto tři legendy nazývá moravskými,³⁾ nepřipadným shledávaje dosavadní pojmenování legend pannonských.

Nejsem opravdu tak bojovný, abych se tak beze všeho dal v zápas s mužem veleučeným, který se nad to umí znamenitě oháněti britkým vtípem. Ale naprostá bezohlednost a jiné podobné ctnosti, které u něho dávno přede mnou našli mnozí jiní, byla by mi vnutila do ruky péro obranné, i kdybych k tomu nebyl vybídnut s několika stran.

Ještě kdyby se byl držel pouze svého oboru. Ale když nepřinášeje vůbec nižádných dokladův, zvláště pak nepřihlížeje k listinným pramenům, autoritativně rozhoduje o věcech, ve kterých se příliš nevyzná, (patrné toho doklady uvedu níže ve článku XI.), svoje myšlénky, (raději abych napsal: smyšlénky) ohřívaje opět a opět čtenářům podává, pak již nesnadno zdržeti se slova.

Vím, že není historikem ex professo, jehož jest povinností, nestranně podávati události, jak je našel v pramelech. Ale náš autor okatě stavěje na odiv svoji zaujatost proti Konstantinu-Cyrillovi a Methoději, a priori upírá jim

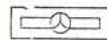
¹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage. Archiv für slavische Philologie. Herausgegeben von V. Jagić. Berlin 1906. XXVIII. Band. S. 186., 189., 226.

²⁾ l. c. 189.

³⁾ l. c. pag. 190.

každé právo a všelike právo přisuzuje jejich protivníkům kněžím latinským.⁴⁾ Ovšem se kryje poněkud svojí domněnkou, že slovanští apoštolé, klamajíce Řím, Moravany jemu chtěli odloudivi a přivábiti k Cařihradu. Ale když dále tvrdí na základě svých neomylných legend, že byli Fotijovci, kteří v nenávisti majíce Řím, nestyděli se přijímati od něho dobrodiní, a že zejména Methoděj roztrhnul poslední nitky, které ho s ním pojily, proklel římskou víru a byl za to přijat mezi římské světce⁵⁾: tu již, trvám, hříchem by bylo mlčeti. A když na celém polském, charvatském a českém světě, pokud vím, není historika ani theologa, který by si s katolického stanoviska po zásluze posvětil na důkladnost práce Dra. Brücknera, a rozebrav ji obšírněji, ujal se největších dobrodincův národa slovanského, nezbylo mi nic jiného, než abych opět se chopiv péra, zastal se jich podle sil svých.

Také se domnívám, že mohu o té věci pronést slovo, které snad nebude tak lehce bráno, protože již déle než od čtvrtstoletí vážně se obírám studiem pramenův dějin cyrillo-methodějských. Mlčeti nemohu a nebudu, ačkoli mohu býti jist, že svým hlasem neproniknu.

⁴⁾ l. c. pag. 221. Daß ich den diese Mission bekämpfenden lateinischen Geistlichen des IX. Jahrh., ihrer trijezyčnaja jeres'... alles Recht zuspreche, Cyrill und Method jegliches Recht abspreche, ist ohne weiteres ersichtlich.

⁵⁾ l. c. pag. 188. Beide Brüder waren Photianer und die unversöhnlichsten Feinde Roms; namentlich Method hatte Rom, obwohl er ihm alles, nicht nur seine erzbischöfliche Würde, sondern seine Freiheit, ja sein Leben verdankte; Method zerriß auch die letzten ihn mit Rom verbindenden Fäden, verfluchte den römischen Glauben und ist dafür unter römische Heilige aufgenommen worden. Conf. pag. 212 sequ.

I.

Učenci se různí soudíce o době, kdy legendy povstaly, o vzájemném jejich poměru, v jakém jazyce byly sepsány atd. Těchto otázek se Dr. Brückner nedotýká, nýbrž přichází in medias res, tvrdí: hojné a určité zprávy legend dokazují, že jsou velice staré; v mnohých věcech souhlasí do slova, což prý poukazuje na společný jejich původ, na Methoděje. Na důkaz toho uvádí souhlas legendy o svatém Cyrillovi hlava 15 se 7 hlavou římské (italské) legendy. Legenda o Cyrillovi vypravuje, že světec bojoval s trojjazyčnický slovy písma je poráží, rovněž vyvrátil bludy bohomilské (manichejské) jakož i ty, kdož nebránili po dávném obyčejí pohanské oběti přinášení a uzavírati nezákonně sňatky, a potom dodává: vše to jako trní posekav, ohněm slov popálil,¹⁾ totiž slov z písem svatých (Žalm 49, 14 Malach. 2, 13—16, Mat. 5, 27. 28. 32. I. Kor. 7, 10 a Mat. 19, 6. Mar. 10, 9.) Římská pak legenda má v hlavě 7. takto: Počali tudíž (Konstantin s Methodějem na Moravě působíce) . . . k vyplnění rozličných bludův, jež v národě tom našli, srpu výmluvnosti své užívati a tak posekavše a vykořenivše z onoho pole zkázonosného rozmanité křoví nepravostí, začali sítí byliny slova božího.²⁾

¹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 188.

²⁾ cap. 7. Coeperunt itaque . . . ad correptionem diversorum errorum, quos in populo illo reperant, falcem eloquiorum suorum inducere; sicque abrasit et exstirpatis de agro illo pestifero multifariis vitiorum sentibus, divini verbi gramina seminare.

Právě těchto citátův užívá Dr. Vondrák na doklad, že římská legenda závisí na pannonské v líčení činnosti slovan-
ských apoštolův na Moravě.³⁾ Jemuž odpovídám: Uvedená výše shoda obojí legendy ve výrazech trní — sentibus (trní, křoví) nezdála by se ničím jiným, než docela obyčejnou frází de communi, kdyby římská legenda nemluvila zde o křoví chyb nebo nepravostí (vitiourum), kdežto trní života Konstantinova-Cyrillova vztahuje se na bludy (haerese) ať domnělé (trojjazyčnictví) ať skutečné (učení pavličanské a o rozlučitelnosti manželství). Bludův (errorum) vůbec se dotýká mimo to ještě legenda římská, míníť asi poblouzení mnohých lidí nedosti vycvičených v náboženství křesťanském; kdežto život pannonský je specializuje, bojujeť proti gnostickomanichejským bludům pavličanským čili jak později se nazývaly, bohomilským.⁴⁾ Však o tom ještě bude nám mluvit.

Badatelé pozorovali již dávno, že legenda římská niterně spojena jest se životem Cyrillovým. Chtěli tomu, že jedna pošla z druhé, ale nedohodli se, kdy a jak. Brückner má za to, že Methoděj právě na základě svých informací dal jí složití snad Gorazdem latiny znalým a roku 879 ji přinesl do Říma, kdež pak zůstala.⁵⁾ O životě pak Konstantina-Cyrilla míní, že jej sestavil Methoděj sám,⁶⁾ pro svůj konečný životopis dal (Klimentovi?) návod, co by měl napsati na počátku, kdy který list papežův by měl vsunouti, co by měl vypravovati z podrobností, o kterých nemohl věděti Kliment ani Gorazd, jak o setkání s králem «uherským», s císařem německým, o pŕtkách s německými biskupy. V čem sobě navzájem odporují, lze prý objasniti rozličnými úmysly, za kterými jsou psány.⁷⁾

³⁾ Vondrák, Studie z oboru církevněslovanského písemnictví. V Praze 1903, str. 113.

⁴⁾ Studie cyrillo-methodějské. Hlídko 1905, str. 229. Otisku. V Brně 1906, str. 50.

⁵⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 189.

⁶⁾ I. cit. pag. 226.

⁷⁾ I. c. pag. 226.

Kolik vět, tolik domněnek ničím nedoložených, ať zrovna nedím, nemožných. Obírám se zvláště staroslovanskými legendami již po dlouhou řadu let, ale čím dále, tím patrnější jest mi rozdíl mezi nimi a legendou římskou (italskou).

Legenda římská není životopisem Konstantinovým-Cyrillovým, nýbrž, jak jasně vyplývá ze záhlaví, zprávou o přenesení ostatků svatého Klimenta z Korsuně, kde podstoupil mučnickou smrt, do Říma, kde bylo jeho sídlo. Chtěl-li pisatel její mluvit o přenesení, nemohl mlčením pominouti toho, kdo je přenesl, jehož péči byly nalezeny. Proto zmiňuje stručně také o jeho mládí a o jeho cestě do Kozar. Vypravuje, kterak ostatky objevil, jak se s nimi vrátil do Cařihradu, odkudž se záhy odebral na Moravu. Po nějaké době i s bratrem povolání byli do Říma, kdež je velmi uctivě přijal papež Hadrian, a posvětil je na biskupství. Leč za krátko Konstantin počal vážně churavěti, a sesnul v Pánu, načež byl na žádost Methodějovu uložen v basilice svatého Klimenta.

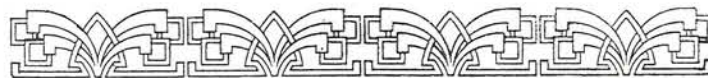
Tak vypravuje prostě legenda, která se ostatně nezdá býti samostatným spisem, nýbrž úryvkem pouze práce delší;⁸⁾ o podrobnostech pak má právo promluvit historická kritika.

Zcela jináč si vedou legendy pannonské. Dr. Brückner shledává v nich hojnost a určitost dat, z čehož soudí na jejich veliké stáří.⁹⁾ Co do stáří legend až na některé desíletí se s ním shodují, ale přehlédnuv je v mysli, připouštím jenom, že je v nich hojně citátův písma svatého, ale ne příliš mnoho určitých zpráv, které snesou soud přísné kritiky, neboť **obě staroslovanské legendy jsou spisy tendenční.**

⁸⁾ Studie cyrilomethodějské str. 18.

⁹⁾ l. c. pag. 188.

II.

Statě Brücknerovy způsobily veliké rozhořčení ve všem Slovanství. Ozval se proti nim kde který kritik a odsuzoval jeho počínání rouhavé. Co se mne týče, odmítám co neirozhodněji jeho domněnky bezdůvodné, ale věda, že i věc nejhorší má svou dobrou stránku, a spravedlivým býti chtěje, přiznávám, že Brücknerovy statě znamenají nikdy nečekaný u filologův pokrok v bádání o pramenech dějin cyrilomethodějských. Kdyby byly psány tonem mírnějším, snad by si nebyl vzbudil tolik odpůrcův, ale, míním, nebyl by dosáhl svého účelu, nebyl by k nové intensivnější práci povzbudil odborníky. Tím však jeho způsob psaní neschvaluji ani dosti málo.

Statě Brücknerovy, tvrdím, znamenají rozhodný pokrok v bádání cyrilomethodějském, nebo naproti dosavadnímu smýšlení filologův a historikův, kteří přísahají na každé bezmála slovo pannonských legend, dovozují, že jsou to spisy naskrze tendenční. Však v té věci nikterak jemu nepřináležejí priorita. Již sesnulý A. D. Voronov tendenčními nazval některé alespoň jejich zprávy. Roku 1881 ja tehdy v počátcích studia svého cyrilomethodějského, poukázal jsem rovněž, že třeba jest důkladně kriticky prozkoumati nejenom celé odstavce, ale mnohdy i věty a slova legend pannonských a všech ostatních legendárných pramenův životopisu našich svatých apošto-

lův.¹⁾ Roku 1886 vyslovil jsem zřejmě, že slovanské legendy jsou tendenční.²⁾ Tehdy jsem se nenadál, že mi bude popřáno po několika letech v stati List Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. *Industriae tuae* učiniti průlom v hradbách nedotknutelnosti legend pannonských, kdež zřejmě jsem podotkl, že a v čem tendenční jsou.³⁾ A zvláště ve svých Studiích cyrillomethodějských roku minulého (1906) dokončených jsem provedl důkaz toho obšírněji.⁴⁾

Dávám docela za pravdu našemu autorovi, že tendence legend nebyla uznána, zejména pak ne tendence legend pannonských. Badatelé je měli za spisy hagiografické, kterým třeba ve všem věřiti. Radovali se nesmírně, když objeven byl známý sborník listův papežských v britském muzeu, potvrzujících některé údaje života Methodějova. Nikomu z nich ani ve snách nenapadlo se tázati, proč dotčený životopis mlčí o tom, jak barbarsky jednali se světcem biskupové němečtí, a proč omezuje se pouze na diplomatické »drželi ho půl třetího léta«, což vlastně mnoho neznamena.

Souhlasím úplně s berlínským slavistou, že naše legendy nejsou pouze legendy, ale jsou také prameny dějinné. Kde pak třeba legend užití jakožto pramenův dějinných, nesmí jejich ušetřiti rozlučující analýze kritická.⁵⁾ Ale, připomínám otevřeně, že historická kritika nedovoluje nikomu, aby, neohlížeje se mnoho na listiny za historický pramen první třídy pouhou legendu, jejíž nad to tendenčnost uznává, povýšil za tím pouze, zdá se, účelem, aby svým vtípem a

¹⁾ Sborník velehradský sv. II., str. 187 sled. Nic tedy ani nyní nenamítám proti výroku našeho autora (uv. m. st. 195: *Wir wiederholen: jede einzelne Angabe der Legenden muß auf das cui bono untersucht und geprüft werden. Nichts ist in diesen Legenden naiv, zufällig, gleichgiltig.*

²⁾ Stař Pannonské legendy a mnich Chrabr. Sborník historický. Red. Ant. Rezek. Ročn. IV., str. 134.

³⁾ Sborník velehradský, sv. VI. str. 104.

⁴⁾ Studie cyrillomethodějské str. 41.

⁵⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. p. 208.

svými poznámkami věru nepřilíš šetrnými tepati mohl toho, o němž jedná, zde tedy slovanské apoštoly. To čelí proti všem zásadám historické kritiky.

Účelem pannonských legend jest, prohlásiti slovanskou liturgii za dílo bohumilé, pravověrné. Tendence jejich jest, očistiti ji ode vši poskvrny a odstraniti všeliké pochybnosti, které by snad mohly vzniknouti.⁶⁾ V té věci shodují se s Drem. Brücknerem na celé čáře bez výhrady, v ten smysl jsem se vyslovil ve svých Studiích cyrillomethodějských v sešitě srpnovém Hlídky roku 1904, str. 584;⁷⁾ statě Brücknerovy pak v Archivě für slavische Philologie dostaly se mi do rukou 29. prosince 1906.

Nemám celkem mnoho, co bych namítal proti vývodům našeho učence, že zvláště život Konstantinův-Cyrillův prostým neknižným Slovanům měl býti jakýmsi kompendiem apologetickým, měl je naučiti, co by odpovídali na námítky Saracenův, Židův a katolíkův. »Nejobšírněji obrací se proti Židům; katolíkům vytýká pouze trojjazyčnictví a volnější vykládání manželských zákonův. Doplňkem toho jest život Methodějův, kde se zbytečně vyčítá sedmero sněmův obecných; co po nich vzniklo v církvi římské, nedá se uvésti ve shodu se svatou orthodoxií, je tedy samo sebou neplatné.«⁸⁾

Připomenuv jenom, že více snad než pro neknižné Slovanů psány byly životy pro poučení duchovních osob, které především byly povolány hájiti slovanského jazyka bohoslužebného, přistupují k věci. Právě uvedené přiznání mohlo našeho autora přivésti na pravou tuším cestu, na níž mohl přesnadno poznati spisovatele legend, jakož i krajinu, kde byly sepsány; byl by se mohl takto uchrániti nejednoho omylu.

⁶⁾ I. c. p. 191.

⁷⁾ Srovn. Hlídky 1905 sešit únorový str. 118. Úmysl . . . byl naučiti soukmenovce, jak by mohli a měli proti námítkám Řekův brániti slovanské písmo a bohoslužbu. Otisku str. 41.

⁸⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. p. 227. Dodatek psal autor v září 1905, tištěn 1906.

Poukazuji zde opět na stať mnicha Chrabra o slovanských písmenech, která byla sestavena taktéž pro praktickou potřebu předem, domnívám se, slovanských kněží v Bulharech. Jest rovněž apologetická, obranná. Spisovatel vyvrací přímé (ne vymyšlené) námitky odpůrcův slovanského písma a slovanské liturgie, které v Bulharech činili kněží Řeci (rozuměj: kněží řecky sloužící). Námitky nejsou nikterak vymyšleny. Výrazy «jiní však mluví»; «jiní se domnívají», «my co odpovíme nebo co řekneme takovým bezrozumcům» a «jestliže kdo řekne» dokazují, že polemika Chrabrova neměla účelu pouze naučného (vědeckého) nýbrž se patrně odnášela k praktické otázce, zdali dovoleno jest vůbec užívatí v bohoslužbě slovanského jazyka a písma.⁹⁾

Než nebudu unavovati čtenářův opakováním toho, co jsem napsal do Hlídky, nebo bylo by mi odtud opisovati celé stránky. Komu na tom záleží, najde si práci mou na udaném místě, kdež hojnými citaty dovozují, že stať Chrabrova o písmenech slovanských niterně co nejužší spojena jest se životy pannonskými. Životopisec užil námitek protivníkův slovanštiny u Chrabra a odpovědí jeho, pannonské legendy mi připadají jako pokračování statě Chrabrovy. A protože by se nebyl tak snadno nikdo vmyslil v položení Chrabrovo a v jeho myšlénky, maje na paměti slova ku konci statě pronesená **сѣтъ же и ннн ѡтвѣкти, аже ннде речемъ, а ннынъ нѣсть вѣма.** «jsou však i jiné odpovědi, které jinde povíme, ale nyní není kdy», nemohl jsem usouditi, nežli že Chrabr sám sepsal pannonské legendy, a sice patrně za tímž úmyslem, za jakým sestavil svoje pojednání o písmenech.

A poněvadž professor Dr. Vondrák důvody filologickými dokazuje, že pannonské legendy sepsal slovanský biskup Kliment, prohlásil jsem Chrabra a biskupa Klimenta za osobu jednu, ohradiv se jenom proti domněnce, že by byl býval učníkem Methodějovým.

⁹⁾ Stovp. A. D. Voroнов, Главнѣйшіе источники для исторіи свв. Кирилла и Меѡдія. Кіевъ 1877. стр. 102 слѣд.

A nyní pohledme blíže na výklad Brücknerův, že pannonské životy měly učiti Slované, co by odpovídali na námitky Židův a Saracenův. Že by Saraceni a Židé byli šířili svoje náboženství na Moravě, toho tuším nebude tvrditi ani Dr. Brückner. Ovšem pak dělo se to v Bulharech.¹⁰⁾ Výše dotčené odpovědi papeže Mikoláše alespoň svědčí, že za jeho doby saracenské knihy znepokojovaly Bulhary.¹¹⁾ Židé rovněž mezi nimi hlásali svoji víru, což vyplývá z otázky Borisovy, zdali smí kdo práci nějakou konati v sobotu nebo v neděli.¹²⁾

Nejináč má se i s Pavličany. Sekta tato svým učením i svým odporem proti stávajícím řádům církevním způsobila veliké nepokoje předem v Ormunsku, potom i jinde, zvláště v říši řecké. Nedivno tedy, že byli pronásledováni zde jako ve své vlasti. Císař Michal I. (811—813) potrestal některé zarputilé Pavličany na hrdle, jiným ukládal jenom pokutu. Císařovna Theodora (842—856) od roku 844 snažíc se je obrátiti, jenom tvrdošijné stíhala těžkými tresty. Proti nim napsal i Fotius čtyřery knihy.¹³⁾ Podobá se, že vzpomínaje roku 866 obrácených v Cařihradě bludařův, má před očima především Pavličany.¹⁴⁾

Že Pavličané v blud uváděli i Bulhary, dočítám se v odpovědích Mikoláše I. papeže na otázky knížete Michala-Borisa. Tam čtu zcela zřejmě, že do Bulhar «přišli mnozí z rozličných míst

¹⁰⁾ Studie cyrillomethodějské. Hlídky 1905 str. 290. Otisk str. 52 sled.

¹¹⁾ Responsa ad consulta Bulgarorum n. 103 Mansi Amplissima conciliorum collectio 15. col. 432.

¹²⁾ Responsa num. 10. l. c. 406.

¹³⁾ Libri IV. adversus Manichaeos. Migne, Patrologia Graeca 102 col. 15—264.

¹⁴⁾ epistola encyclica ad archiepiscopales thronos per orientem existentes. lib. I. ep. 13. num. 2. Migne l. c. col. 721. *μάλιστα δὲ κατὰ τὴν βασιλευσσαν πολιν, ἐν ἣ πολλὰ θεοῦ συρρογαί τῶν ἀνεπίστων κατόρθωται. πολλὰ δὲ γλῶσσαι τὴν προτέρα διαπυράμεναι μισαρότητα τὸν κοινὸν πλάστην καὶ δημιουργὸν μεθ' ἡμῶν ὑμεῖν ἐδιδάχθησαν.*

křesťané, Řeci, Armeni a odjinud . . . učíce věci různé a sobě odporující».¹⁵⁾ Nepochybuji pro svou osobu, že dotčenými Ormuny čili Armeny míněni jsou Pavličané, zvláště protože Boris v listě svém výslovně zmiňoval o různé jejich a Řekův nauce: «qui prout voluntas eorum existit, multa et varia loquuntur». Řeci ovšem u věrouce nesouhlasili s manichejskými Ormuny-Pavličany. Ostatně i Řeci dle svědectví dotčeného spisu Mikolášova učili novým pověrám národ nově obrácený,¹⁶⁾ k pověrám beztoho náchylný.

Dějepisíci všichni a kritici vůbec považují za možné, že se Pavličané z Bulhar dostali až na Moravu. Z toho, že hlava 15. legendy o Cyrillovi klade ony kacíře do naší užší vlasti, soudili bezmála všichni, že zde i byli. Toho si však nikdo nevšiml, že legenda věty obsahující haeresi manichejskou, připisuje vlastně latinským franckým biskupům, kněžím a žákům. Udává totiž, že zmíněné latinské duchovenstvo hájilo bohoslužby pouze hebrejským, řeckým a latinským jazykem, a že se s nimi v boji utkal Konstantin-Cyryll; načež pokračuje: «Netoliko toto jedině mluvili, nýbrž i jiným zlořádům učili», zejména větám, které Brücknera tak dohněvaly, že si ulevuje na domnělém pisateli legendy, vlastně na obou bratřích Soluňanech: Když se píše o římském duchovenstvu, že nadřovalo naukám manichejským, tu aby se člověk nedopálil; když se mu připisuje učení, že zavraždění člověka může být odpykáno tříměsíčním pitím z dřevěného poháru, jest to nestydatá lež, z nížto lze poznati, jakého ducha byl její původce, jak smýšlel o římském duchovenstvu a jeho učení.¹⁷⁾ Když pak Cyrill dokonce Latinům připisuje pohádku o lidech velikohlavých, patrna jest jeho zloba, neboť za lidové pohádky — škoda, že nemluvil o psohlavcích — zodpovědnými chtěl učiniti Latiny nic netušící.¹⁸⁾

¹⁵⁾ Responsa n. 106. Mansi 15.433.

¹⁶⁾ Responsa n. 54. 55. 57. 66. 77 l. c. col. 420. 421. 424. 426.

¹⁷⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage l. c. p. 211.

¹⁸⁾ l. c. p. 212.

I v této otázce si dovoluji smýšleti jinak. Že by se bludy pavličanské byly rozšířily až na Moravu za té doby, nedosvědčuje žádný letopisec německý, žádná jejich synoda, žádná památka, ač mnohdy, byť i většinou jenom skrytě, ukazují osten proti Řekům vetřevším se do domnělé jejich oblasti. Z toho však, že Pavličané mohli své nauky hlásati na Moravě, neplyne, že by se to skutečně bylo stalo. A posse ad esse non valet conclusio. Svědectví pak životopisce pannonského jest ojedinelé, proto ceny pochybné, věrojatno jest tendenční; o jeho pravdivosti ba ani o jeho pravděpodobnosti jsem se při nejlepší vůli nemohl přesvědčiti.

Věda pak, že skutečně manichejské bludy se rozmohly v Bulharech, kdež i nová odrůda jejich povstala, Bohomilův, soudím, že si mohl Dr. Brückner lehce ušetřiti zbytečné rozčilení, kdyby nebyl uvěřil na slovo pannonskému životopisci, kdyby byl, poznáv, že naše legendy jsou naskrze tendenční, v jistém směru apologetické, domyslíl se, že ne na Moravě, nýbrž v Bulharech svoje učení šířili Pavličané jakož i Saraceni a Židé. Pak by byl dal za pravdu sesnulému A. D. Voronovu, že jejich otčiny třeba hledati ne na Moravě, nébrž v Bulharech.

Jestliže správný jest můj soud, poděpřený zde i vývody Brücknerovými, že naše legendy nepovstaly již na Moravě, nébrž v Bulharech, pak můžeme zcela bezpečně zůstatí při starém obvyklém dosud názvu pannonských legend, byť i neodpovídal docela skutečnosti. Neboť kdybychom, majíce již latinskou legendu moravskou, zavedli ještě moravské legendy staroslovanské a novou moravskou legendu římskou, nejenom by se s pravdou neshodovalo pojmenování legend, nýbrž by zbytečně způsobilo leda hotový zmatek. Bychť i tedy v očích našeho autora byl tvrdší, naše legendy nebudu nazývati jinak než pannonskými.

Jsou-li pak pannonské legendy skutečně psány v Bulharech spisovatelem, který jak jsem dovodil, nikterak nebyl

ani učenníkem bratří našich soluňských,¹⁹⁾ prohřešovali bychom se nadobro proti předním zásadám historické kritiky, přisuzující jim váhu takovou, jako listinám, ne-li větší a vyvozující z nich Bůh sám ví co.

III.

Pozorujeme, že vývody Dra. Brücknera nejsou ani docela nové, a pokud jsou nové, nejsou úplně správné, a z veliké části jsou dosti povrchní. Tak se má i se IV. statí, jejíž obsah udán asi takto: Listy v legendách se vyskytující, promluvy, pochvaly a motivace se strany císařovy a papežovy atd. jsou vymyšleny nebo vyzdobeny.

Náš autor píše: »Slovanské životy mají za účel, zavedení slovanské liturgie vylíčiti jakožto dílo bohumilé pravověrné; tendencí jejich jest, odstraniti z ní všelikou poskvrnu a nedopustiti nižádné pochybnosti. Bylať to věc docela nová, dosud v církvi nebývalá, u svatých otcův neslýchaná; a protože každá novota v církvi, i tehda, když vyšla se strany autoritativní, od papeže, eo ipso [dodávám úmyslně: Řekům, nebo z těch mnozí tak smýšleli¹⁾] byla kacířstvím, ohavností, bylo Methodějovi co neúzkostlivěji pečovati, aby odstranil všeliké pochybnosti, všeliký nátěr novotářství, jehož se Řek hrozil více než moru.«²⁾

Poděpíšu rád, vymítiv jméno: Methoděj a vloživ: pisec obou legend staroslovanských. Neboť Methoději, jenž pracoval na západě, v oblasti, jak sám dle svého životopisce praví, svatého Petra, dostačilo, když jeho dílo uznal římský papež; jemu nebylo se ohlížeti na Řeky a ohražovati se proti jejich námítkám. Ovšem pak bylo povinností slovan-

¹⁹⁾ Studie cyrillomethodějské str. 25—45. 57—151.

¹⁾ Slova v závorce, rozumí se, dodal pisatel těchto statí.

²⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. p. 191.

ských kněží v Bulharech, kterážto země po ukončení osmého sněmu obecného 870 náměstky východních patriarchů přirčena byla Cařihradu. Když v Bulharech zaváděla se bohoslužba slovanská, Řeci (míním zde kněze sloužící řeckým jazykem, byť i byli Slované mezi nimi) činili roztodivné námítky. Poznamenal nám je, jak dotčeno výše, mnich Chrabr, dodávaje ve stati své o písmenech slovanských i některé odpovědi. Ku konci pak statě odkazuje na jiný spis, kdež měly býti odpovědi jiné.³⁾

Tento spis čili vlastně tyto spisy nejsou než naše slovanské legendy. Obrana jest mnohdy tak naivní, že předpokládá, ne-li úplnou nevědomost řeckých kněží, tedy jistě nedostatek soudnosti. Dokladem toho budiž jenom námítka, že slovanského písma nestvořil Bůh ani andělé a že nejsou od počátku, jako písma židovská, latinská a řecká. Odpovědí jest, že řeckého písma neutvořil Bůh, nýbrž Řeci pohané, kdežto slovanská písma vymyslel svatý muž Konstantin řečený Cyrill, kterýž i sám jediný přeložil písmo svaté. Odpovědí na tuto námítku jest dle mého přesvědčení také věta několikrát se opakující v obou pannonských legendách, že písma slovanská Konstantinovi zjevil Bůh po předcházející modlitbě. Dostačilo-li takových zbraní užívatí na protivníky slovanského písma, není to důkazem jejich příliš veliké vzdělanosti.

Dr. Brückner vidí známku nerozdělené ještě církve v tom, že pisec legend tak velikou váhu klade na uznání novot moravských nejenom Římem východním ale i západním.⁴⁾ Má-li z toho radost, budiž mu přána; já alespoň shledávám v tom byzantinismus, když se rozhodnutí světského panovníka císaře o věcech ryze duchovních uvádí jako pendant rozhodnutí téže otázky vrchností duchovní.

Než v tom jemu dám za pravdu milerád, že řeči a listy, jak je uvádějí pannonské životy, na mnoze jsou vymyšleny, po případě podvrženy.⁵⁾ Na příklad máme v hlavě 14. života

³⁾ Srovn. Studie cyrillomethodějské. Hlídka 1904, str. 493. 582. 652. 762. Otisku str. 11. sled.

⁴⁾ l. c. p. 191.

⁵⁾ l. c. p. 187.

Konstantinova-Cyryllova rozmluvu s císařem, mají-li Moravané písmo pro svůj jazyk přiměřené. Filosofovy domnělé nesnáze překonává císař slovem: Chceš-li, může ti Bůh dáti, jenž dává všem, kdož ho prosí nepochybuje, a otevírá tlukoucím. — Toto vypravování rozhodně jest vymyšleno, aby na ně navázati mohl zprávu, že, když světec s pomocníky vykonal modlitbu, za nedloho jemu Bůh zjevil slovanská písma.⁶⁾

«S touž myšlénkou», napsal jsem tolikéž v Hlídce 1904, str. 654., «se setkáváme i v tak řečeném listě císařově...», ba shledáváme zde myšlénky, proti nimž bojuje spisovatel života sv. Konstantina-Cyrylla i mnich Chrabr, jak pozorovati můžeme, přirovnavše výše uvedené následujícím výňatkům: Bůh... uviděv tvoji víru a snahu (*ПОДВИГЪ*) učinil i nyní za našich let, zjevil písmo k vašemu jazyku, čehož nebylo dáno jen za prvních let, abyste i vy přičtení byli k velikým národům, kteří oslavují Boha svým jazykem. Tož ti poslali jsme toho, jemuž je Bůh zjevil...»⁷⁾

Myšlénky svoje, vlastně svoje odpovědi obhájícím bohoslužby řecké klade pisatel naší legendy do péra císařova; Slované pak užívali jich, když jim někdo namítal, že slovanského písma neschválil císař.

Dále máme v hlavě 15 námítku prý latinských biskupův, kněží a žákův: Neoslavuje se tím Bůh. Nebo kdyby mu to bylo vhod, nebyl by mohl tak učiniti, aby (Slované) od počátku písmeny píšíce řeč svoji, oslavovali Boha? Ale tři jazyky pouze zvolil, hebrejský, řecký a latinský, jimiž sluší slávu Bohu vzdávati.

Pranic se tomu nedivím, že námítky tyto, protože, jak udala výše v hlavě 14. táž legenda, a jak udává i hlava 5. života Methodějova, Bůh sám zjevil písmo slovanské, činí zde laínská hierarchie s duchovenstvem

⁶⁾ List Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. Industriae tuae. Sborník velehr. VI. str. 104.

⁷⁾ Studie cyrillomethodějské. Hlídka 1904. str. 654. Otisku strana 21.

vplyvem ďáblovým: »Když vzrůstalo boží učení, zlý závistník od počátku ďábel netrpěl toho dobra, nýbrž vešel do svých nádob a začal mnohé popuzovati, pravě jim: Neoslavuje se tím Bůh atd. Byli pak toto mluvící latinští a frančtí biskupové, kněží a žáci.« Poznámka tato zde jest pro poučení obhájcův bohoslužebné slovanštiny v Bulharech, jak by měli svým odpůrcům čeliti, kteří činili právě takové námitky.

Manichejské učení pavličanské, které autor legendy taktéž připisuje latinskému duchovenstvu, působícímu na Moravě, jsem již v stati předcházející odkázal do Bulhar, a proto mohu také ne zcela bez důvodův pisateli (ale ne Konstantinovi-Cyryllovi ani bratru jeho Methoději) přivlastniti následující obranu svátostného manželství. Tím však netvrdím, že by takových poměrův nebylo také na Moravě; byly zde jako v každém národě nově na víru obráceném.

V hlavě 16. latinské duchovenstvo v Benátkách rovněž tupí a snižuje dle našeho autora slovanštinou i slovanštinou bohoslužbu týmiž důvody a podobným způsobem, jako Řeci (vlastně hájitelé bohoslužby řecké) u Chrabra, dovolávají se apoštola (Petra), papeže a otcův latinských, kteří jí neznali. Konstantin-Cyryll prý, jako sokol havrany, porážel je napřed rozumovými důvody, uváděl jim národy, které měly křesťanskou bohoslužbu svým jazykem, dodav k tomu i takové, které jí vůbec nikdy neměly; konečně bojoval slovy svatého písma Starého i Nového Zákona. Celá hlava 16. jest mi jako klín vražený do životopisu, a sice za tím účelem, aby si slovanštinou duchovenstvo bulharské zvyklo úspěšně hájiti bohoslužbu jazykem národním, nedadouc se umlčeti mnohomluvnými Řeky a jejich přívrženci.

Vymyšleny jsou všecky řeči, které dle hlavy 18. svého životopisu mluvil Konstantin-Cyryll v Římě. Věta »od této chvíle nejsem sluhou ani císařovým ani kohokoliv jiného«, neměla svého místa v Římě; zavání byzantinismem.

Vybásněna jest po mém rozumu i předsmrtná modlitba Cyrillova, neboť mimo jiné obsahuje i větu »vyhub trojjazyčné kacířství.« Jest zde také příliš mnoho slov, než aby je byl mohl pronésti umírající světec, zesláblý nemocí.

Za to nezdá se mi v celku podezřelým vypravování legendy o zamýšleném pochování Konstantina-Cyrylla v jeho klášteře. Souhlasí s tím nejenom život Methodějev, ale i legenda římská. Připouštím však, že není psáno podle stenografického protokollu.

IV.

Tendence, za jakou jest psán život Konstantina-Cyrilla, probleskuje i v životopise jeho rodného bratra Methoděje.

Zatím nechci souditi, zdali skutečně pravdě se podobá, že Methoděj byl v císařské službě. Zajímavá jest však tato zpráva. S pravdou souhlasí, že byl mnichem, (nebo anachoretou?) na Olympě a že doprovázej mladšího bratra i do Kozar, přísluhoval jemu knězi jakožto jahen. Také se účastnil namáhavých prací při hledání ostatků sv. Klimenta papeže. Pravdě se podobá skutečně, že nechtěje přijati svěcení biskupského od Fotia, byl jmenován hegumenem v klášteře Polychroně.

Dr. Brückner pochybuje, že by byl Rostislav poslal pro Konstantina-Cyrilla do Cařihradu, aby jej získal za učitele pro svůj národ, maje za to, že z Kozar nedošly zprávy na Moravu, a pak úspěchy missie kozarské byly přece jenom nepatrný. Židé obchodující s otroky do Kozar přicházejíce na Moravu prý by nebyli zprávy podali o snaze Konstantinově.¹⁾ Za to tvrdí, že se Konstantin mohl od nich dovědět o Rostislavovi na svých cestách nebo v Cařihradě.²⁾

Ať jest jakkoli, věc tato zasluhuje, aby zrale byla uvážena, než o ní někdo pronese svůj soud. Ale že poselství Rostislavovo císaři Michalovi, jak je po-

¹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 189.

²⁾ I. c. pag. 200.

dává legenda, poukazuje na bulharský původ legendy, podotkl jsem již ve svých Studiích cyrillo-methodějských.³⁾ Michal Boris, kníže bulharské, žádal papeže, aby jemu a jeho lidu, jako jiným národům, dal pravé dokonalé křesťanství, nemající vrásky ani poskvrny, neboť do jeho země přišli mnozí z různých míst křesťané, kteří učili každý podle vůle své rozličným věcem sobě odporujícím, Řeci, Ormuni a z jiných míst. «Varia et diversa docentes» a «multa et varia loquuntur» mi připomínají slova legendy «učíce nás rozličně». Toto rozličné učení připisuje se zde Vlachům, Řekům a Němcům. Však není dokladu, že by, zejména na Moravě, před slovanskými věrozvěsty byli křesťanskou víru hlásali Řeci. Proto jsem nezatajil své pochybnosti, zdali zpráva o působení Řekův na Moravě není tendenční, jako tendenční jest ono z Bulhar přenesené «učíce nás rozličně».⁴⁾ Že «učíce nás rozličně» připomíná Ormuny, podotkl jsem již výše.

Věta «nesměli odříci Bohu ani císaři» (dle I. listu Petrova 2, 17), zavání byzantinismem; tu zjevil Bůh filosofu slovanské písmo jest ozvěnou toho, co psáno jest v hlavě 14. života Konstantinova-Cyrillova a odpovědí na námitku Řekův u Chrabra, že písmo slovanského nevymyslí Bůh.

Vymyšlena jest spisovatelem zpráva, že v Římě se někteří posmívali slovanským knihám, řkouce: Nesluší nižádnému národu míti svoje písmo, kromě Židův, Řekův a Římanův, a odkazující na Pilátův nápis na kříži, aby mohl doložit, že je papež proklel nazvav trojjazyčníky a Pilátovci. Boj o slovanskou liturgii a o souvisící s ním písmo v Bulharech byl tak prudký,

³⁾ Studie cyrillo-methodějské str. 51. — Velmi případně vyslovil svoje pochybnosti o tomto místě i Dr. Brückner I. c. p. 201: Schon der Umstand, daß Mährer sich über verschiedene Lehren beklagen — das ging noch für Chasaren an, bei dem Wettstreit jüdischer, arabischer, christlicher Missionäre, nicht jedoch für Mähren — läßt die Gewagtheit der ganzen, anscheinend so plausiblen Erzählung hervortreten, die erfunden werden mußte, um die persönliche Initiative der Brüder verschwinden zu machen.

že již nestačilo se dovolávatí Konstantina-Cyrilla, nýbrž třeba bylo anathematu papežova byť i jenom vybásněného na udolání protivníkův.⁵⁾

Že v hlavě 8. slova papežova: «Ne tobě (Kocelu) toliko, nébrž všem těm zemím slovanským posílám jej učitelem od Boha i od svatého apoštola Petra znamenají povýšení Methoděje na apoštolského legata u národův slovanských, dovodil jsem na jiném místě, doloživ, že jako takovýto stálý legat byl zároveň ozdoben hodností arcibiskupskou.⁶⁾

Ze slov listu Jana VIII. papeže, počínajícího *Industriae tuae* z roku 880, kterým Methoději výsadu jeho arcibiskupství, kterážto výsada záležela ve slovanské bohoslužbě a kterým slovanskou tuto bohoslužbu, ač ji byl roku 873 zabraňoval, výslovně nejenom potvrdil pro země téhož jazyka, ale i nařídil (*iubemus*),⁷⁾ také jsem provedl, že táž liturgie slovanská již prve povolena byla papežem Hadrianem,⁸⁾ a sice listem, jehož obsah nám udává život Methodějův v hlavě 8. Zároveň jsem upozornil, že list *Gloria in excelsis Deo*, který jest patrně interpolován na místě nejednom, nezbytně předpokládá biskupskou jurisdikci u Methoděje.⁹⁾

Pannonský životopisec teprve později Kocelovi přisuzuje zásluhu toho, že Methoděj se stal biskupem, vykládaje, že na jeho prosbu byl povýšen na stoličce svatého Andronika v Pannonii, tedy udává, že prve, když obdržel důstojnost legatskou a když mu byl do ruky dán list *Gloria in excelsis Deo*, byl pouhým knězem, čehož vůbec nelze předpokládati. Snad zamýšlel tím životopisec zastříti výtku, již se mu

⁵⁾ Studie cyrilomethodějské str. 52.

⁶⁾ List Hadriana II. Sborník velehr. VI. 90. sled.

⁷⁾ na uv. m. str. 17 sled.

⁸⁾ na uv. m. str. 9 pozn. 4.

⁹⁾ na uv. m. str. 16 sled.

¹⁰⁾ na uv. m. str. 19. 83 sled.

mohlo dostati, že nebyl světec na biskupství svěcen již v Cařihradě. Snad nechtěl mluvit o nepřiznání Svatoplukově k slovanskému dílu, aby řečtí kněží jeho otčiny nebyli ještě více posilněni ve svém odporu a zášti proti slovanskému písmu.

Obsah hlavy 9. zakládá se na dobrých pramenech. Methoděj srdnatě hájil práv apoštolské stolice, jejíž byl legatem, proti nárokům biskupův bavorských, začož byl jat, nespravedlivě souzen a odsouzen do zajetí ve švábském klášteře. Papež dověděl se z jeho listův, co se bylo stalo v Němcích, poslal Pavla biskupa jakynského, by jej osvobodil. Biskupové nebyli, jak udává hlava 10., exkomunikováni, nébrž nazatím pouze suspendováni.¹⁰⁾ Načež biskup Pavel doprovodil arcibiskupa Methoděje k Svatoplukovi na Moravu. Tak snad rozuměti můžeme zprávě o novém poselství Moravanů k papežovi, který prý jim Methoděje ihned poslal arcibiskupem.

Co vypravuje hlava 12., je nejasné, mlhavité a k tomu tendenčně zbarvené. Pisec zamlčuje, že Methoděj byl pohnán před soud, aby se zodpovídal, jsa nařknut, jakoby jináč věřil a učil než apoštolská stolice. O jeho odpůrcích se tvrdí, že churavěli hyiopatorským kacířstvím, totiž dle výkladu Řekův, že Syn jest otcem Ducha svatého. Vypravuje, že před shromážděným národem čten býti měl list o vypuzení Methodějovu (to zamýšlelo německé duchovenstvo osočováním svého arcipastýře). Zmiňuje také, že zbaveni byli již svého učitele, ale celé pravdy nepovídá, aby nedal řeckému duchovenstvu v Bulharech nové zbraně do rukou. List papežův obsahoval svědectví o Methodějově pravověrnosti («pravověren jest»), byla to bulla Jana VIII. *Industriae tuae*. Není tam slov: «v rukou jeho jsou od Boha a od apoštolské stolice všechny slovanské země», ale o tom nepochybují, že Jan VIII. potvrdil Methoději jeho důstojnost legatskou. Další «aby koho

¹⁰⁾ O některých nesrovnalostech v pannonských legendách. Sborník historického kroužku Vlasti. V Praze 1896. Sešit V., str. 161. List Hadriana II. Sborník velehr. VI., str. 39 násl.

prokne, byl proklet, koho pak posvěti, aby svatým byl», buďto pisatel přidal ze svého, nebo tak pozměnil slova bully Quod si contumaces etc., kterými se církevními i jinými tresty hrozí těm, kdož by z neposlušnosti a tvrdošijnosti ztropili pohoršení nebo rozkol.

Vypravování hlavy 13. o výpravě staříčského arcibiskupa Methoděje do Cařihradu, jest rovněž tendenční, spisovatel si je vymyslel, by měl ještě doklad, že císař přijav uctivě světce, učení jeho i se slovanskou bohoslužbou pochválil, podržev si prý jednoho kněze i s jahnem. «Taktéž i patriarcha». Methoděj, pravím já, cesty do Cařihradu nastoupiti nesměl, nechtěl-li zavdati četným nepřátelům svým příčiny k novým žalobám, jakoby u věrouce i v jiných věcech stranil Fotiovi. Kdyby to byl přece učinil pak jistě nezamlčel toho po jeho smrti Viching či jak se koliv nazýval jeho obžalobce u Štěpána VI., aby jej potupil. Pak také zcela jistě bychom o tom našli stopu v listinách tohoto papeže. Či by někdo byl tak moudrý, by tvrdil, že Methoděj pro pouhou choutku a libůstku císařovu, nebo snad aby navštívil hroby svých milých, nedbaje této opatrnosti, vydal v nebezpečí, ba v jistou zkázu výsady a výhody dobyté dlouholetou svojí a svého bratra prací, že by byl rázem zmařiti chtěl, co bylo úkolem života jich obou?

Celkem přiznávám upřímně, že také u mne velmi málo váhy mají písemnosti, řeči i poselstva, jež nalézáme ve slovanských životopisech. O tom, jak vypravování o objevě kostí svatého Klimenta k delší zprávě, jež byla uveřejněna své doby v Kirillo-Methodijevském Sborníku Pogodinově,¹¹⁾ zatím ještě nemohu mluvit. Rovněž není mi lze rozhodnouti nyní, odkud vzaly tendenční, jak se zdá, zprávy o sporech se Saraceny a Židy a zvláště pokud se zakládá na pravdě, co životopisec vypravuje o sepsání sporův Konstantinem a poslověnění jich Methodějem, který je prý rozdělil na osm slov.

¹¹⁾ ср. 319—326.

Mámet zajisté mnohé disputace řecké se Saraceny i se Židy; se Židy písemně se přel již Alexandrijský Cyrill.

Proto však právě zůstává mi hádankou, proč Dr. Brückner tolik drží na citaci Methodějovu k císaři a proč jej pro ni tak přísně posuzuje, ačkoli předem vůbec prohlašuje, že listy, které se nalézají v legendách, jakož i řeči, pochvaly a motivace císaře a papežův, jak nám je podávají legendy, jsou vůbec tendenčně vymyšleny a vyzdobeny?¹²⁾

Nevěřím pro svou osobu alespoň, že by se byl Methoděj setkal, jak udává jeho životopisec v hlavě 16., s králem uherským, nebo, jak se domnívá dr. Brückner, německým nebo bavorským. Myslím zajisté, že to není než protiobraz k tomu, co vypravuje o návštěvě v Cařihradě: pisec chce tím doložit, jak vzácný byl světec u mocných toho světa. Za to jistě má svůj historický podklad, co vykládá hlava 17.

¹²⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 187. 202.

V.

Jest mi vyznati otevřeně, že ani při nejlepší vůli nemohu na všecko odpovídati ani všecko vyvracet, co napsal dr. Brückner proti našim věrozvěstům. Také se domnívám, že by tím moje statě vzrostly až k omrzení čtenářův. Potom není toho ani třeba, bych všecky jeho výtky vyvracel; neoprávněnost mnohých bije sama sebou do očí, takže by bylo docela zbytečno se jimi zdržovati.

Výše zejména v odstavcích III. a IV. snažil jsem se objasnit a doložit náležitě, proč byly obě obšírné legendy staroslovanské napsány. V tom se vůbec shoduji s učeným slavistou berlínským, že účelem jejich bylo, aby se z nich naučili slovanští kněží a přátelé slovanské bohoslužby hájiti jakožto díla bohumilého a pravověrného beze vší nekalé proveniencie a zvláště prostého všeho kacířstva. Než v tom s ním nejsem za jedno, že by Metoději na Moravě bylo bývalo potřebí odpovídati na námítky mnohdy dosti naivné; jemu stačilo uvést jediný důvod: papež povolil nebo schválil bohoslužbu slovanskou. Jináč bylo těm, kdož po jeho příkladě začali zaváděti slovanštinu do bohoslužby v Bulharech.¹⁾ Tam si papeže sice vážili ještě velice, pape-

¹⁾ Proto do poselstva moravského v 14. hlavě životopisec Konstantina-Cyrilla vložil slova: **ДА БЫША И ИНЫ СТРАНЫ ТОГО ЗРАЦЕ ПОДОВИАНСА НАМЪ**, «aby i jiné krajiny toto vidouce, následovaly nás», ačkoliv Moravané ani zdání nemohli míti, že u nich za nedlouho zavedena bude slovanská liturgie.

žovo slovo tam platilo mnoho, ale ne všechno. Zdá se mi, že řecká církev právě proto, že se její okres čím dále, tím více úžil na východě, kde skrovné již jenom zbytky křesťanův úpěly v porobě saracenské, tím usilovněji hájila svých hranic jinde, zvláště pak v Bulharech, jež byla před nedávnem odňala Římu. Řeci i se Slovanův řecky sloužícími nepřáli novotám, byť i byly schváleny od samého papeže. Stať Chrabrova je toho důkazem. Docela liché jsou vývody V. Pogorělova,²⁾ který tvrdí, že Chrabr hájí hláholštinu proti nově zaváděné cyrillici před Slovanův, neboť nebyla (prý) určena pro Řeky, kterých se celý spor ani netýkal. Nic neplatí poznámka, že tomu Řeci ani nerozuměli. Tolik přece vyrozuměli, že běží o jejich zájmy a těch zanedbávati nebylo radno. Nikdo nemůže říci, že jim na tom nezáleželo. Ba právě, velice jim záleželo, aby bohoslužebné řečtině neubýlo území. Proto pracovali proti bohoslužebné slovanštině nejenom Řeci, nýbrž věrojatno i mnozí domorodí duchovní, kteří byli řecky vzděláni.

Nové a nové činěny námítky proti bohoslužbě slovanské. Nezapomínejme, že již Fotius i čistě disciplinárně úchylky církve latinské od řecké prohlašoval za haerese. Proto jsem usoudil a soudím až posud, že nebyla zavedena liturgie slovanská v Bulharech bez tuhých půtek, jako se bez nich neudržela až do nejnovějších let. Nebyla ani na počátku desátého věku ušetřena přezdívky «kacířství», načež mě uvedl výrok Konstantina-Cyrilla v jeho rozmluvě s císařem, kterou si vymyslel pisec legendy: Kdož může na vodu řeč psáti nebo kdož bude si tím chtíti utržiti jméno kacíře?³⁾

Nevysvětlitelnou jest mi hádankou, proč právě Dr. Brückner římskou legendu, která přece nesleduje účelu výše dotčeného, ani slovem nezmiňujíc o slovanské bohoslužbě, nicméně do jednoho koše háže s pannonskými legendami, ačkoli jí nemůže vytknouti leč některé zprávy souhlasné,

²⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. p. 220.

³⁾ List Hadriana II. v pannonské legendě na uv. m. str. 103.

což ale nevymáhá přece přímého původu z jediného pramene. Alespoň věci neobjasňuje s dostatek výpověď, že psány jsou každá pro svoje účely a lidi.⁴⁾

Dr. Brückner míní, že císař nebyl požádán chaganem kozarským, aby jemu poslal hlasatele víry Kristovy, nechce věřiti legendě římské, že tam poslal Konstantina-Cyrilla, nýbrž tvrdí, že světec vydal se na cestu do vzdálené krajiny o své ujmě.⁵⁾ Nemyslím, že bychom zavrhnouti měli, o čem svědčí pouze legenda římská, aniž tak pravdě podobno není, že skutečně chagan kozarský přál si blíže poznati náboženství křesťanské, znaje poněkud Mojžíšovo a Mohamedovo. Nic nedokazuje proti tomu, že se křesťanem nestal, neboť víra jest dar boží, a člověku tělesnému nezamlouvá se sebezapírání, jež ukládá víra křesťanská. Ba ani výsledek missie Konstantinovy-Cyrillovy celkem dle legendy nepřilíš veliký, nebyl přece tak nepatrný, neboť známo nám, jak malého ovoce dosahují práce missionářův za prvních let u pohanův, a zde pohanství bylo již nemálo porušeno islamem a židovstvím. Není nám potom podáno, jak dlouho světec meškal mezi Kozary. Což kdyby ho byl skutečně císař poslal do Kozar, vybidnut jsa k tomu Fotiem, který se takto zbavit chtěl přísného mravokárce, jenž bezúhonným životem neméně se stkvěl nežli svou učeností?

O tom lze mluvit, kriticky rozebíratí myšlénky, vážití je, ale není záhodno tu i onu odsuzovati a limine, autoritativně rozhodovati a při tom místo důvodův užívati nepodařených, mnohdy dosti frivolních vtipův.

Objevení ostatkův svatého Klimenta ani v legendě římské tuším není vyličeno jakožto životní úkol, ovšem pak jakožto významná událost života Konstantinova; na opravdový úkol života světce, zavedení slovanské bohoslužby, upozorňuje i ona, dotýkajíc se alespoň jeho převodu evangelistáře.

⁴⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. p. 188.

⁵⁾ I. c. pag. 195.

Již ve stati List Hadriana II. v panonské legendě a bulla Jana VIII. Industriae tuae dotištěné roku 1897 zřejmě jsem podotkl, že slova císařova: Chceš-li, může ti Bůh dáti s následujícím se dovoláním Mat. 7, 7. 8., Luk. 11, 9. 10, dle mého rozumu jsou zde jenom proto, by k nim připojena býti mohla další zpráva dosti nejasná, že Pán Bůh po modlitbě Konstantinovi-Cyrillovi zjevil písmena a on složiv písmo jal se překládati evangelium. Však proto právě je zde i celá rozmluva s císařem.⁶⁾

Pozoruhodna jest poznámka našeho autora, že nemohl světec hlaholici vymysleti v několika dnech. «Třeba jenom popatřiti na ni, sledovati jemné odstíny, odličnost hlásek, — žádný jazyk celého světa neměl tehda něco podobného, je to nejstkvělejší úkon jazykovědný několika věkův —, aby kdo poznal, že zde neběží o práci několika dní, nenadálého vnuknutí. Cyrill zhotovil hlaholici dávno před rokem 863. Neboť kdyby byla sestavena teprve po příchodě poselstva moravského do Cařihradu, zajisté byl by Cyrill přihlížel k západnímu nářečí slovanskému, kdež měl působiti. Zatím si ho docela nevšímá, jako by nářečí Slovanův macedonských bylo jediným pravidlem pro všechny Slovany, závažný to důvod, že azbuka nebyla sestavena aniž překládáno písmo svaté teprve pro Moravany. Azbuka i převod evangelii vznikly bez jakékoliv myšlénky na Moravany a na jejich potřeby, vznikly pro nejbližší okolí.»

«Cyrill, jemuž jakožto řeckému Mezzofantimu a nejznámenitějšímu filologu své doby přísluší filologická zásluha, nebyl zaujat ani obyčejnou ctižádostí pozemskou (nehoniltě se za úřady ani nebyl politikem) aniž vábila jeho světská věda pohanská ani theologická, aniž stačilo jemu v asketickém přemýšlení civeti v tiché celle klášterské: k tomu byl povahou příliš energickou, bojovnou, která přemáhala i vady tělesné. Měl jenom jednu ctižádost, kterak by mohl rozšířiti svoji samospasitelnou pravoslavnou církev řeckou, — nena-darmo byl důvěrníkem Fotiovým —, ale byl velice obmezen místem: v Asii a v Africe měla všecko pozbytí, ničeho ne-

⁶⁾ List Hadriana II. na uv. m. str. 104.

měla získati, (o tom se mohl dostatečně přesvědčiti na svých asijských vycházkách), ani na pomezí evropskoasijském u Kozarů, kde Židé slavili svoje vítězství poprvé i naposled, se neosvědčila šířivá síla křesťanstva. Zbývala pouze Evropa, jejíž větší část byla již zaujata Římem, který se chystal odnít Byzancii i starou půdu v Moesii a v Dakii.⁷⁾ Škody, jež utrpěla a ještě utrpěti měla řecká církev, mohla si nahraditi v Evropě, ale ne u Frankův ani u Latinův, nýbrž u Slovanův a sice nejenom na Balkáně, nýbrž i v krajinách položených od Dunaje na sever i na východ. O rozlehlosti slovanské oblasti mohl zvědět na cestách svých kozarských, zejména mohli jemu pověděti Židé o velikých řekách slovanských, o Labi, Visle a Dněpru. Těchto Slovanův od Soluně k moři severnímu bylo lze získati církví řecké, kdyby se jim po příkladě jiných církví východních podala bohoslužba jazykem národním, čehož jim nemohl poskytnouti Řím.« — Tak Dr. Brückner celkem velmi správně píše v článku III.⁸⁾

Připouštím velmi rád, že prvotným úmyslem Konstantinovým-Cyryllovým při převádění písma svatého i při zamýšleném zavádění slovanské bohoslužby bylo, by co nerychleji se ujalo a šířilo náboženství křesťanské u Slovanův, v druhé řadě snad také, by vzrostla církev řecká, aby nahrazeno jí bylo jinde, co pozbyla na východě a na jihu. Ale řecká církev ještě tehda příliš cítila jednotu s Římem, než aby měla nějaké záměry sobecké. Sám Fotius ještě i později vyznával prvenství papežovo, domáhaje se vším úsilím, by jej uznal patriarchou. Že by však byl Konstantin-Cyryll, když byl ostře odsoudil neméně lehkomyšlné než i bezbožné jeho počínání, přece zůstal jeho důvěrníkem, nemohu věřiti; psychologicky alespoň se nedá mysliti, že by

⁷⁾ Teprve císař Lev Isaurský za trest, že Řím nepovolil obrazoborství, odňal jemu r. 732 provincie: obojí Epirus, Dardanii, Illyrik, Macedonii, Thessalii, Achaju, obojí Dacii (ripensis i mediterranea), Moesii a Praevalis s hlavním městem Skodrou, kteréžto území od apoštolských dob příslušelo k Římu a sice k vikariatu soluňskému, byť i obřadu zde užívali řeckého.

⁸⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. 198 sequ.

nadutý Fotij nebyl se od něho odvrátil docela, bychomf o tom neměli zprávy nižádné. Tím méně lze předpokládati, že by Fotij docela vžilý v byzantskou zkostnatělost roku 863. ochoten býval schváliti slovanskou bohoslužbu pro ten případ, kdyby jí byl Konstantin-Cyryll zamýšlel ujmouti činiti církví římské daleko od bran soluňských a cařihradských u severních Slovanův. Ostatně není v pramenech úplně spolehlivých ani nejmenšího příznaku, že by byl chtěl škodu nějak způsobiti kostelu římskému.

«V tom», píše Dr. Brückner dále, «utrpěli velice naši badatelé na své nepodjatosti, že uvěřili legendě vypravující, že Moravané z pouhé touhy po pravdě poslali do Cařihradu pro missionáře; nikdo nevěří motivaci udané v legendách, každý podkládá Rostislavovi politické pohnutky, že touže po církvi nezávislé na Římu a na Němcích, obrátil se do Cařihradu. Ale je to pokus věru zoufalý, pohádku naší legendy učiniti poněkud pravdě podobnou.» Načež dovolává se Přemyslovce Kristiana čili Křišťana (života sv. Ludmily a sv. Václava), který nepřipouští iniciativy Rostislavovy, podle něhož Cyrill o své ujmě přišel na Moravu, dokládá: «Ani legendy nemají pravdy ani moderní badatelé: legendy ne, proto že Rostislav nemohl očekávati od Řekův pro svoje Slovany, čehož nepodnikli pro svoje vlastní Slovany. Ne učinili pro ně ani tolik, kolik byli Němci vykonali pro cizí Slovany. Němci, ne Řeci položili základ i k slovanské církevní terminologii Cyryllově. Jak mohl Rostislav hledati v Cařihradě, čehož mu poskytnouti nemohl? Chtěl-li dáti vyučovati své poddané vlastní mluvou, nezbývalo mu leč mládence moravské poslati do Němec nebo do Říma. Kdyby se byl vymaniti chtěl z poslušnosti římské, byl by si jenom zbytečně způsobil nové nesnáze. Vždyť Bulhaři také ani od Říma ani od Cařihradu nežádali církve národní a liturgie svým jazykem, nýbrž pouze samostatných biskupův, ba patriarchův.»⁹⁾

⁹⁾ ibidem p. 196.

Z jakých pohnutek Rostislav poslal do Cařihradu, jak souhlasně svědčí legendy, nebo zdali a pokud radno přistoupiti k domněnce Brücknerově, že světci naši přišli na Moravu o své vůli,¹⁰⁾ o tom ještě třeba uvažovati, ačkoli již nyní předem vyznávám, že přijmeme-li domněnku berlínského učence, neobjasníme nižádnou měrou, kterak právě v této věci souhlasí prameny, které povstaly v krajinách docela různých, od sebe vzdálených, v Bulharech a ve Vlaších.

Nedá se upřít, že Řekův právě neztrávila horlivost o obrácení Slovanův ani o jejich náboženské vzdělání. Na velikou jim byla závadou neschopnost naučiti se cizím jazykům. Ale tím není řečeno, že by se nebyli našli ne pouze jednotlivci ale dosti velký počet mužův způsobilějších, kteří nešetřili práce, aby se přece naučili jazyku slovanskému, aby potom mezi Bulhary šířili křesťanství, připravující půdu nové víře.

Professor E. Golubinskij vypravuje na základě pramenův řeckých,¹¹⁾ že bulharský vládce Krum od roku 811, nespokojiv se zpuštěním krajin, pozajímal obyvatelstvo dobytých měst a míst a během posledních čtyř let své vlády přesídlil takovou silu zajatcův do své říše, že přeplnil jimi celé Bulharsko. Řečtí pak tito zajatci, dí, stali se hlasateli křesťanstva v Bulharech. Hlásání toto bylo tím úspěšnější, protože mezi nimi mimo dva neb tři biskupy byl větší počet kazatelův z povolání, kněží s druhé strany značnou jich část tvořilo sourodé a jednojazyčné se slovanskou většinou národa bulharského selské obyvatelstvo severní Thrakie, téměř výhradně slovanské. Od počátku svého tam pobytu byli poplatníky a poddanými císařskými, proto není pochybnosti, že všichni ode dávna již byli křesťany.

Nástupce Krumův Omortag (asi od roku 818) zpozorovav, že se křesťanství rychle šíří v jeho národě a že nebezpečí hrozí pohanstvu, pronásledováním chtěl zastaviti

¹⁰⁾ ibidem pag. 196.

¹¹⁾ Краткій очеркъ исторіи православныхъ церквей болгарской, сербской и румынской или молдо-валашской. Москва 1871. стр. 19 слѣд. стр. 222 слѣд.

úspěchy kazatelův: daltě popraviti Manuila biskupa Drinopolského s mnohými jinými křesťany. Tím však nedošel svého cíle, ježž byl zamýšlel. Pronásledování právě povzbudilo křesťany k horlivosti. Nešťastnými válkami s Řeky nad to byl Omortag nucen vrátiti jim zajatce Krumovy, kteří tedy opustili Bulharsko. Ale za svého pěti neb šestiletého pobytu doplnili svoje dílo tak dalece, že mohli je zůstaviti samému sobě. Potom vrátila se sice většina zajatcův, ale jak obyčejně bývá, ne všichni do jednoho. Ze statisíce zůstalo jich v Bulharech asi ne jedno sto, a mezi těmi, jak učí další zprávy o mnichu Theodoru Kufarovi, byli lidé k hlásání víry nejméně způsobilí.

Není sice známo, jak dalece se křesťanství v Bulharech ujalo za Kruma a za Omortaga, ale dle výslovného svědectví byzantijského dějepisce «podivuhodný onen veliký z Bulharův obrátili k pravé víře Kristově, a na mnohých místech byla rozsívána semena učení křesťanského.»¹²⁾ Smíme-li dále důvěřovati ochridskému arcibiskupovi Theofylaktovi, podařilo se jakémusi Kinamonovi, jinochu krásnému tělem i duší, kterého Krum byl odvěkl z Drinopole, obrátiti jednoho z jeho tří synů Nravotu čili Voina, kterého pro to nejmladší bratr Malomir, dosáhnuv trůnu dal zavraždit.¹³⁾ Zmíněným výše Theodorem Kufarou dle svědectví starého letopisce řeckého byl něco málo, μικρά τινα vyučen v základech náboženství křesťanského sám kníže Bogoris bulharský.¹⁴⁾

¹²⁾ Constantini Porphyrogeniti de vita et rebus Basilii Macedonis lib. V. cap. 4. Migne tom. 109. col. 232. *Θαυμάσιος ἐκεῖνο ἀρχιερεὺς καὶ ὁ σὺν αὐτῷ λαὸς πολλοὺς τῶν Βουλγάρων πρὸς τὴν ἀληθινὴν πίστιν μετέγαγον τοῦ Χριστοῦ καὶ πολλὰχὸς τὰ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας κατεβέβαλον σπέρματα.*

¹³⁾ Theophylacti Bulgariae archiepiscopi Historia martyrii XV. martyrum cap. 31—33. Migne 126. col. 193 sequ.

¹⁴⁾ Anonymi continuatio Theophanis lib. IV. cap. 14 l. c. 109. col. 177. *ἦν γὰρ (Βογῶρις) παρὰ τοῦ εἰρημένου Κουφαροῦ μικρά τινα παιδευθεὶς καὶ τῶν μυστηρίων κατηχηθεὶς.*

Já si alespoň nedovedu představití hlasatele náboženství Kristova bez dostatečné znalosti jazyka lidu. Nemajíce záruky, že by onen Manuil, Kinamon a Kufaras s jinými, kdož v Bulharech šířili křesťanství, byli Slované, usoudíme, že byli Řeci a že tedy neschopnost naučiti se jazyku cizímu nebyla u všech příslušníkův toho národa naprostá. Či by se kdo domníval, že řeckým jazykem učili lid, který řecky nerozuměl?

Tím jsem chtěl dovésti jenom tolik, že se i mezi Řeky našli jednotlivci, kteří usilovnou prací tolik se naučili slovansky, by mohli vyučovati Bulhary pravdám křesťanským. Ostatní doplnili asi kněží rodem Slované.

Však třeba již vrátiti se k našemu temat. Vytýká-li náš autor německá slova v církevním názvosloví slovanském, kdož nám může určitě pověděti, kdy a za jakých okolností je přijali Slované?

Nelze pak mysliti, že by byl Rostislav následoval Bulhary, jejichž kníže Boris přijal křest v Cařihradě teprve roku 864 nebo 865 a potom ještě kolísal, zdali se má držeti Cařihradu nebo Říma. Nikdo, pokud vím, na západě netvrdil, že se Rostislav chtěl vyzouti z poslušnosti oproti Římu, ovšem pak se chtěl zbaviti panství německého i v církevních věcech, znaje dobře Němce, že nebudou navždy spokojeni s poslušností pouze církevní.

Náš autor vypravuje dále: »S pomocí císařovou a s požehnáním patriarchovým vydali se na cestu. Brali se Bulharskem, po stezkách solních karavan spíchajíce na Moravu. Počátek byl zde obtížný, zdlouhavý, ale neslýchaná novota překvapovala, proti latinským kněžím vystupoval Cyrill svojí liturgií slovanskou, svojím asketickým horlením proti přestupníkům zákona, proti jakékoliv povolnosti u věcech manželských: tak vzbuzoval úctu velikými požadavky, se kterými se shodovalo jeho vlastní chování jakož i život jeho společníkův, a důrazem, jaký kladl na pravé křesťanstvo, národním písmem a jazykem v kostele i ve škole — neboť brzo mu svěřovali mladíky i k vyučování. Brzo zpozorovali

latinští kněží vetřelce, brzo znamenali zde i v Panonii, kterak mudrácky vytisknuv latinský jazyk a starodávné zvyky římské v lehkost uváděl u lidu mše i evangelium i kostelní hodinky těch, kdož je konali latinsky. Učinili povyk, odkud neslýchaná ta novota, jakou mocí ji zavádějí, kdo za to ručí, že se tím neukrývají bludy, upírajíce jim právo, pracovati v cizí dioecesi. Nikdy by nebyli za nic na světě posvětili na kněze ani jediného slovanského učenníka Řekův.¹⁵⁾

Není pochybnosti, že Michal III. císař vypravil Konstantina-Cyrilla a Methoděje i s druhy jejich na Moravu za všech okolností čestně. Že by je byl doprovodil Fotius svým požehnáním, jak se domnívá Brückner, ani pisec pannonských legend, takto až přehorlivý Fotiovec, se neosměluje tvrditi. Z toho bychom směli právem souditi my, že se jich rád zbavil.

Než přes to mám za to, že ani s počátku neměli u našich předkův bratři Soluňané příliš velikých obtíží, neboť znajíce výborně jazyk slovanský, snadno se s lidem dorozuměli, čehož nebylo tou měrou u misijnářův Němcův. Byli přijati s největší ochotou proto, že žijíce po apoštolsku, nevymáhali desátkův, jsouce spokojeni s tím, co jim poskytlí věřící.

Nesrovnávám se s našim autorem, že by se byl Konstantin-Cyrill ihned po svém příchodě vytasil se slovanskou bohoslužbou.¹⁶⁾ Toho netvrdí ani pannonské legendy; list Hadriana II. v 8. hlavě života Methodějova udává pouze per compendium, že vykládati písmo jazykem slovanským, se svatou mší i křestem podle všeho církevního řádu »začal jest filosof Konstantin milostí boží a v důvěře v přímluvu

¹⁵⁾ ibidem p. 200.

¹⁶⁾ ibidem p. 200.

svatého Klimenta.« Od svého příchodu na Moravu vyučoval slovansky, ale nesloužil ihned jazykem národním, nébrž teprve nějaký čas před svým odchodem do Říma začal sloužiti jazykem slovan-ským, a to snad ani ne každého dne.

Tak porozuměl jsem slovům listu Hadrianova po mnohém a dlouhém přemýšlení a uvažování.

VI.

«Žaloby jejich» (kněží Latinův), píše Dr. Brückner dále, «nevyzněly na prázdno. I Rostislav, znepokojen jsa ustavičným kaceřováním, které jim Řeci spláceli rovnou měrou, žádal, aby se opatřili papežskou autorizací. Řeci uznávali, že nic nesvedou trvalého, nebude-li jejich jazyk bohoslužebný approbován v Římě a nebudou-li vysvěcení jejich žáci. Nastoupili cestu do Říma s těžkým srdcem, a proto nespíchájíce příliš, brali se Pannonií a na Benádky. U Kocela byli ochotněji přijati než u Rostislava. Zatím latinské duchovenstvo moravské obžalovalo v Římě vetřelce, kteří nebyli vhod ani knížeti ani lidu, a znepokojený papež jim nařídil, aby se dostavili k němu. Jeho list došel právě tehdy, když Rostislav po nich žádal, aby si donesli z Říma vysvědčení o svojí pravověrnosti.¹⁾

Naproti tomu osvědčuji otevřeně, že se mi nikterak nezdá věrojatným, že by Konstantin-Cyrill nebo některý jeho druh byl měl nějakou rozepři s latinskými kněžími na Moravě; s jejich stanoviska otázku dobře uváživ prohlašuji: není možno, že by na světce byli žalovali u papeže, ani na některého jejich druhu, jako by byli překročili meze své jurisdikce.

Není o tom pochybnosti, že odcházejíce ze své vlasti světci zjednali sobě doporučovací listy od biskupa svého

¹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 201.

okrsku, totiž od biskupa dioecese, kde stál klášter, k němuž náleželi; na Moravě pak vymohli si jurisdikci od svého příslušného biskupa. Kdo jím byl?

Víme, že roku 798 papež Lev III. svěřil péči o Pannonii se svolením císaře Karla Velikého, jenž byl jí dobyl, Arnovi arcibiskupovi salcpurskému,²⁾ který vydal se na cestu veleboučnou do krajiny nově jemu přidělené a ustanoviv tu chor-episkopem Theodericha roku 810, podřídil jemu kněze, jahny a jiné kleriky a dal mu moc světit kněze. Jeho nástupce Adalram poslal do krajiny pannonské biskupa Ottona, Lui-pram biskupa Osvalda;³⁾ když pak pozoroval, že zamýšlí se státi biskupem samostatným, složil ho s úřadu a za nástupce dal mu již jenom pouhého kněze, archipresbytera Altfrida a po jeho smrti Richbalda.⁴⁾ Arcibiskupové salcpurští nepřestali v Pannonii vykonávati duchovní správu: biřmovali zde, světili kostely atd. O biskupovi pasovském nikde výslovně nečteme, že by již tehda byl něco činil na Moravě.⁵⁾ Čteme jenom, že králem Ludvíkem roku 829 biskupovi pasovskému přidělena byla krajina za Chlumem od stoku obou pramenů říčky Rabnice Spraza zvaných (Spatzbach u Wiesmathu za Novým Městem Vídeňským) na sever a na západ,⁶⁾ čehož však nikdy neuznal papež.

Nestál pasovský biskup o kanonické potvrzení přírostu své dioecese. Ovšem někteří jeho kněží přicházeli na Moravu jako do země missijné a po nějaké době zase domů se vraceli. Ale přicházeli i jiní missionáři z Němec ba i z Vlach, z Říma, což nadobro stvrzují slova Jana VIII. Svatoplukovi, že na Moravě učili

²⁾ Codex diplomaticus Moraviae I. pag. 3. n. 5. Jaffé Regesta pontificum Romanorum I² n. 2495 (1907) pag. 307.

³⁾ Conversio Bagoariorum et Carantanorum cap. 9. Pertz Monumenta Germaniae historica. Scriptorum tom. XI. pag. 10.

⁴⁾ l. c. cap. 12. ibid. pag. 13.

⁵⁾ Codex diplomaticus Moraviae I. 18. n. 22. O pokřestění všech Moravanův biskupem Reginharem roku 818. regest z Peze Scriptorum rerum Aust. I. 1304 (tamtéž str. 11. č. 15.) jsem ani u Perte Monum. Germ. hist. nenalezl.

⁶⁾ Codex diplom. Moraviae I. pag. 18. n. 22.

missionáři římský s jinými, jakožto v zemi missijné: sicut antecessores nostros, sanctos videlicet sedis apostolicę přesules, parentes vestros ab inicio docuisse cognoscitis.⁷⁾

Nezvrátí pravdu výroku mého ani okolnost, že pasovští biskupové někdy přišedše do země, konali zde, co bylo jejich úřadu. Ba právě, zdá se, u vědomí toho, že velmi skrovny byly jejich zásluhy o pokřestění Moravy, žádného si ani práva na ni nečinili. Nebo když salcpurský arcibiskup Adalvin se bránil proti Methodějovi, jenž v domnělém jeho území, v Pannonii totiž, počal učiti, kteráž apoštolskou mocí odloučena byla od Juvavie a přidělena novému metropolitovi, jal jej a vrhl do žaláře, pohnal jej před krále Ludvíka, pasovský biskup Hermanrich velikou bral účast na jeho týrání, aby ukojil svoji surovost, ale že by byl hájil svého práva, ani slovem se nezmiňuje papež Jan VIII., jenž nás o hnusném jednání biskupův německých zpravuje. Ale ani jinde se toho nedočítáme. Že pak Adalram arcibiskup salcpurský (821—836) posvětil kolem roku 830 kostel sv. Jimrama v Nitře,⁸⁾ nenasvědčuje také právu biskupa pasovského.

Teprve patnácte let po smrti Methodějově roku 900 zároveň se svým metropolitou se ozývá Richar biskup pasovský v pověstném stížném listě svědčícím papeži Janovi IX.

Pletichář Viching, jehož legati papežovi roku 885 věro-
jatno ustanovili správcem arcibiskupství moravského, uznal za dobré, ujíti ze země, každé chvíle ohrožené sveřepými Maďary. Uchýliv se k Arnolfovi, jehož byl neplaceným agentem u Svatopluka, brzo stal se proboštem pasovským a koadjutorem biskupa Engilmara jakož i kancléřem Arnolfovým. Po smrti pak Engilmarově Arnolf jmenoval jej biskupem pasovským.

⁷⁾ Friedrich Codex diplomaticus regni Bohemiae I. pag. 17, num. 20.

⁸⁾ Conversio Bagoariorum et Carantanorum cap. 11. Pertz l. c. pag. 12.

Morava tedy byla úplně osiřela. Proto na prosbu knížete Mojžíra II. poslal Jan IX. jakožto legaty a latere Jana arcibiskupa s biskupy Benediktem a Danielem na Moravu, aby zde ustanovili a posvětili arcibiskupa a biskupův s potřebu. Ale Theotmar metropolita salcpurský svolav synodu biskupův, domnívaje se, že tím ublíženo jeho právu, Vichinga složil s úřadu biskupského⁹⁾ a dal sepsati dotčený stížný list.

Nečiníce v něm pisatelé zmínky o Methoději, ač dotýkají se tecto nomine Vichinga, stěžují si na ony tři biskupy, vyslané, aby obnovili hierarchii moravskou; dovozují, že se stalo proti zákonům církevním. Spoléhajíce totiž na právní obyčej z dob apoštolských, že biskupovi náleží země, pokud ji získal křesťanstvu, aniž dbajíce toho, že papež vedle své nejvyšší moci apoštolské může jemu buďto potvrditi právo na území získané, nebo ustanoviti tam nového biskupa, uvozují, že biskup pasovský od počátku pokřesťení Slovanův moravských, kdykoli chtěl nebo za potřebu uznal, k nim vstupoval, aniž by se jemu byl kdo vzpíral, ano i k synodě mimo svoje kněze dioecesy zvalal i ty, které tam našel a což bylo úřadu jeho konal, až konečně vplyvem dáblůvým počali Moravané opovrhovati křesťanstvím (německými kazateli), vzpěchovali se všelikou spravedlností konati (totiž desátky a daně, o které se jim zvláště jednalo, odváděti), tak že nebylo k nim přístupu ni biskupovi, ni kazatelům.¹⁰⁾

⁹⁾ Annal. Fuldens. ad ann. 899. Pertz, Monum. Germ. histor. Scriptorum tom. I. pag. 414. Engilmarus Pactaviensis episcopus obiit, in cuius locum Vihingus, Alamannus quidam, contra instituta patrum prius Maravensis ab apostolico destinatus episcopus, rege concedente successit. Sed non multo post a Deotmaro archiepiscopo ceterisque suffraganeis suis contra voluntatem regis canonicali iudicio abiectus, ac Riharius ad eandem sedem episcopus in idipsum tempus ordinatus est.

¹⁰⁾ Friedrich, Codex diplomaticus I. p. 30. n. 30. Et iccirco Pataviensis episcopus civitatis, in cuius diocesi sunt illius terre populi, ab exordio christianitatis eorum, quando voluit et debuit, illuc nullo obstante intravit et synodalem cum suis et etiam ibi inventis conventum frequentavit et omnia, que agenda sunt, potenter egit, et nullus ei faciem restitit. Etiam et nostri comites illi terre confines placita secularia illic continuaverunt, et que corri-

Na Moravu, pravil jsem, přicházeli kněží nejenom z Pasova, nýbrž i odjinud z Němec. Toho důkazem jest sám pověstný Methodějův odpůrce Viching, benediktin z Rychnova v Bodamském jezeře (Reichenau im Bodensee, latině Augia Dives), který roku 880 dosedl na biskupskou stolicí v Nitře.

Pannonská legenda svědčí dále zcela jasně, že na Moravě působili také misijníci z Vlach. A tu lze upozorniti na kněze z Benátek (de Venetiis), o kterém zprávy máme v listinách. Však byli i jiní s ním dle slov Jana VIII. Svato-plukovi z roku 880: Presbiteros vero et diaconos seu cuiuscunque ordinis clericos sive Sclavos sive cuiuslibet gentis, qui intra provincię tuę fines constitunt, præcipimus esse subiectos et obediētes in omnibus iam dicto confratri nostro archiepiscopo vestro...¹¹⁾

Proč nemáme zde zření na zprávu téhož pannonského života, že na Moravu přišli hlasatelé víry křesťanské i z Řecka již před svatými bratry Soluňany, obšírněji jsem vyložil ve stati O právomocnosti svatých Cyrilla a Methoděje roku 863—867.¹²⁾

Do země missijné, jakou byla Morava de iure i de facto až do té doby, kdy jí byl ustanoven zvláštní biskup (roku 869), měl právo každý, zejména pohraničný biskup svoje kněze posýlati. Jelikož pak tehda mimo pasovského nebylo jiného biskupa, jehož hranice by byly sáhaly až na pomezí moravské, — nebo salcpurský dosti měl práce v Dolní Pannonii a v Noriku, — spadala celá péče o lid moravský na vrchního celé církve biskupa, na papeže římského.

Však i biskup pasovský právo si činil na Moravu — od které doby, určitěji pověděti neumím; — duchovní o ni péči

genda sunt, correxerunt, tributa tulerunt et nulli eis restiterunt, usque dum incassante corda eorum diabolo, christianitatem abhorrere et omnem iustitiam detractare belloque lacescere et obsistere sevisime ceperunt, adeo ut via episcopo et predicatoribus illo non esset...

¹¹⁾ Friedrich, Codex I. pag. 20. num. 24.

¹²⁾ Otisku z Časopisu katolického duchovenstva r. XLII. (1900) str. 8.

byl mu odevzdal světský panovník, proto chtěl získati hlasele víry křesťanské odjinud přišlé pro svoje zájmy. Za tím účelem povolal je zároveň se svými knězi na synodu. Kněží tito cizí nebyli dosud přijati do diecesního svazku pasovského, jináč nebylo třeba činiti rozdílu mezi pasovskými kněžími a těmi, kteří na Moravě byli nalezeni (ibi inventi.)

Než dejme tomu (posito sed non concessio), že byla skutečně zařízena a spořádána duchovní správa na Moravě ještě než sv. Metoděj se stal jejím arcibiskupem, tedy před rokem 869: zdaž neměl biskup Richar nejkrásnější příležitost, zdaž neměl (s jeho stanoviska mluvím) i povinnost, ve stížném listě obšírně vylíčiti, co byl i se svými předchůci podnikl pro Moravu? Čím lépe mohl hájiti (nedím: uhájiti) práva svého? Zatím jenom vzpomíná, že přicházel k našim předkům pasovský biskup, přicházeli bez překážky i hrabata vybírat daní, až najednou pro vojenské nepokoje (možno již od vítězství Rostislavova roku 855, tím více od roku 873, kdy Metoděj propuštěn jsa z vazby ujal se vlády svojí arcidioecese), ani biskup, ani kazatel nesměl tam cestu vážiti. Z toho snadno usoudíme, že nejenom biskup, ale i missionáři pasovští po nějaké době se vraceli domů a přicházeli zase druzí.

Biskup Richar vyznává, že nejenom jeho kněží pasovští zde pracovali, nýbrž s jinými kněžími z Němec, ba i odjinud, i z Vlach poslanými, pouští po mém rozumě zbraň z rukou, nejspíše jí uživ; nebo jestli posledně jmenovaní nepracovali pro rozšíření území svého biskupa, nečinili tak ani pasovští, čili jasněji řečeno, duchovenstvo před rokem 869 na Moravě jako v zemi missijní pracovalo jménem nástupce svatého Petra římského papeže.

Měla-li se věc tak, nepotřeboval Konstantin-Cyrill ani jeho společníci, ba »dověděvše se, že k apoštolskému prestolu přísluší země moravská,« nesměli se ani dovolávati a doprošovati církevní jurisdikce u biskupa pasovského, a to proto ne, aby se své strany nezadali

práva stolice apoštolské. Také jest velice pochybno, zdali by jí tam byli dosáhli.

Po mém soudě náleží do říše bájek zpráva pannonské legendy o potýčkách Konstantinem-Cyrillem podstoupených s latinskými biskupy a kněžími, jakož i vůbec zpráva, že byli naši světci oba v Římě žalováni roku 867 pro slovanské písmo a pro bohoslužbu tímž jazykem.

O nějaké žalobě v Římě na naše Soluňany podané nevědí nejstarší prameny nic. Kdyby byly vznikly nějaké spory mezi nimi a duchovními latinskými, snad by se nám přece byly o nich zmínily stížné listy arcibiskupův salcpurských. Nezbytna byla zmínka o nich, kdyby si již tehda pasovští biskupové byli činili právo na Moravu, zejména pak, kdyby naši světci byli od nich měli jurisdikci. V tom případě nemohli býti tak snadno ignorováni. Každým sporem s duchovenstvem latinským byli by se jaksí prohřešili na církevním pořádku, byli by znemožnili zavedení slovanské bohoslužby byť i jenom na konec své na Moravě působnosti do roku 867.

Náležela-li Morava k dioecesi pasovské, tamní biskup měl právo, žádati poslušnosti od Konstantina-Cyrilla i jeho druhův a jestliže jaké spory vznikly mezi nimi a ostatními duchovními, on první a jediný měl v prvé instanci rozhodovati.

V tom případě bylo povinností pasovského biskupa rozsouditi, ať na synodě ať mimo ni, spory našich Soluňanův s ostatními duchovními, ač byly-li jaké. Appellace byla dovolena k synodě provinciální, kterou svolával salcpurský arcibiskup. V poslední teprve instanci rozhodoval papež. Vznikla-li jaká rozepře za let 863 až 867 za společného pobytu bratří soluňských na Moravě, byl povinen pasovský biskup ji ukliditi, jestli že tehda již právo si činil na Moravu. Neuklidil-li jí, ale na papeže vznesl,

po případě rozluštění právní záhady papeži ponechal, buďto práva svého se vzdal (čehož naprosto mysliti nelze), nebo toho práva neměl, resp. si ho neosobil nebo o ně nestál, nebo, což jedno jest, o pořádek na Moravě v církevních záležitostech se nestaral, což také jest protimyslno v tom případě, kdyby byly nesváry vznikly mezi duchovenstvem.

Dávám za pravdu Dru. Brücknerovi, že počátky moravské missie Konstantinovy-Cyrillovy nebyly docela bez nesnází. Každý začátek je těžký. Není divu, že z prvu byly úspěchy nepatrné. Leč přes to, jak dí římská legenda, počali horlivě usilovati o provádění toho, k čemuž byli přišli. Žili docela klidně s ostatními duchovními, nevyhledávajíce sporův, zejména ne sporův dogmatických. Nebyli žalováni ani u knížete ani u papeže, který jich tedy nemohl poháněti před svůj soud, jak až dosud soudí mnozí kritici.

VII.

Podle toho, co jsem právě pověděl, nebylo na Moravě žádného sporu a žádného křiku a povyku za společné činnosti našich bratrův soluňských, nebylo žádných žalob na ně vznesených v Římě u papeže, nebylo zejména žádné pochybnosti o jejich pravověrnosti. Doklady pro větu posledně uvedenou, dostatečné tuším, podal jsem jindy v II. ročníku Sborníka velehradského a v brněnské Hlídce pod záhlavím Studie cyrillomethodějské; tref jejich s doklady patrologickými bude níže ve stati XI. Proto asi neměl Konstantin-Cyrill ubíraje se do Říma těžkého srdce (jak se domnívá Dr. Brückner),¹⁾ ani rodný jeho bratr Methoděj, aniž pro ně znepokojoval se papež Mikoláš I.

Nevím, nechápu našeho autora, proč Rostislava činí více méně lhostejným k našim věrozvěstům, Kocela pak blatenského knížete líčí jakožto jejich vřelého příznivce a podporovatele. Snad proto, že o tom vypravují pannonské životy, kdežto o Rostislavu nevzpomínají, leda že prosil o věrozvěsty v Cařihradě? Zda-li právě v této věci zasluhují víry, zdaž není radno spíše pochybovati o jejich pravdomluvnosti? Legend slovanských, které venkonce jsou tendenční, jak tvrdí Dr. Brückner str. 227, nebudu citovati jakožto hodnověrný pramen dějinný, leč podrobiv je prve přísné zkoušce. V této věci jim nevěřím. Vždyť právě Kocel jsa manem, ba dle

¹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 201.

našeho autora docela poddaným německého krále,²⁾ daleko více byl vázán na salcpurského arcibiskupa, který zavedl v jeho území stálou duchovní správu, nežli samostatný na mnoze Rostislav na působící na Moravě německé duchovenstvo nestálé, jež přicházelo a zase do své vlasti se vracelo. Divno-li tu, že nedůvěřuji legendám? Aniž dávám za pravdu doměnce, že se naši Soluňané těšili nadějí, že se velice rozšíří okres jejich působnosti,³⁾ maje na paměti, že zamýšleli se vrátiti do svého monastýru podolymského, jak s pannonskými životy svědčí i legenda římská. Jak se mohli těšiti z něčeho, čeho nezamýšleli užiti?

Dr. Brückner míní, že nespíchali příliš, »sie beilten sich nicht übermäßig.«⁴⁾ Prameny soudobé (legenda římská v hl. 8.) tvrdí právě opak toho: v brzkou se na cestu vybrali... a tak za několik dní dorazili do Říma, »mox igitur iter aggressi... sicque post aliquos dies Romam applicuerunt«.

V Římě byli velmi uctivě uvítáni, neboť přinášeli ostatky svatého Klimenta, které Bůh, jak vypravuje legenda, oslavil zázraky na nemocných, kteří ihned byli uzdraveni. I dostalo se jim, po čemž tak velice toužili, papež Hadrián II. schválil slovanskou bohoslužbu, a posvětil Konstantina na biskupství, a když za krátko opustil tento svět, posvětil bratra jeho Methoděje na biskupa, znovu zřídil pro něj arcibiskupství srémské. Jeho učenníci se stali kněžími a jahny. Methoděj pak arcibiskup, povznešen jsa nad jiné biskupy důstojností legata a latere-k národům slovanským, poslán jest pracovat dále na spáse Slovanův.

Nevidí se mi právě jako Dru. Brücknerovi, že Hadrián II. papež »posvětil« slovanskou bohoslužbu, jak tvrdí legenda, ale toho si nedám snadno vymluviti, že by jí nebyl schválil. Byť i římská legenda o tom docela mlčela. Nic nedovozuje naproti tomu listina Jana VIII. z roku 880, ba naopak.

²⁾ l. c. p. 202. Kocel war ja Ludwigs Untertan.

³⁾ l. c. p. 201 in Pannonien hofften sie ja neuen Spielraum für ihr Wirken zu finden.

⁴⁾ l. c. p. 201.

Zcela nepochybně pravdu mluví list Hadriána II., že již na Moravě slovansky sloužiti »začal filosof Konstantin boží milostí a v důvěře v přímluvu svatého Klimenta«. Namítne se mi, že jako kněz neměl k tomu potřebné jurisdikce. Ale zdali měl k tomu dostatečné právo Methoděj jakožto arcibiskup? Zdali v tom případě by bylo s konservativního stanoviska církevního jeho počínání docela bezvadné? Přirovnajme, kde by byl přestupek větší, ač jestli vůbec lze bratry Soluňany viniti z nějakého přestupku:

1. Konstantin přeložil bohoslužebné knihy bona fide, užil jich při službách božích v té víře pevné, že přímluvou svatého Klimenta povolí papež slovanskou liturgii, uznav jeho důvody.

2. Konstantin překládá bohoslužebné knihy v tom úmysle, že jich užije, bude-li moci, totiž stane-li se biskupem. Ale předem již se zřiká toho, nehodným se maje biskupské důstojnosti, a určuje k ní své žáky. (Kde zůstává logika?) Přijda do Říma nezmiňuje se o překladě ani sám ani bratr jeho Methoděj. Mimo nadání však určen jest i s bratrem, aby stal se biskupem, jest zkoumán, uznán hodným, ale novotu zamyšlenou zatajuje přece. Když pak roku 869 sesnul, bratr jeho Methoděj mlčí dále o slovanské bohoslužbě, ale jakmile jakožto arcibiskup došel do svého okresu, začíná sloužiti slovansky, vytasiv se s novotou nebývalou vůči svým úhlavním nepřátelům Němcům.

Uváživ dokonale všecko soudím takto: protože nedá se mysliti, že by Konstantin-Cyryll s Methodějem byli si zjednali předchozí schválení slovanské bohoslužby, ani že by jim předem byla dovolena, nemohli zatajiti neslýchanou novotu papeži již při prvním setkání. Nebylo vlastně zákona zapovídajícího sloužiti jazykem národním, ale na západě aspoň nebylo obyčejem. Konstantin jako kněz sloužil slovanský bona fide, spoléhaje příští schválení. Methoděj by byl, bez povolení bohoslužbu slovanskou začínaje, svoje postavení oproti Němcům jenom učinil nesnesitelnějším.

Že Hadrian II. povolil slovansky sloužiti, dosvědčuje sice přímo pouze jeho list v pannonské legendě, o jehož původnosti kritici pochybují podnes, ale nepřímo to plyne z bully VIII. *Industriae tuae*, jak jsem obšírně dovedl vydanou již roku 1897 statí List Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. *Industriae tuae*.⁵⁾ Není od místa, uvést zde podstatné průvody.

Papež Jan VIII. poslal roku 873 jakynského biskupa Pavla jakožto legata do Němec vysvobodit Methoděje ze zajetí nectného. Zároveň zapověděl jemu slovanské bohosloužení. Ale Methoděj, který všim i svým osvobozením povinován byl apoštolské stolici, neposlechl. Pakliže již Hadrian II. nepovolil sloužiti slovansky, co mohl Methoděj očekávati jiného, nežli že bude přísně pokárán (ne-li pro novotu na západě neslýchanou, tedy pro svou neposlušnost,) a že mu bude navždy co nejrozhodněji zapovězena? Methoděj sloužil slovansky dále a přece jemu roku 879 papež napsal jenom jako přátelskou výtkou: unde iam litteris nostris per Paulum episcopum Anconitanum tibi directis prohibuimus, ne in ea lingua sacra missarum sollempnia celebrares.⁶⁾ Jan ani nyní nestál na své záповědi, zábrana nebyla více v platnosti, neboť předvídaje, že bude jemu snad brzo změnití dané nařízení, poručil jenom, aby se co nejdříve dostavil do Říma. Toho si nedovedu vyložití jináč, leda předpokladem, že Hadrian II. skutečně dovolil slovansky sloužiti a že Methoděj tím se roku 873 dokonale ospravedlnil.

Jan VIII. věrojatno dobře znaje příslušnou výsadu Methoději jeho předchůdcem udělenou, nezapomněl na ni, nicméně bohoslužebnou slovanštinu zabraňoval, protože se asi domníval, že takto jedním rázem umlčí protivníky slovanského arcibiskupa. Roku 879 o dřívější zábraně sice zmiňoval, ale přesvědčiv se o prospěšnosti výsady roku 880, slavně ji

⁵⁾ List papeže Hadriana II. ve Sborníku velehr. VI. str. 13—24.

⁶⁾ Codex diplomaticus regni Bohemiae I. pag. 18. n. 23.

uznal a potvrdil, ano i rozšířil, ustanoviv, aby měla platnost pro vždy. Nemohl jí potvrditi, pakliže jí nebylo již prve.

V čem záležela tato výsada? Roku 879 si stěžoval Svatopluk, že Methoděj neučí, jako církev římská. Při tom vyslanec jeho kněz Jan oznámil, že arcibiskup ačkoli mu bylo zabraňováno, nepřestal sloužiti slovansky. Víry Methodějovy dotýká se papež i v listě Svatoplukovi i Methodějovi, otázky o bohoslužebném jazyce pouze posledně jmenovanému. V listině pak z roku 880 uznává moravského biskupa pravověrným, toť odpověď na žalobu přímou. Druhé výtky se dotýká napřed pouze nepřímo, proto že se Methoděj prokázal listinou; papež ji nazývá privilegiem kostela Methodějova, schvaluje ji a potvrzuje, ba Methoději vyslovuje i uznání, že prospěl církvi. Proč to? Mám za to, že Jan VIII. potvrdiv onu výsadu upozorňuje Svatopluka, že není oprávněna jeho stížnost co do slovanské bohoslužby, aniž jeho výtka, že arcibiskup neposlechl papeže. Tak odpověděl na druhou stížnost Svatoplukovu.

Načež ustáliv hierarchický pořádek v říši Svatoplukově, těžké tresty stanoví všem, kdož by arcibiskupa neposlouchali nebo nějaké pohoršení činili nebo rozkol způsobili a pak teprve jako by tušil, že právě slovanská bohoslužba mohla by zavdati podnět k rozbrojům na Moravě, výslovně ještě jednou písmo slovanské, které byl vymyslel nebo utvořil Konstantin filosof pro bohoslužbu (quibus Deo laudes debite resonent) právem schvaluje a nařizuje, by tímž jazykem slovanským zvěstovány byly slavné skutky Krista Boha našeho.⁷⁾ Proč to? Není nesnadno odpovědět na tuto otázku, pakliže připustivše vývody výše str. 50 položené, že Hadrian II. roku 869 povolil bohoslužbu slovanskou, za svou přijmeme

⁷⁾ I. cit. pag. 20. n. 24. Litteras denique Sclaviniscas... quibus Deo laudes debite resonent, iure laudamus et in eadem lingua Christi domini nostri preconia et opera enarrentur, iubemus.

domněnku velice pravdě podobnou, vlastně za faktum nepopíratelné, že proti výsadě dané předchůdcem zabraňoval roku 873 liturgii jazykem slovanským. I uvádí zejména, že není na odpor ani písmu svatému, ani zdravé víře, ani církevní kázni, doctrinae, totiž disciplinae, (zákonům), neboť Bůh jest původcem všech jazykův, tedy i slovanského.⁸⁾

Co jest mimo zákon a ustálený obyčej v listině potvrzovací, bylo podstatou výsady samé. Nelze přece mysliti, že by byl Jan VIII. potvrdil výsadu jazyka slovanského a na řídil slovanské bohosloužení pro země téhož jazyka, kdyby prve již nebylo bývalo dovoleno a schváleno a kdyby se nebyl přesvědčil dokonale, že se skutečně osvědčuje a svým účelům výborně vyhovuje.

Pravil jsem, že privilegium ono bylo dáno od Hadriana II. Neboť Mikoláše I. nezastihli bratři Soluňané na živě. Jan VIII. pak došel 14. prosince 872 na stolec Petrův, již jenom ze zajetí Methodějova přijímal četné jeho listy a posly, na jaře roku 873 zabraňoval slovanskou bohoslužbu a nebyl pro ni získán leda až roku 880.

Poněvadž pak svatá stolice ani nevyzna-
menává ani výsadou neopatřuje byť i nevinně pronásledovaného, pokud není dokonale očištěn, ani vězněného, pokud není na svobodě, leč by jeho nevina byla docela zřejma, i Methodějova důstojnost legatská, i výsada jeho arcibiskupství čili, abych užil dávného rčení Kosmova, výsada moravského kostela pocházející může jenom od Hadriana II.

⁸⁾ I. cit. pag. 21. Nec sane fidei vel doctrine aliquid obstat sive missas in eadem Sclavinica lingua canere sive sacrum evangelium vel lectiones divinas novi et veteris testamenti bene translatas et interpretatas legere aut alia horarum officia omnia psallere, quoniam qui fecit tres linguas principales, Hebream scilicet Grecam et Latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam.

Nezbývá tedy, leč Hadrian II., o němž nás zpravuje pannonský život Methodějův, že skutečně schválil bohoslužbu slovanskou. V té věci tedy jest list jeho v životě Methodějově úplně hodnověrný. O pravosti však listu a původnosti textu, jak jest nám tam podán, jakož i o jeho neporušenosti kontroversa jest nejenom dovolena, ale i nejdříve žádoucná.

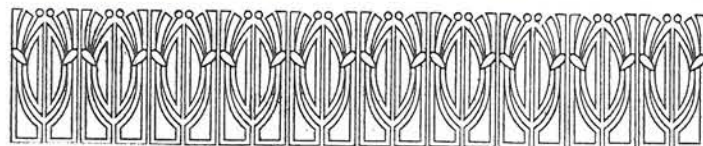
Takovým způsobem lze srovnati v mysli všechny rozkazy papežův o bohoslužbě slovanské, které si navzájem na dobro odporují. I velcí papežové Mikoláš I.,⁹⁾ Innocentius III.¹⁰⁾ a Pius V.¹¹⁾ se přiznávají otevřeně, že apoštolská stolice měnila svoje smýšlení, že druhdy vynesla úkazy sobě navzájem odporující, připouštějí, že jednají podle zpráv, které jí byly podány se může také někdy zmýliti a v takových případech dlužno vydané nařízení opravit.

⁹⁾ c. 6 C. 35 quaest 9. Sententiam Romanae sedis non negamus posse in melius commutari, cum aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsi pro consideratione aetatum vel temporum seu gravium necessitatum dispensatorie quiddam ordinare decreverit (quoniam et egregium apostolum Paulum quaedam fecisse dispensatorie legimus, quae postea reprobasse dignoscitur): quando tamen illa, Romana videlicet ecclesia, discretissima consideratione fieri delegerit, non quando ipsa, quae bene sunt diffinita, retractare voluerit.

¹⁰⁾ Innocentius III. abbati sancti Andreae 6. Maii 1199 Migne 216. col. 1248: iudicium Dei veritati, quae non fallit nec fallitur, semper innititur; iudicium autem ecclesiae nonnunquam opinionem sequitur, quam et fallere saepe contingit et falli (c. 28. X. de sententia excommunicationis [V. 39]).

¹¹⁾ Constitutio motu proprio edita a D. 1566 et 1571. Cum ob innumeras Romani pontificis occupationes et particularium rerum quarumlibet status ignorantiam contingat ab eo quandoque litteras emanare, quae in magnum aliquorum praeiudicium redundare noscuntur, minime reprehendum esse videtur, si tandem, praeiudicio cognito, litteras huiusmodi etiam si per eius praedecessorem emanaverint tamquam per inadvertentiam editas revocat et limitat, aliasque desuper disponit, prout rerum et temporum qualitate pensata conspicit in Domino salubriter expediri. Magnum bullarium Romanum Luxemburgi 1727. tom. II. pag. 198.

Domněnka Brücknerova, že Hadrianův list jest podložen Methodějem, nezakládá se tedy na pravdě; spisovatel legendy, uznáv za potřebné, interpolovati jej na nejednom místě, patrně sám svědčí, že jest původní; k tomu list Jana VIII. počínající *Industriae tuae* nezbytně předpokládá předchozí povolení slovanské bohoslužby jeho předchůdcem Hadrianem II. Bez tohoto povolení nelze si vysvětliti mnohé věci v bulle Janově.

VIII.

Co hlava 15. života Konstantinova-Cyrylova vypravuje o sporech, které zlý závistník od počátku vzbudil pro slovanské písmo a slovanskou bohoslužbu, právě tak jest vymyšleno pisatelem, jako že latinské hierarchii a latinskému duchovenstvu lživě připisuje manichejské bludy bulharských Pavličanův; vymyšleno jest za tím účelem, aby slovanští duchovní v Bulharech se naučili hájiti své bohoslužby a zájmů své církve proti jejím protivníkům bránícím jazyk řecký a zájmy církve řecké. Což tedy pisec napsal proti Latinům zde i v hlavě následující, namířeno jest vlastně proti kněžím a duchovním v Bulharech sloužícím řecky. Snad ani neuváživ, co činí, uctil tak podivně naše věrozvěsty, jako Dr. Brückner, který vytýká legendám (vlastně domnělému jejich pisateli Methodějovi), že protivníkům, byť se zastávali zájmův sebe spravedlivějších, vypalují Kainovo znamení nástrojův ďáblových. Nevzpomněl si berlínský slavista, že i zde patrna jest tendence pisatele životův a že biskupové Němci v zadání svém z roku 900 papeži Janovi IX. o nic šlechetněji, nežli zde Chrabr-Kliment, neposuzují Moravanův, píšíce, že mohli pasovští biskupové

působiti na Moravě, pokud obyvatelstvo vplyvem ďáblovým nezačalo křesťanství míti v ošklibosti, odpírati všelikou spravedlnost, drážditi vojnu a co nejzuřivěji se na odpor stavěti, donec *incrassante corda eorum diabolo christianitatem abhorrere et omnem iustitiam detractare belloque lacessere et obsistere sevissime ceperunt.*¹⁾

Křesťanstvo roznesl apoštolův do celého světa, rozkázav jim: učte všecky národy, křesťanstvo je... učíte je zachovávat všecko, což jsem koli přikázal vám Mt. 28, 19. 20. Řeci, neschopni jsouce naučiti se jazykům cizím, velmi málo podnikali pro rozšíření křesťanstva mezi pohany. Což divu, že Michal III. císař, kdykoli se jednalo o hlásání evangelia aneb o jeho obhájení, dle našich legend volil vždycky mnohojazyčného Konstantina. I Řím posílaje missionáře mezi pohany, vyučoval každý národ jeho jazykem, a žádal to i od jiných věrozvěstův. Jináč bylo s bohoslužbou. Tu konal biskup, kněz jazykem vždycky latinským, jak ode dávna zvykem bylo v Římě, i tehda, když víra Kristova se šířila mezi národy neromanskými. Ale není pravda, co tvrdí Dr. Brückner, že kněz bohoslužbu konal pouze pro sebe, aniž že se na ní osada nesúčastňovala.²⁾ Ba právě, kněz koná bohoslužbu jménem své osady, ve spojení s osadou a za osadu svou, a osada se úkonu súčasťňuje nejenom svou přítomností, nýbrž i myslí a svou zbožností májíc podíl na ní. Byť i nerozuměl slovům, ví i člověk poněkud jenom v náboženství svém vzdělaný, co se děje při oltáři, a sleduje kněze sloužícího od počátku až do konce bohoslužby.

Ale Konstantin-Cyryl žádal více: aby i kněz sloužil jazykem lidovým. Nebylo zákona, který by to byl zapovídal, ale nebylo ani jediného případu v dějinách kostela římského, že by se byl někdo toho domáhal na západě, a tedy ani že by Řím byl kterému národu povolil bohoslužbu jeho jazykem, ani že by jí byl zapovídal. Čeho nedosáhl v Římě nikdo, čeho, jak tvrdí a opětuje Dr. Brückner na několika

¹⁾ Friedrich, Codex I. pag. 30. num. 30.

²⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 199.

místech svých statí v Archivě für slavische Philologie, nemohl povolit Řím,³⁾ povolil Konstantinovi a později potvrdil Methodějovi pro národ slovanský. Ve zkosnatělém Cařihradě, trvám, nebyl by pochodil; divně by se na něj byli podívali, kdyby se byl vytasil s takovou novotou. Na východě sice měli někteří národové bohoslužbu svým jazykem, a sice již od svého pokřesťanění jako Aethyopové, Ormuni a snad i Gothové, nebo jí nabyli připojivše se k bludařům, jako Syrové a Koptové, nebo v rozkole jako nejnověji Rumuni. Nemá, tuším, pravdy Dr. Brückner, tvrdí-li s celou bezpečností, že východní církve za čtvrtého a pátého století, kdy zmínění výše národové většinou začali sloužiti svým jazykem, tak byla málomocna, že byla nucena strpěti zavedení nových jazyků v liturgii. Tolik jest jisto, že by Cařihrad, který se přidržoval ještě houževnatěji «trojazyčného kacířství», než která církev na světě, ve ztuhlosti své v století devátém nebyl povolil slovanské bohoslužby, ani kdyby za to Římu byl urván a jemu získán celý svět.

Jakých důvodův užil Konstantin-Cyryl u Hadriana II., chtěje domoci se u něho slovanské bohoslužby? Některé uvádějí naše prameny. Mám za to, že světec týmiž důvody podepřel zavedenou již na Moravě slovanskou bohoslužbu, které uvedl později roku 880 starší jeho bratr Methoděj rovněž s dokonalým úspěchem u Jana VIII., kterýž jí byl roku 873 zabraňoval a 879 na zábranu upozorňoval. Uznávám milerád, že místa písma svatého, pokud uvedena jsou v listě Hadrianově, ani uvedená v bulle Jana VIII. *Industriae tuae*, ba ani místa, jež sebrav pisec života Kostantinova-Cyryllova v 16. hlavě, jakožto obhajovací řeč světcovu v Benátkách prý konanou uvedl na poučení svých bulharských krajanův, ani z daleka nestačí na důkaz, že třeba Slovanům povoliti bohoslužbu jejich jazykem.

³⁾ I. c. p. 199.

I v jednom i v druhém listě papežově pominuty jsou docela důvody politické, jež při rozhodování jistě silně padly na váhu: rychlý vzrůst náboženství křesťanského u národů slovanských, které byly zaujaly široší kraje severní a východní Evropy, jak dí list Hadrianův: *abyste snadno se naučili příkazům božím. Získati je Kristu (ne Byzanci, jak se domnívá Brückner)⁴⁾ nebylo nesnadno, když se jim povolila bohoslužba jazykem národním. Záleželo také velice papežovi na rozšíření moci kostela římského nad velikými národy slovanskými.*

Jak povrchní mnohdy jest náš autor ve svých studiích cyrillo-methodějských, dokazuje výrok jeho *«die Texte stammen aus der Apologie des Cyrillus,»⁵⁾ že texty uvedené v bulle Jana VIII. *Industriae tuae* vzaty jsou z apologie Cyrillovy, vlastně z obrany slovanské bohoslužby, kterou *«v Benátkách»* pronáší Chrabr-Kliment ústy světcovými.*

Přirovnejme texty samy, připojivše k nim také texty listu Hadrianova.

List Hadrianův:

Žalm 116, 1.
Sk. apošt. 2, 11 a 2, 4.

Bulla Jana VIII.

Žalm 116, 1.
Sk. apošt. 2, 11.
Filip. 2, 11.
I. Kor. 12, 30. 14, 5.

Obrana slovanské bohoslužby:

Žalm 95, 1. 97, 4. 116, 1. 150, 6.
Jan I., 12, 17, 20, 21.
Mat. 28, 18—20.
Mar. 16, 15—17. Mat. 23, 12. Luk. 11, 52.
I. Kor. 14, 5—33. 38—40.
Filip. 2, 11.

Vidíme, že citáty bully Janovy souhlasí s listem Hadrianovým v textě Žalm 116, 1. a Sk. apošt. 2, 11.

⁴⁾ I. c. p. 199.

⁵⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 206.

s obranou Chrabrovou-Klimentovou pouze v Žalm. 116, 1. a Filip. 2, 11. a I. Kor. 14, 5, ostatně se rozcházejí docela. Jak bych mohl tvrditi, že texty bully Janovy pocházejí z Chrabrovy-Klimentovy obrany slovanské liturgie?

Bez dostatečných důvodův tvrdí náš autor dále, že domnělý Hadrianův list není než zkažená bulla Jana VIII. (*Verballhornung des echten Briefes Johannis*),⁶⁾ kdež prý jest vpašována (*ingeschmuggelt*) věta namířená proti Vichingovi, aby vyloučení byli z církve učitelé, kteří by tupili slovanskou bohoslužbu. *«Důležité věci, jako že připouští se latinská mše, byly vynechány, protože se Methoději nehodilo; tento passus vložen, aby ozřejmelo, jak docela po zákonu jednal Methoděj, úplně podle moci, kterou mu byl udělil papež. V pravém listě nic takového nebylo.»⁷⁾*

Než na tomto listě vytknouti mu lze, že cituje nesprávně, libovolně. Hadrianův list udává trest jináč, a sice: budiž vyloučen, ale toliko na soud vydán církvi, než se napraví. Že to vlastně nesmysl jest, poznamenal jsem již v Časopise matice moravské roku 1896⁸⁾ a v dotčené stati dotištěné roku 1897.⁹⁾ Ale právě nesmyslné čtení káže nám uvažovati o jeho původě, ať již připouštíme původnost listu čili nic. Nepřipustíme-li jí, pak věru neobjasníme nikterak nesmyslných oněch slov. Pochází-li však list náš skutečně od Hadriana, (byť i nebyl zde celý jeho text), pak se nám objevují slova *отъключенъ иъ тѣхъ мѣ* — *excommunicatur sed tantum* — jakožto interpolace pisatele naší legendy, který podnikaje ve své vlasti v Bulharech tuhé boje pro slovanskou bohoslužbu, potřeboval krajného prostředku kárného proti jejím odpůrcům. Maje však ve své předloze, v prototypu pannonského života pouze *«budiž na soud vydán církvi, než se napraví»*, neostýchal

⁶⁾ I. c. p. 195.

⁷⁾ I. c. p. 195. 191.

⁸⁾ str. 189 sled. Článek nadepsán: Ze studií cyrillo-methodějských.

⁹⁾ List Hadriana II. ve Sborníku velehr. 41. str. 83 násl.

se provésti interpolaci, ale se také neosmělil zde, jako výše, něco vynechat, aby se vyhnul nelogické vazbě.

Na tom tolik nezáleží, že Jan VIII. roku 880 jináč formuloval svoje myšlénky. Ba zdá se mi, že právě formulace této části listu Hadrianova velmi dobře se hodí do první doby slovanské bohoslužby, kdy mnozí předstírajíce starobylost latinské bohoslužby kroutili nosem nad novotou zavedenou Konstantinem-Cyrillem. Dokladem toho budiž hlava 12. spisu Bezejmence salcpurského de conversione Bagoariorum et Carantanorum, kdež velikou váhu klade na «linguam Latinam doctrinamque Romanam atque litteras auctoriales Latinas», jež Methoděj nově vymyšleným písmem slovanským v lehkost uvedl, vilescere fecit.¹⁰⁾

V listě Hadrianově není řeči o latinské mši; příčina toho jest, že si jí Rostislav nežádal.

V dotčené své studii o listě Hadrianově jsem tuším dokázal docela jasně a zřetelně, že pisatel pannonských životův neměl při své práci dosti čistého úmyslu, nebo máje výborné prameny, použil jich jenom, pokud chtěl, pokud se se jemu hodilo, pokud sloužilo k dosažení jeho úmyslův. Jiné věci zatajil nebo podal je tak nejasně, že chtějíce se dovědět celou pravdu, rádi sáhneme k pramenům původním. Vytkl jsem zejména, že porušil i list Hadrianův, který bezpečně byl dán Methoději arcibiskupovi do ruky. Dle naší legendy by se zdálo, že neměl tehdy ještě biskupského svěcení, neboť jej nazývá papež svým synem, ne svým bratrem, jakož vždycky nazýval a nazývá dosud biskupa, není-li kardinalem.

Příčinou porušení listu bylo pisci, že chtěl zásluhu biskupské konsekrace Methodějovy mermo připsati Kocelovi knížeti blatenskému. Ale sám se káře ze lži. Že Methoděj odchází roku 869 z Říma, byl již biskupem, ba již arcibiskupem, dokazuje důstojnost legata a latere, kterou jej tehda ozdobil Hadrian II., a na kterouž docela patrně naráží

¹⁰⁾ Anonymi Salisburg. De conversione Bagoariorum et Carantanorum. Pertz, l. c. XI. pag. 14.

i pisatel života pannonského na počátku hlavy 8. Že biskupem byl již tehda, dosvědčuje slovo listu **ИСПЫТАВЪШЕ** latinsky asi: examine praemisso, čímž nemíní se nic jiného, než processus informativus předcházející každé konsekraci biskupské.

Poznamenal jsem ve svých Studiích cyrilomethodějských, že pisec pannonských životův sice dosti si váží papežův, ale jaksi neuznalým k světcům našim vypisuje Hadriana II.¹¹⁾ Velmi slavně přijímá papež oba bratry, v průvodě se svícemi jim přichází vstříc, protože nesou ostatky svatého Klimenta mučenníka; po smrti Konstantinovi-Cyrillovi strojí pohřeb, jaký přísluší jedině papeži, ale podle pannonských legend nemá k němu uznalosti, neuděluje mu nižádné pocty, nepodává ni nejmenšího důkazu svojí spokojenosti, ba ani mu nevzdává díkův. Methoději, který do Říma přišel jahnem, dostává se pouze svěcení kněžského, jako i několika jeho učenníkům; na biskupství prý svěcen byl teprve později na výslovnou žádost knížete blatenského Kocela. Že by byl někdo jiný uctěn po své smrti pohřbem papežským, nedočel jsem se nikde. Tím chtěla svatá stolice ukázati, jak velice si umí vážiti jeho práce a píle neúporné. Ale zdali nezasloužil si nějaké pocty za svého života? Vím, že o to nestál, že jako asketa poctou pohrdal, avšak, mám za to, nemohl papež neprohlédnouti muže, který před rovesníky vynikal i bezúhonností mravův a sebezapíráním, i řídkou učeností a neúnavnou pracovitostí, kde toho bylo třeba i rázností a při tom neobyčejnou skromností a nevyrovnanou pokorou. A protože dle Mat. 5, 15. «rozsvícené svíce nestavějí pod kbelec, ale na svícen, aby svítila všem, kteříž jsou v domě», jest netoliko možno ale i velmi podobno pravdě, ano zdá se docela přirozeným, by muž takové svatosti jako slovanský apoštol Konstantin-Cyryll byl v Římě v uznání svých zásluh o šíření evangelia a zvláště o kostel římský samým papežem vysvěcen na biskupa, a to z vlastního popudu a ne teprve, jak prý se stalo Methoději, na prosbu světského knížete.

¹¹⁾ Studie cyrilomethodějské str. 55.

Že se tak stalo oběma světcům, vypravuje nám římská legenda, a skutečně-li se zakládá na pravdě, co napsal životopisec pannonský o účtě Konstantinova-Cyriillova hrobu a co k tomu vhodně připomněl praelat Dr. Wilpert o nápise náhrobním, že se skládal ze jména, z udání vlasti a stavu nebožtíkova, obyčejných dat chronologických atd.¹²⁾, pak a priori vyloučen jest všeliký klam pisatele římské legendy, který, jak osměluje se tvrditi Dr. Brückner, hřeše na krátkou paměť Římanův udává, že oba bratři byli svěceni na biskupy.¹³⁾

Proč právě Kocelovi se připisuje i v životě Konstantinově-Cyriillově větší zájem o slovanské dílo a zejména o slovanskou liturgii, tak i v životě Methodějově zásluha o konsekraci jeho na biskupství pannonské? Zdali proto, že panoval v těch krajinách, odkud mělo biskupství jméno, nebo proto, že světec vracel se z Říma tam začal působiti roku 869 a 870 jako arcibiskup a tam také jat byl a odvečen před soud bavorských biskupův a do vyhnanství? Nebo tím poněkud krýti chtěl Kocela, že ačkoli snad upřímným byl ctitelem apoštola slovanského, neujal se ho oproti arcibiskupovi salcurskému? Beztoho nesměl vypravovati, že Svatopluk nepřál slovanskému dílu, aby kněží v Bulharech jeho otčině sloužící řecky nebyli posilněni ve svém záští proti slovanštině, nechtěl a nesměl zmiňovati o válkách zuřících na Moravě. Toť jest asi historické jádro zprávy pannonské legendy o obojím poselství blatenského knížete do Říma. O tom tuším nebude sporu mezi námi, že by se byl Kocel, jsa manem, ba dle Brücknera poddaným¹⁴⁾ krále Ludvíka, tou měrou chtěl a směl ujímati slovanského věrozvěsta u papeže, a že by zvláště se byl mohl beztrestně, jak se domnívají mnozí, přimlouvati za něj, když vězněm byl německých hierarchův.

¹²⁾ Le pitture della basilica primitiva di San Clemente Roma 1906 pag. 36. sequ. Českého překladu mého vyšlého v Kroměříži 1906 str. 32.

¹³⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage, I. c. pag. 190.

¹⁴⁾ I. c. pag. 202.: Kocel war ja Ludwig's Untertan.

Ve studiu, jaké zde podnikl Dr. Brückner, třeba jest především klidně mysli, potom vytrvalé pozornosti a rozvahy. Není-li toho, píše-li člověk v rozčilení, ve chvatu, páše chyby, jaké se náš autor dopustil na str. 206. Vzpomínáme toho již zde, protože se týče poněkud otázky o pravosti listu Hadrianova.

Na uvedené straně čteme, že »přes všechny žaloby německého duchovenstva stala se věc nečekaná, neuvěřitelná. Methoděj [roku 880] u vítězoslávě přinesl domů papežskou autorizaci slovanské liturgie. Řím zbohádarma vzdal se svého obecného principu, da-da Slovanům neslýchanou concessi, kterou by byl ovšem odepřel Keltům i Germanům. Methoděje stálo asi mnoho práce, než se domohl povolení u vzpírajícího se papeže. Důvody, kterých užil, částečně jsou patry z listu samého (z apologie Cyrillovy pocházejí texty, z informace Methodějovy ono »sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur«, dovolával se podobného zvyku jiných arci východních kostelův.)¹⁵⁾

Předně vytknouti třeba, že in quibusdam ecclesiis berlínský slavista nesprávně převádí: in anderen Kirchen. Všimněme si blíže, co papež píše: Poroučíme však, aby ve všech kostelích země vaší (Svatoplukovy) pro větší poctivost evangelium napřed latinsky se četlo a potom slovanským jazykem přeložené lidu latině nerozumějícímu, jakož se děje v některých kostelích, in quibusdam ecclesiis.¹⁶⁾ Náš autor nechtěje nijak připustiti, že již Hadrian II. povolil slovanskou bohoslužbu s výhradou, aby o mši svaté epištola a evangelium se četly napřed latinsky a potom slovansky, odkazuje na podobný zvyk jiných ovšem východních kostelův, ničím tvrzení svého nedokládaje. My víme

¹⁵⁾ Sr. Przegląd polski. Wrzesień 1903 str. 453.

¹⁶⁾ Friedrich, Codex diplomaticus. I. pag. 21. n. 24. Iubemus tamen, ut in omnibus, ecclesiis terrę vestrę propter maiorem honorificenciam evangelium Latine legatur et postmodum Sclavinica lingua translatum in auribus populi Latina verba non intelligentis adnunciatur, sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur.

o podobném zvyku v cařihradské církvi z listu Mikoláše I. císaři Michalovi III. z roku 865, kdež patrně jenom v patriarším chrámě boží Moudrosti o slavných průvodech (in stationibus) zpívala se lekce s evangeliem napřed latině a potom řecky pro Řeky.¹⁷⁾ Že by někde jinde co podobného se dělo, nedočetli jsme se. Kdež tedy jsou ony jiné východní kostely Brücknerovy, ve kterých evangelium s epištolou zpíváno bylo předem latinsky, potom pak řecky nebo jiným liturgickým jazykem? Dr. Brückner jich neuvádí, protože jich vůbec nebylo. Náš autor generalizoval jednotlivý případ.

K tomu nařizuje papež, aby ve všech kostelích země Svatoplukovy se dělo, co zvykem již bylo v některých kostelích, zpívati totiž epištolu a evangelium napřed latinsky, potom slovanský překlad jejich lidu latinsky nerozumějícímu.

Hermeneuticky správně výše dotčená slova lze vykládati jenom o kostelích moravských, a sice papež nařizuje, by obyčej zpívati evangelium napřed latinsky a potom slovansky, jaký byl již v některých, zavládl ve všech kostelích oblasti Svatoplukovy. O jiných kostelích východních, kde by podobně zachovávali, nemůže býti řeči, protože jich vůbec nebylo mimo Cařihrad, kde se tak dělo pouze v jisté dny o zvláštních slavnostních průvodech a to sice, zdá se, jenom v chrámě boží Moudrosti.

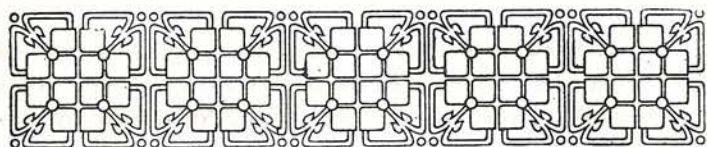
¹⁷⁾ Michaeli imperatori mense Novembri 865. Mansi 15, 191. Migne 119, 932 sequ. Jaffé Regesta I.² 2796 (2111) pag. 358. Quiescite iam utpote tantae detestationis dictionem in vestro palatio memorare, et adhuc, si pleniter illam execramini, etiam ab ecclesiis vestris remove re satagite. Istius enim dictione linguae (scil. Latinae) Constantinopolitana ecclesia lectionem apostolicam et evangelicam in stationibus fertur primitus recitare: sicque demum Graeco sermone propter Graecos utique ipsas lectiones pronuntiare: sed quia tantum haec impietas ecclesiae Constantinopolitanae hactenus defuisse putatur, ut tota ibidem nequitia suppleatur: hoc restat a vobis solunimodo perficiendum.

Slova však «sicut in quibusdam ecclesiis fieri videtur» nezbytně předpokládají dřívější nařízení téhož obsahu. Nebo kdo by důvodně mohl tvrditi, že slovanští kněží zcela o své vůli a ujmě začali tak činiti? Jan VIII. takové náředy nevydal, nebo brzo po svém na stolec Petrův dosednutí, totiž na jaře 873 zabraňoval slovanskou liturgii. Tedy nemohl jí vydati než Hadrian II. Účel pak téhož rozkazu nemohl býti leč ten, by se nezdálo, jako by slovanští kněží lehko brali obřadní jazyk církve římské, jak je skutečně vini Bezejmenec salcpurský. Ejhle, jak prozřetelně jednal Hadrian II., povoluje roku 869 slovanskou bohoslužbu!

Z toho jest patrné, že docela neprávem vini náš autor Methoděje, jakoby byl bullu papeže Jana VIII. podložil Hadrianovi II., odstraniv z ní důležité věci (jako povolení latinské mše těm, kdož si jí přáli na Moravě), protože se Methoději nehodilo, jiný pak za to vsunul (einschmuggelte), Janův list vydávaje za plnou moc k vyrčení klatby na Vichinga.¹⁸⁾

¹⁸⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 192. 204.

IX.

Již ve studii uveřejněné roku 1897 o listě Hadrianově v pannonské legendě, trvám, jsem dokázal, že jmenovaný papež Methodějovi roku 869 povolil slovanskou bohoslužbu, jak zcela zřejmě předpokládá bulla Jana VIII. z r. 880 *Industriae tuae*, kterou touž liturgii potvrzuje. Obsah příslušné části oné stati jsem uvedl v VII. oddílu této práce; zároveň jsem tam promluvil o některých příčinách, ze kterých dotčená výsada udělena byla. Roku 880 ji slavně, jak řečeno bylo, potvrdil Jan VIII., ba i rozšířil, nařídil i pro jiné země slovanského jazyka. Příčiny byly asi tytéž, jaké uvedl jsem svrchu; proto jich nebudu opakovati, nýbrž pouze dodám jiné, kterých se lze domysleti.

Dr. Brückner píše: Papeže lákala především naděje, že se k apoštolské stolici připojí veliká země a že jí později snad přibude ještě větší. Neúspěch s Pannonií, která přese všechny římské nároky zůstala německou, poučil ji s dostatek, jak nejista jsou práva stolce papežského a jak málo jich dbají panovníci. K tomu poukázal Methoděj, ač velice přeháněje, jak tvrdošijni jsou Slované a jak jim povoliti třeba, nemá-li vzrůst nové setby býti poškozen, všeliké rozpaky ustupují z ohledu na sousedy, které potom tím snáze získati možno křesťanství a stolici apoštolské. I pohádka o vypuzení latinských kněží tu mohla býti vsunuta.

Takových důvodův, které asi Methoděj přednesl, uvedl bych ještě celou řadu: tak jsem úplně pominul zřetel na slovanské Bulhary, které takovou měrou bylo lze pojistiti Římu, nebo že Methoděj sám slovanskou liturgii prohlásil za dočasné nezbytné zlo, za dobu přechodnou.¹⁾ — Tak berlínský professor.

Promluvme především o poslední větě, že snad Methoděj považoval nebo prohlásil slovanskou bohoslužbu za nezbytné zlo, které třeba strpěti. Nelze mysliti, že by tak byl smýšlel, pak by zajisté byl proti sobě, nebo byl by se vynasnažoval a pracoval pro slovanskou bohoslužbu docela nadarmo. Nemohl a nesměl mluvit tak papeži ani v tom případě, kdyby (*posito, non concessio*) jenom za tou podmínkou byl mohl dosíci žádoucí výsady. Neboť znalci církevního práva není neznámo, že výsada jaká koliv, dosažena-li obrepcí (lživými důvody), nebo subrepcí (zamlčením pravdy), nemá platnosti nižádné. Methodějova žádost byla by obreptivní i tehda, kdyby byl upřílišoval nebo přeháněl.

Nezbývalo tedy Methodějovi, než uvést příčiny skutečné, pravdivé. Ale jaké byly? Již častěji jsem na ně poukazoval. Nelišily se mnoho od oněch, které Hadriana II. přiměly roku 869, aby povolil a schválil bohosloužení slovanské.

Příčiny, pro které Jan VIII. potvrdil výsadu slovanské bohoslužby udělenou jeho předchůdcem Hadrianem II., a rozšířiv ji na všechny země téhož jazyka nařídil ji výslovně, uvedeny jsou z velké části v jeho památné bulle *Industriae tuae* z roku 880.

Odpůrcové slovanské liturgie tvrdili nejenom na východě, nýbrž i v samém Římě, že pouze trojím jazykem slaviti lze Boha. Že takové námítky činěny v Bulharech v prvé polovici desátého věku, usoudil již A. D. Voronov.

¹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 206 sequ.

Řecká církev cařihradská, jako dnešního dne staví se na odpor všem slovanským tendencím, urputně bojovala proti nim už tehda, když byly v začátcích, nikterak nejsou prázdna trojjazyčného kacířství.²⁾ Že nejináč smýšleli také mnozí na západě, dokazují slova papeže Jana VIII., který píše: Neque enim tribus tantum, sed omnibus linguis Dominum laudare auctoritate sacra monemur,³⁾ písmo svaté zřejmě nás napomíná, abychom ne pouze trojím jazykem, alebrž všemi jazyky slavili Boha. Ovšem výroky písmá, jež uvádí, nedovozují přímo, že by všemi jazyky se měla konati bohoslužba veřejná, ale nedá se upřít, že není ani jediné věty v písmě, která by svědčila, že by se nesměl Bůh uctívati i úkonem, v němž vrcholí křesťanská bohoslužba (nejsvětější oběti), konaným různými jazyky. Vždyť na východě ode dávna byly rozličné jazyky liturgické; nebylo a není dosud zákona, který by to zapovídal na západě. Není také článkem víry, že by se veřejně liturgicky mělo Bohu sloužiti pouze trojím jazykem. Proto čteme dále v bulle: Nec sane fidei vel doctrine aliquid obstat,⁴⁾ nečelí ani proti zdravé víře ani proti kázni církevní, slovanským jazykem sloužiti mši svatou, čísti evangelia nebo církevní lekce v dobrém překladě a výkladě a konati jiné služby slovansky, jakož i hodinky církevní, neboť Bůh, který učinil tři přednější jazyky, hebrejský, řecký i latinský, utvořil i ostatní všechny ke své cti a chvále.

Nemálo k tomu přispěly i motivy politické: naděje, že rychle takto se rozšíří křesťanství u národův slovanských; Slované přílnou ke stolici apoštolské, která bude na ně míti vliv neméně mocný než i blahodárný.

²⁾ Voronov, uv. dílo str. 102.

³⁾ Friedrich, Codex diplomaticus I. pag. 20 num. 24.

⁴⁾ l. c. pag. 25.

Z těchto asi důvodův slovansky sloužiti dovolil papež Hadrian II. roku 869. Zůstaly v plné platnosti i po jedenácti létech. Ba ještě více, nyní bylo slovanské bohoslužby více třeba, nežli prve.

Methoděj mohl roku 879 a 880 správně dodat k dřívějším důvodům, že se právě slovanská bohoslužba znamenitě osvědčuje, a kdyby ji nyní papež najednou docela zapověděl, nejeden z lidu slovanského by se odvrátil od křesťanství neb aspoň by zvlažněl. Kdyby nyní, jakož tomu chtějí mnozí, Řím zapověděl sloužiti slovansky, nejenom by nezískal ničeho, nýbrž ztratil by u Slovanův příliš mnoho.

Na jednu ještě věc mohl papeže upozorniti Methoděj: Národ bulharský obrátiv se ke Kristu, přilnul na chvíli k Římu, ale za nedlouho odpadl zase k Cařihradu fotijovskou naukou již nakaženému. To se stalo za doby, kdy na ně působili Řeci, kteří k misijnářskému dílu nevelice se hodí, nejsouce schopni naučiti se cizímu jazyku. Ejhle! nadešla jedenáctá hodina: nebudou-li nyní Slované co nejrychleji získání pro Řím (nejvhodnější k tomu prostředek jest bohoslužba slovanská), pak věru není daleka doba, kdy je misijnáři bulharští získají pro Cařihrad.

Methoděj tak asi a podobně zajisté mluvití mohl, neboť byl Římu upřímně oddán. Dokladem toho počátek listu Jana VIII. z roku 880 *Industriae tuae*, uvedený níže.⁵⁾ Mluvil-li pak způsobem takovým, pravdě podobno dosáhl na papeži po čem toužil.

Není vyloučeno, že při potvrzení slovanské liturgie Janem VIII. úlohu svou hrálo i opětne obrácení Bulharů k Římu. Methoděj mohl poukázati, že právě slovanská liturgie vhodným jest k tomu prostředkem.

⁵⁾ Srovnej níže v druhé polovici odstavce XV.

Avšak, jakkoli se věci mají, papež důvody Methodějovy uznal za dostatečné, aby naproti svému dřívějšímu rozhodnému záznamu z r. 873 potvrdil (confirmamus) slovanskou bohoslužbu a rozšířil toto privilegium na všechny slovanské země, ačkoli se mohl nadíti, že svým rozhodnutím nejenom neupokojí jeho protivníky a zvláště Němcův, nýbrž je povzbudí k nejkrajnějšímu odporu. Skutečně se ho také ještě za svého živobytí dočkal: na Moravě Methoději arcibiskupovi podkopával půdu jeho suffragan Viching, kterému byl papež tolik na srdce kladl, že povinen jest poslouchati svého metropolitu; do Pannonie pak sotva bylo Methoději dovoleno vkročiti později: zůstalaf nazatím salcpurskou.

Hrabivost německá zmohla sice tehda práva apoštolské stolice, ale nezůstalo tak na vždy. Když totiž za svatého Štěpána krále zřizována byla hierarchie v Uhrách, veliká část Pannonie přidělena byla dioecesím uherským. Však i sami arcibiskupové salcpurští ze zbytku svého rozsáhlého ještě obvodu založili biskupství v Krku roku 1072 v Sekově 1218 a v Labudi 1228.

Nikterak nemohu připustiti, ba ani pomysli, že by Methoděj, jak tvrdí náš autor, byl prohlásil svoji vlastní a nebožtíka bratra práci za nezbytné zlo. Dejme tomu, ovšem jenom na okamžik, že Methoděj smýšlel tak skutečně. V tom případě by zůstalo otázkou nerozluštitelnou, proč se tolik zasazoval o slovanskou liturgii, proč se jí s takovým úsilím ujímal? Proč potom neposlechl papeže, když mu ji roku 873 zabráňoval, proč nepovolil v té alespoň věci hierarchům německým, aby si zjednal u nich jaký taký pokoj? Zcela jistě byl by se velice zavděčil knížeti Svatoplukovi; byl by si zajistil po smrti jméno čestného biskupa, byl by se uchránil byť i vybájené jenom výtky, že křivě přísahal.

Methoděj však raději trpěl všelijaké ústrky a pronásledování i ve starobě svojí, chtěl býti raději křivě posuzován, než aby se vzdal slovanského bohosloužení. Z toho lze vším právem souditi, že zcela jinýma očima na ně hleděl, než v poslední době učený professor berlínský.

Slovanská bohoslužba měla zajisté u Methoděje převelikou cenu, že k vůli ní tolik podstoupil nepřijemností. Byl to vzácný odkaz důmyslu nebožtíka bratra, byl to převeliký dar, jehož Konstantin filosof mnohou prací vymohl slovanským národům pro jejich blaho, na jejich prospěch, ale nikterak na úkor a na škodu apoštolské stolice.

X.

Velikými svobodami opatřen, zvláště pak, jak dotčeno, vzácným privilejem, že smí mši svatou sloužiti slovansky, odebral se Methoděj do rozsáhlé svoji arcidioecese. Že však zatím na Moravě povstaly veliké zápletky a bouře, ve kterých pozbyl Rostislav svoji svobodu a oči, bera se pannonskou částí arcidioecese počal nový metropolita reorganizovati zde duchovenstvo. S dostatek jest známo, že v Pannonii od mnohých let arcibiskupy salcurskými uspořádána byla duchovní správa, dosti dobře bylo postaráno o duchovní potřeby krajiny, dokud Adalvinovi arcibiskupovi se nezalíbilo odebrati jurisdikci chorepiskopu Osvaldovi a ustanoviti v zemi náměstkem a plnomocníkem pouhého kněze Altfrida a po něm Richalda arcikněze.¹⁾ Když pak Hadrian II. papež mocí apoštolskou Pannonii oddělil od Juvavie v Methoději ustanovil jí nového arcipastýře, přestala jurisdikce salcurského duchovenstva, jemuž, chtělo-li zde působiti dále, nezbyvalo než domáhati se jurisdikce u Methoděje a zvykati na řády nové. Leč k tomu neodhodlal se mnohý z německých duchovních, neměli snad ani mnoho chuti ani vůle učiti se důkladněji jazyku slovanskému, kterým jedině se mohli porozuměti s lidem.

¹⁾ *Conversio Bagoariorum et Carantavorum* cap. 12. Pertz, *Monumenta Germaniae historica scriptorum* tom. XI. p. 13.

O tom není nejmenší pochybnosti, že Methoděj zaváděje slovanskou bohoslužbu, spravedlivým se ukázal ke všem svým podřízeným, jaké byli koliv národnosti. Nezdá se mi však potřebným s Ginzlem a Dudíkem z pouhých jmen farních osad Stepiliperc, Lindolveschirichun, Wiedhereschirichun, Isangrimeschirichun, Beatuseschirichun, Otachareschirichun, Paldmunteschirichun²⁾ souditi již na německé obyvatelstvo. Vždyť Ginzl i z německého jména Budína města «Ofen», což není než zněmčilé P e š t (pec) soudí, že v krajině bylo obyvatelstvo slovanské i německé.³⁾ Připouštíme, že missionáři mniši z Němec vodili za sebou osadníky, ale z německých jmen neplyne nic více, nežli že ten onen Němec v osadě svým nákladem vystavěl kostel, čímž jeho jméno bylo zvěčněno. Patrné doklady toho jsou nejenom výše uvedená jména, nýbrž i jiná u téhož Bezejmence, ecclesia Sandrati presbyteri a ecclesia Erinperti presbyteri. Stará osada slovanská obdržela nové jméno německé podle toho, kdož jí vystavěl kostel, nepřihlížeje k osadníkům slovanským, jako dle téže památky Blatengrad, osada ryze slovanská, přezván později, — píše se: noviter, nedávno, — Mosburkem.⁴⁾ Ostatně Bezejmenec výslovně o kostelích s německými jmény zmíniv, doložil, že i v ostatních místech kostely byly stavěny, kde chtěl Privina a jeho lidé, patrně tedy Slované.⁵⁾

Potom, kdo nám poví, kolik bylo kde Němcův, anebo v jakém kde poměru k Slovanům se usadili? Zůstavit-li tedy Methoděj některého kněze při jeho latině, stalo se to, trvám, více ohledem na něj, nežli ohledem na osadníky. Tolik lze tvrditi se vší jistotou, že žádnému z nich nevnucoval slovanské bohoslužby; nutiti je k ní, bylo by na odpor jeho

²⁾ *ibid.* c. 11. l. c. pag. 12.

³⁾ *Geschichte der Slavenapostel Cyrill und Method und der slavischen Liturgie.* Leitmeritz 1857. S. 29. N. 2.

⁴⁾ *ibid.* c. 13 in castro Chezilonis noviter Mosapurc vocato, Pertz XI. 14.

⁵⁾ *ibid.* cap. 11. ceterisque locis ubi Priwina et sui voluerunt populi Pertz XI. 12 sequ.

věhlasu, jeho moudrosti. Kdyby přece byl tak učinil, nebyly by nám toho zamlčely prameny německé.

Než nezavděčil se přese všecku svoji dobrotu a shovívavostí. Němci nenáviděli slovanského hierarchu, který jim odnímal částku jejich stáda. Učinili si heslem, odstraniti jej stůj co stůj. Nehleděli ani na to, že špatně se zavděčí apoštolské stolici, jejíž byl legatem.

Dostatečnou jim bylo zábarkou, že »nově vymyšleným písmem jazyk latinský a obyčeje římské i starodávné (auctores) latinské písmo mudrácky vytisknuv (superducens) v zlehčení uvedl u veškerého lidu z části mše, evangelia a církevní hodinky oněch, kdož je konali latinsky.«⁶⁾ Nevšímajíce si jeho důstojnosti legatské ani rozsáhlé plné moci, jakou obdařen byl od apoštolské stolice, považovali ho na nejvýše za potulného biskupa, ne-li, jak se domníval Dümmler, za pouhého kněze potulného, a jeho žáky za toulavé kněze a jahny, na které se vztahovalo snešení synody vormské z roku 868 de episcopis et presbyteris vagantibus, totiž o biskupích beze sídla a o duchovních, jež synoda mohučská z roku 813 v kanoně 22. nazývá acephali, kteří totiž nad sebou neuznávají ani biskupa ani opata, nemajíce od nich jurisdikce.

Methoděj byl jat, vězněn, souzen na synodě provinciální roku 870. Jak nehodně s ním nakládali, zpravuje nás papež Jan VIII., zvěděv o tom od samého Methoděje, který po celé tříletí dovolával se pomoci apoštolské stolice mnohými listy a posly. Němečtí biskupové hleděli věc utajiti v Římě docela, ba frisinský biskup Hanno přímo jsa tázán dvořany papežovými po Methoději, v hrdlo lhal, že ho ani nezná, ačkoli všeho příkoří jemu učiněného byl podněcovatelem, poštívačem a původcem (incentor, instigator, auctor).

Že se latinské duchovenstvo v oblasti Korcelově nechtělo podrobiti Methoději, s německé strany se dovídáme pouze ze spisu Bezejmencova o obrácení Korutancův. Tam se vypravuje, že arcikněz Richbald nemoha snésti nových řádův,

⁶⁾ ibid. cap. 12. Pertz XI. 13 sequ.

navrátil se do Salcpurka.⁷⁾ Pannonský život světcův pak se obmezuje na zprávu o soudě, k němuž bylo Methoději státi, jakoby byl překročil svou jurisdikci⁸⁾ a na diplomatickou věru zprávu o jeho věznění po půl třetího léta. Že slovanská bohoslužba také byla příčinou nevrážení hierarchů německých i tehda i později, že neměla ani na Moravě úplného pokoje nikdy, o tom náš svědek mlčí, ale nejenom snad proto, že, jak se domnívá Dr. Brückner, neodpovídalo jeho tendenci, nýbrž i proto, že v předloze svojí, kratičkém to životě světcově, nenalezl o tom nic bližšího, sám pak nic o tom nevěděl, nejsa učenníkem světcovým ani současníkem a svědkem jeho života. Také mu nešlo o to, aby vylíčil obšírněji jeho útrapy, aniž jak ostro, tuho a jak dlouho bylo bojováno i na západě proti bohoslužebné slovanštině, ba naopak úmyslně zamlčuje všelicos, jako by se byla velmi hladko ujala a dobře prospívala.

Nepodařilo se žárlivosti a panovačnosti Němcův zničití Methoděje, neboť papež Jan VIII., byť i dlouho shovíval, vzchopil se konečně a rázně zakročil. Poslal totiž jakynského biskupa Pavla legatem do Němec, aby vysvobodiv Methoděje z nedůstojného vězení, zavedl jej k Svatoplukovi a smířil jej s ním. Zároveň uznal papež za dobré, zabrániti na zatím slovanskou bohoslužbu; snad se domníval, že tím utlumí odpor Němcův. Ale Methoděj, znaje poněkud lépe

⁷⁾ *Commonitorium Paulo episcopo Friedrich, Codex diplomaticus I. pag. 14 num. 18. Apostolicam sedem per ipsum triennium plurimis missis et epistolis proclamantem non estis ad iudicium convenire dignati. Srovn. List Hadriana II. atd. ve Sbornice velehr. VI. str. 13.*

⁸⁾ *Dle udání Bezejmencovy Conversio Bagoariorum cap. 14. Pertz l. c. pag. 14: A tempore igitur quo dato et praecepto domni Karoli imperatoris orientalis Pannoniae populus a Iuvavensibus regi coepit praesulibus usque in praesens tempus sunt anni 75, quod nullus episcopus alicubi veniens potestatem habuit ecclesiasticam in illo confinio nisi Salzburgenses rectores, neque presbyter aliunde veniens plus tribus mensibus ibi suum ausus est colere officium, priusquam suam dimissoriam episcopo praesentavit epistolam. Hoc enim ibi observatum fuit, usque dum nova orta est doctrina Methodii philosophi.*

než Jan VIII. naše vezdy sousedy, neposlechl, neboť věděl, že by jim nikterak dosti neučinil a že by tím genialní myšlénku svého bratra pohřbil docela.

Či nedostal do rukou zákazu? Toho mysliti nelze, neboť biskup Pavel jistě se s ním setkal, maje nad to rozkaz, aby neohlížeje se na pověsti o válkách panujících na Moravě, každou měrou doprovodil jej k Svatoplukovi. Měl tedy dosti času, oznámiti jemu vůli papežovu.

Methoděj neposlechl. Neposlušnost u věci nemálo důležité zajisté jest přestupek veliký. Neposlechl a přece, jak dokazují pozdější listy papežovy, nepozbyl jeho přízně. Jak si to vysvětlíme? Nejináč, nežli předpokladem, že se ospravedlnil. Poukázal totiž na výsadu, kterou byl obdržel od Hadriana II., a že není vzhoda nyní upustiti od ní, neboť takovým ústupkem nejenom byl by pochoval vznešenou a velikolepou myšlénku bratrovu, ale i poskytl Němcům příležitost k dalším výbojům.

Však Němci neustali v boji. Skrocení tresty církevními ustoupili papežovi poněkud, za to s tím větším úsilím poštvávali proti světci Svatopluka jim přístupnějšího, namlouvajíce jemu, že při mši svaté v symbolu nezpíváje Filioque, které byli zavedli o své ujmě, nevěří tak, jak učí kostel římský. I poslal kníže do Říma kněze Jana, obžalovat Methoděje z bludu a také z neposlušnosti, že nepřestal sloužiti slovansky, ač mu bylo zabraňováno.

Proto Methoděj na rychlo byl povolán do Říma, kdež před synodou se dokonale očistiv vrátil se vítězem, jenom že mu po vůli Svatoplukově přidělen byl suffraganem Viching Alaman, hlavní to příčina dalších jeho starostí a strastí, a po jeho smrti hrobař jeho slovanského díla na Moravě.

Život Methodějův nám vypravuje v hlavě 10., že «Moravané seznavše neupřímnost a politické pikle Němcův, vyhnaní je všecky». Dr. Brückner míní, že zpráva ta jest tendenčně vymyšlena, nebo by prý docela jistě nebyly zamlčely německé prameny, když zmiňují o Slavomíru a Svatoplukovi, o moravském průvodě svatebním a jeho přepadení, o tomto však ani čárky.⁹⁾ Připouštím sice, že snad

⁹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 193.

zpráva životopisu jest přehnána, ale docela není naprosto vymyšlena. Neboť jedním z německých pramenův jest také stížný list bavorské hierarchie z roku 900 Janovi IX. papeži, dobře povědomý našemu autoru. Tam čteme, že pasovský biskup, v jehož dioecesi lidé oné země jsou od svého pokřesťení, kdykoli chtěl a mohl, beze vší překážky tam docházel, synodu se svými a tam nalezenými kněžími slavil a vše, což bylo jeho úradu, mocně konal, a nikdo se mu zřejmě na odpor nepostavil, pokud vplyvem ďáblovým nezačali v oškřivosti míti křesťanství [německé missionáře], odpírati všelikou spravedlnost, drážditi vojnou a co nejzuřivěji se protiviti, tak že nebylo přístupu ani biskupovi ani kazatelům.¹⁰⁾

Uvedené právě místo svědčí, že věrojatno od roku 873, kdy na Moravě zase působil arcibiskup Methoděj, nejenom biskup pasovský nesměl sem cestu vážiti, nýbrž ani jeho kněží, neboť prý teprve nedávno, otevřevše srdce zlému duchu počali bráti v nenávisť křesťanství (rozuměj: německé missionáře). Odtud lze souditi, že nejednomu z nich Moravané ukázali dvéře roku 873.

Náš autor nepřipouští, že by působnost bratří soluňských na Moravě byla pronikavá, zvláště pak míní, že se lidu nezamlouvala slovanská bohoslužba protože byla konána nářečím cizím. Ale zdali známe důkladněji jazyk staromoravský, abychom posouditi mohli, v čem se lišil od spisovného jazyka staroslovanského? Rozdily byly zajisté, ale přece staroslovanština (míním nářečí, kterým mluvili slo-

¹⁰⁾ Friedrich, Codex diplomaticus regni Bohemiae pag. 30. num. 30. Et iccirco Pataviensis episcopus civitatis, in cuius dioecesi sunt illius terre populi, ab exordio christianitatis eorum, quando voluit et debuit, illuc nullo obstante intravit et synodalem cum suis et etiam ibi inventis conventum frequentavit et omnia, que agenda sunt, potenter egit, et nullus ei in faciem restitit. Etiam et nostri comites illi terrę confines placita secularia illic continuaverunt et, que corrigenda sunt, correxerunt, tributa tulerunt et nulli eis restiterunt usque dum incrassante corda eorum diabolo, christianitatem abhorrere et omnem iustitiam detrectare belloque lacessere et obsistere sevisissime ceperunt, adeo ut via episcopo et predicatoribus illo non esset, sed lubitu suo egerunt que voluerunt.

vanští apoštolé) daleko srozumitelnější byla našim předkům, než nám po více než tisíci létech.

Potom jak mohl Methoděj, který přece nesměl lháti papeži, s takovým důrazem na něj naléhati, jak soudí náš autor na str. 193 a 207, udáváje, že Slované jsou tvrdošijni a že jim v té věci povolití dlužno, jestliže bohoslužebná slovanština se netěšila neobyčejné oblibě u národa?

Píše dále, že Methoděj přeháněl; v té věci blíží jemu nemálo. Nemohl nikdo lépe posouditi, nežli němečtí duchovní, kteří, vidouce, že jim pod nohama ubývá půdy, tím více nenáviděli církevní slovanštiny. Proto vším právem velikou na ni váhu kladl, dodávaje, že se výborně osvědčuje.

Nikterak neupřilišoval, neboť mu toho ani nebylo potřebí, ani by mu to nebylo nic prospělo, ba právě mohlo mu to velice uškoditi. Nebyl tam sám, přítomný s ním v Římě Viching a salcpurský arcibiskup Ditmar,¹¹⁾ snad právě za tou příčinou do Říma povoláný, pouhým slovem docela zvrátiti mohli jeho záměry, dodavše pouze, že není vše pravda, co mluví.

Divno mi, že náš autor mlčením pomíjí souvětí 10. hlavy života Methodějova, které svědčí proti němu. Není sice všecko pravda, co se tam uvádí. Pisec totiž zmíniv o tom, že z protivníkův Methodějových čtyři biskupové potrestáni jsou náhlou smrtí, vypravuje o vypuzení kněží německých od Moravanův, potom o poselství k papeži, by Methoděje poslal arcibiskupem (byl jím již od roku 869) a

¹¹⁾ Joannis VIII. epist. ad Theutmarum archiepiscopum Mansi 17. 174. Migne 126. 896. Jaffé II° num. 3296 (2527) pag. 413. Sicut nobis dilectus ac spiritalis filius noster Carolamannus gloriosus rex suis regiis direxit apicibus, ut vos ad nostram venire debuissetis praesentiam, vestrum quotidie praestolantes adventum miramur, cur tantum moremini: nos enim almitatis et prudentiae vestrae favore repleti fraternitatem vestram pio cupimus contemplari intuitu. Unde his nostris apostolicis litteris vos monemus et exhortamur ut libenti ad nos animo properare omnimodis studeatis, quatenus una vobiscum ea quae sanctae Dei ecclesiae utilia sunt, prout necesse fuerit, pariter ordinare valeamus.

potom, že mu Svatopluk odevzdal všechny kostely a duchovní. Chronologický pořádek udajův těch byl jistě tento: Methoděj uveden byl na Moravu jakynským biskupem Pavlem z výslovného rozkazu papežova, ujal se vlády církevní, a duchovní němečtí, kteří nechtěli uznati jeho a žádati jurisdikce od něho, byli vybyti.

Nyní následuje zpráva, jak dobře působili slovanští kněží, kterým byly odevzdány kostely celé říše Svatoplukovy: «Od toho dne velmi začalo růsti boží učení a duchovní se množiti ve všech městech a pohané věřiti v pravého Boha od svých bludův odstupující.»

Ale slovanští duchovní se svojí bohoslužbou nebyli, jak udává pisec legendy, Moravě na škodu ani v politickém vzhledě, neboť píše dále: «tím více i moravská země šířiti se počala na všechny strany a nepřátele svoje porážeti s prospěchem, jakož i sami povídají povždy.»

Nechci rozhodovati, pokud pravda jest, co obsahuje druhá tato částka, pokud totiž působnosti slovanských kněží a jejich bohoslužby připsati lze zmohutnění říše Svatoplukovy na venek, proto jsem napsal pouze, že tomu nebyli na škodu. O tom však nelze pochybovati, že na niterné sesílení državy jeho velmi dobře vplývalo křesťanství hlásané Methodějem a jeho učni i se slovanskou bohoslužbou.

Protože si náš autor všímá tak velice každé věty, které může použiti proti Methoději a jeho dílu, z pomnutí tohoto místa, které jsem právě, rozděliv na dvě, uvedl, můžeme uzavírati takto: má-li Dr. Brückner celý obsah tohoto souvětí také za tendenční, pak jemu třeba vytknouti, že nejenom nepochopil působivosti křesťanského náboženství na společnost, nýbrž z úmysla že nám naše prvoučitele líčí jednostranně, nad míru zaujat jsa proti nim a jejich dílu.

XI.

Snad v žádném odstavci své práce Dr. Brückner nenesl tolik potupy na hlavy našich svatých Soluňanův, jako v článku IX. statí uveřejněných v Archivě für slavische Philologie. Podle toho, co zde píše a co napsal jindy o našich věrozvěstech po stránce věroučné, právem soudím, že není věru mnoho honěn v otázkách dogmatických, a přece tu vstupuje na kathedru theologickou a rozhoduje o věcech, které se týkají vlastně věrouky.

Dokladem toho jeho výklad učení papežova, «haerese» hyiopatorské, kteráž prý jest rozkolné bludařství o poměru Syna k Otci!¹⁾ Každá důkladnější encyklopaedie by ho byla mohla poučiti, co ten výraz původně znamenal. Hlava pak 8. bulharské legendy (obšírného života Klimentova) mohla jej přivést k tomu, v jakém smysle se zde užívá. K porozumění toho nestačí jeho vědomosti věroučné ani jeho znalost historie dogmat. Jináč by nebyl napsal roku 1905, že v římské církvi nově vznikla nauka o původě svatého Ducha (vlastně o jeho rodě (!), von der Abstammung des h. Geistes!²⁾

Nedivím se takovým jeho výrokům, vždyť není theologem, ačkoli bych mohl i u něho předpokládati větší znalost věcí, které jsou jemu více méně cizí, když se jich

1) Pravda o «slovanských» apoštolech. Naše Doba XI. 350.

2) Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 227.

dotýká ve svých spisech, zvláště když na základě svých domněnek útočí na naše bratry Soluňany a na dobro je odsuzuje.

Neohlížeje se na zachovalé dosud listiny, tvrdí náš autor, spoléhaje pouze na obě slovanské legendy a na život Klimentův, že Konstantin-Cyryll a Methoděj byli jakožto Fotiovcí zapřísáhlými nepřáteli Říma. Ginzl se prý snažil přetvořiti je v nejoddanější přívržence Říma (zu ergebensten Römlingen umzumodeln), ale Brücknerovi nestojí za práci, aby dokázal opak toho. Legendy jmenují apostolika (papeže) s povinnou úctou, uznávajíce ho nástupcem Petrovým. Jim záleží mnoho na tom, že Řím uznal Methoděje pravověrným. Methoděj také vším povinován byl papeži; bez jeho energického zakročení nebyl by nikdy opustil vězení švábského, ani by nebyl uvedl v platnost slovanskou liturgii. Měl tedy dostatečnou příčinu, aby choval k papeži nejhlubší úctu. Ale proti Latinům, t. j. proti Římu vystupovali oba Řekové docela bezohledně již od prvního dne svého na Moravě působení, aniž se ostýchali zasýpati je nejnemožnějšími výtkami.

Dilem ďábelským bylo prý jim zejména hájení římského (!) stanoviska o trojím pouze jazyce bohoslužebném, ohavností volnějším pojmání zákonův manželských, zvláště u novoobrázcův a u osob knížecích a vznešených. Ale když Cyrill obviňuje římské duchovenstvo z nauk manichejských, když latinským duchovním se připisuje učení, že zavraždění člověka lze odpykati tříměsíčním pitím z dřevěného poháru, jest to nestydatá lež, která dokazuje, jakého ducha byl její původce a jak smýšlel o římském duchovenstvu. A když Cyrill Latinům vytýkal zlořád, že pod zemí žijí lidé velikohlaví, tu již patrna jest jeho zloba, nebo za lidové pohádky zodpovědnými činí Latiny nic netušící.

Tak smýšlel Cyrill o Římanech, vždyť ještě umíraje zlořečil trojjazyčnému bludu. A Methoděj? jak smýšlel o Římu, víme z pramenův, proti nimž nelze namítati ani nejmenšího. Svého dioecésana (sic, snad: suffragana) Vichinga proklel a vyobcoval z církve, protože hájil stanoviska římského; s Vichingem stihl i Sva-

topluka, který s nimi držel. Proto psal rozhořčený Štěpán V. Svatoplukovi: *anathema qui indixit, in caput redundabit eius.*

Římané rozeznávali právem potřebné vyučování lidu jazykem lidovým od jazyka „sloužícího kněze, věci to, které spolu nijak nesouvisí, druhá pak při pokřesťanění je docela zbytečná. Methoděj důsledně z úmysla nečinil nižádného rozdílu. Konečně škrabošku odloživ, nadobro se smířil s Cařihradem: cestoval k císaři a patriarchovi, týmiž důvody, jakými nedávno se byl vyťasil u Jana VIII., přesvědčil je o potřebě jazykové koncesse, má-li býti Řím s pole sehnán, a zvítězil na celé čáře. I na smrtné posteli žehnal císaři, knížeti a lidu; ale Gorazda neodkázal na stolicí svatého Petra; ani slova nepromluvil o apostoliku (papeži). Methoděj s Římem dohospodařil, ale Řím s ním také; haeretiku byla snáta škraboška a jenom smrt jej uchránila následkův, ne však jeho přívržencův, Řekův v oblasti římské.³⁾

Takovými slovy, jenom že obšírněji píše náš autor dle svého pramene, pannonských legend o zakladatelích slovanského písemnictví!

Mohl bych smělé útoky tyto odbyti třemi, čtyřmi slovy, ale tím by nebylo nic vyvráceno. Uvedu tedy důvody vědecké, pokud jim obecně lze rozuměti. Rozhodovati o otázce, zdali Konstantin-Cyrill a Methoděj byli Fotivci čili nic, nepřísluší filologovi, který nad to neumí dostatečně vážiti si listin, nýbrž odborníku theologovi nebo nanejvýš historikovi, který se důkladně vyzná i v theologii. Jenom takový dovede posouditi spravedlivě postavení kněze a biskupa v otázkách zvláště dogmatických. Byl bych si z té duše přál, aby byl nevděčné toto studium podnikl theolog na slovo vzatý, autorita ve svém oboru. Když nebylo povolanejšího, což divu, že jsem se té práce já podjal? Snahou mojí bylo a jest až dosavad, všestranně, klidně a beze vší vášně objasniti záhady, pokud mi jenom prameny jsou přístupny, a to sice na základě listin, ustavičně však zření mám na legendy zvláště slovanské.

³⁾ l. c. pag. 210 sequ.

Konstantin-Cyrill a Methoděj byli, jak svědčí paměti římské, totiž římská legenda a stálá římská tradice, přišedše do věčného města oba na biskupství posvěceni. Před svěcením bylo se jim podrobiti informační zkoušce, aby bylo patrno, že jsou pravověrní a že mají potřebné k tomu úřadu vlastnosti. Od této zkoušky nebylo dispense; našim Soluňanům tím méně udělena byla dispense, že pocházeli z východu. Že by jim bylo stačilo pouze odpřisáhnouti symbolum, nevěřím; alespoň nezbytno souditi z listin pozdějších, že procesus informativus co do věrouky byl u Methoděje a pravděpodobno i u Konstantina-Cyrilla zevrubnější a podrobnější, než obyčejně býval.

Roku 879 papež Jan VIII. nařídil Methoději, aby beze všeho odkladu osobně se dostavil do Říma, neboť prý o něm slyšel, že neučí, čemu se kostel římský naučil od samého knížete apoštolského Petra a takto v blud uvrhuje svůj lid, *«quod non ea, quę sancta Romana ecclesia ab ipso apostolorum principe didicit et cottidie prædicat, tu docendo doceas et ipsum populum in errore mittas»*.⁴⁾ Zve jej tedy do Říma, neboť chtěl z jeho vlastních úst slyšeti, zdali tak věří a tak učí, jak byl přislíbil slovy i písmem. A v druhém listě jakožto nástupce svatého Petra knížete apoštolského napomíná Svatopluka moravského knížete, aby věřil, čemu se naučil kostel římský od téhož knížete apoštolského Petra a čeho se bude držeti až do konce věkův a co šíří po celém světě, jakož předchůdcové jeho římské papežové od počátku učili staré Moravany, *«ut sic teneatis sic credatis, sicut sancta Romana ecclesia ab ipso apostolorum principe didicit, tenuit et usque in finem sæculi tenebit atque per totum mundum cottidie sanctę fidei verba rectęque prædicacionis semina mittit et sicut antecessores nostros sanctos videlicet sedis apostolicę præsules parentes vestros ab initio docuisse cognoscitis»*.⁵⁾

⁴⁾ Friedrich, Codex diplomaticus I. pag. 18. num 23.

⁵⁾ l. c. pag. 17. num. 22.

Vybízí dále Svatopluka, by v této víře vytrval, stále a neochvějně drže se apoštolského podání a v tom případě, kdyby někdo, byť i biskupem byl nebo knězem, jináč se opovážil učiti, boží horlivostí jsa roznicen jednomyslně zavrhl učení lživé. Na konec vzpomíná s podivením, že uslyšel, jako by Metoděj arcibiskup, jehož byl Hadrian II. posvětiv na Moravu poslal, jináč učil, než byl vyznal před apoštolskou stolicí slovem i písmem; pročež volán jest do Říma, aby papež od něho samého seznal jeho učení.

Obyčejně si patriarchové navzájem posílali encykliky o svém nastolení, vyznávající svou víru všeobecně, aniž by byli vcházeli do podrobností. Nejináč i kandidati úřadu biskupského při processe informativním vyznávali svou víru vůbec, nedotýkajíce se jednotlivých dogmat. U Metoděje, trvám, toho nebylo. U něho nestačilo vyznání, že souhlasí ve všem s kostelem římským, nébrž vymáhali na něm zevrubný souhlas zvláště v otázce o východě svatého Ducha, která tehdy světem hýbala. Věc svou provedu listinami.

Roku 879 byl obžalován, že nevěří a neučí, jako římský kostel; o tom nikdo nepochybuje, že žaloba se týkala jeho učení o východě svatého Ducha. A papež dí, že chce se z jeho úst bezprostředně přesvědčiti, zdali tak věří a tak káže, jako byl se zavázal kostelu římskému slovy i písmem. Roku 880 pak byl uznán úplně pravověrným. Z toho nemohu leč vyvoditi logicky, že se Metoděj i v učení o východě svatého Ducha od obou dokonale shodl s papežem a s tradicí kostela římského, kterou výslovně Jan VIII. rovněž ve spojení uvádí s podáním apoštola Petra.

Jaká byla tradice římská o této otázce? Ve svých Studiích cyrillomethodějských str. 80—99 pojednal jsem o tom obšírněji. Nesmíme čekati, že by všichni papežové do jednoho se byli vyslovili o východě svatého Ducha, neměliť k tomu příčiny, aniž bylo toho třeba. Také nemáme úplně sbírky listův papežských z prvního tisíciletí křesťan-

ského, nýbrž jenom skrovné namnoze jejich zbytky. Rovněž nemáme ani všech jejich spisův. Svědčí pak jednomyslně o tradici apoštolské stolice v této otázce: Lev I. Veliký (440—461),⁶⁾ Hormisdas (514—523),⁷⁾ Řehoř I. Veliký (590—604),⁸⁾ Martin I. (649—655),⁹⁾ Hadrian I. (772—795),¹⁰⁾ Lev III. (795—816),¹¹⁾ Mikoláš I. (858—867).¹²⁾ Dále máme přímé svědectví Jana VIII. (872—882), že jako předchůdcové se držel vůbec tradice svatého Petra, načež jsem výše narazil, a nepřímé aspoň, že ani v otázce o východě svatého Ducha se od ní neuchýlil ani dosti málo;¹³⁾ však jeho listy nejsou ani z druhé polovice jeho pontifikatu v úplném počtu zachovány. Vytknouti třeba zejména, že papež Hadrian I. v listě z roku 793, kterým proti toledskému arcibiskupovi Elipandovi a urgelskému biskupovi Felixovi **výklad svůj o božství Kristově a o souvisícím s tím učení o východě Ducha svatého od Otce i od Syna nazývá neporušenou věrou slavného vyznání blaženého Petra**; táž se: cur beati Petri parvipenditis gloriosae confessionis inviolabilem fidem?¹⁴⁾

⁶⁾ Epist. 15. ad Turribium Asturicensem Migne Patrologia Latina tom. 54. col. 680 sequ. Sermo 75. (al. 73.) de pentecoste I. cap. 3. ibid. col. 402.

⁷⁾ Epistola 79. Justino imperatori Migne 63. 514. Mansi Amplissima conciliorum collectio tom. 8. 520.

⁸⁾ Homilia 26. in evangelia cap. 2. Migne 76. 1198. Dialog. lib. II. cap. 38. Migne 75. 541.

⁹⁾ Maximi abbatis ep. ad Marinum. Migne Patrologia Graeca tom. 91. 133 sequ.

¹⁰⁾ Mansi 13. 866 et 871 sequ. Item. 759.

¹¹⁾ Epistola 15. Mansi 13. 978. Migne 102. 1030. Item Mansi 14. 18. sequ.

¹²⁾ Epistola ad Hincmarum ceterosque. Mansi 15. 358. Migne 119. 157.

¹³⁾ Praefatio vitae s. Gregori Magni. Migne 75. col. 61. 75. Obšírně uvedeny výroky jednotlivých papežův o východě svatého Ducha ve Studiích cyrillomethodějských otisku str. 80—99.

¹⁴⁾ Mansi 13, 871. Jaffé P^o 2482 (1901) pag. 305. Již před tím col. 866 čteme: Quid enim praestabilius quidve clarius et omni religione devotius, quam beati Petri primi pastoris ecclesiae felici

Nauka však, že Duch svatý vychází od obou, od Otce totiž i od Syna, byla od prvu vlastně učením celé církve, neboť jí nehlásali pouze papežové s otci latinskými, nýbrž i otcové řečtí školy alexandrijské. Uvedu zde pouze, kteří výslovně hlásají nauku církve katolické.

Epifanius († 403) biskup města Konstantie na ostrově Cypru píše: Duch boží a Duch Otcův i Duch Synův ne sloučením nějakým, jako v nás sloučena jest duše s tělem, nýbrž . . . z Otce jest i ze Syna, třetí pojmenováním.¹⁵⁾ Na jiném pak místě nazývá svatého Ducha Duchem pravdy, světlo třetí od Otce i od Syna.¹⁶⁾ A jinde čteme: Svatý Duch jediný se jmenuje od Otce i Syna duch pravdy,¹⁷⁾ a zase na jiných místech, že o Synu svědčí, který od Otce i ze Syna vychází, jediný vůdce pravdy, vykladatel sva-

confessione prolatae fidei tenere fundamentum? Fundamentum, inquit magister gentium, aliud nemo potest ponere, praeter id, quod positum est, quod est Christus Jesus. I. Cor. 3, 11. Huius enim fundamenti immobilis soliditatem beatus Petrus non carne et sanguine, sed Patre revelante de coelo, confitendam declaravit, cum refutatis quorundam opinionibus, quid in discipulorum animis operaretur, cunctorum cognitor exploraret solus pro se et pro omnibus et pro unitate unus testimonium fidei perhibuit dicens: Tu es Christus filius Dei vivi. Matth. 16, 16. Qui mox confessionis praemium nulla interveniente mora adeptus, ut coeli ianitor et ligandi solvendique arbiter factus est animarum. Statimque Dominus. Et ego dico tibi quia tu es Petrus etc. ibid. 18. Super hanc inquit petram, quam confessus es, et a qua vocabuli sortitus es dignitatem, super hanc soliditatem fidei ecclesiam meam aedificabo et idcirco portae inferi non praevallebunt adversus eam etc.

¹⁵⁾ Ancoratus cap. 8. Migne Patrol. Graeca 43. col. 29. Πνεῦμα γὰρ θεοῦ καὶ πνεῦμα τοῦ πατρὸς καὶ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, οὐ κατὰ σύνθεσιν, καθάπερ ἔν ἡμῖν ψυχὴ καὶ σῶμα ἀλλ' . . . ἔκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, τρίτον τῆ ὀνομασίᾳ.

¹⁶⁾ ibid. cap. 71. I. c. col. 148. Καὶ πνεῦμα ἅγιον πνεῦμα τῆς ἀληθείας ἐστὶ, ὡς τρίτον παρὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ.

¹⁷⁾ Ancorat. 72. I. c. 152. Adversus haereses I. III. tom. 1. haeres. 74. num. 9. tom. 41. col. 492. Τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα μόνον καλεῖται ἀπὸ πατρὸς καὶ υἱοῦ πνεῦμα ἀληθείας.

tých zákonův.¹⁸⁾ Ještě jasněji na jiném místě mluví o východě svatého Ducha: Neboť vždy jest Duch s Otcem i se Synem, . . . z Otce vychází a ze Syna běře, ne cizí Otcu ani Synu, ale z té že podstaty, z téhož božství, z Otce i ze Syna.¹⁹⁾

Cyryll pak Alexandrijský († 444), jehož jméno přijal Konstantin apoštol slovanský, dí: Blažený pak Jan ukazuje, že z podstaty Otcovy a Synovy jest Duch.²⁰⁾ A na jiném místě: Nemění se pak nikterak Duch; kdyby podléhal chorobě změny, na samou přirozenost boží by se vztahovala ta vada. Neboť jest z Boha Otce i ze Syna podstatně z obou (οὐσιωδῶς ἐξ ἁμφοῖν) nebo z Otce skrze Syna vyplývá Duch svatý.²¹⁾ Didymus († 395), jehož knihy o svatém Duše jsou znamenité, v oné knize kterou převedl Jeronym, takto vykládá slovo Kristovo »Nebude mluviti sám od sebe« Jan 16, 13: totiž ne beze mne a bez mé a Otcovy vůle, neboť jest nerozlučitelný od vůle mé a Otcovy, protože není sám od sebe, nýbrž z Otce a ze mne, neboť i to, že jest a mluví, od Otce i ode mne má.²²⁾

¹⁸⁾ Ancorat. 73. I. c. 153. Adv. haer. I. c. haer. 74. num. 10. tom. 41. col. 495. τὸ μαρτυροῦν περὶ τοῦ υἱοῦ δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ μόνος ὁδηγὸς ἀληθείας νόμον ἐξηγητῆς ἁγίων . . .

¹⁹⁾ I. II. tom. 1. haeres. 62. num. 4. Migne 41. 1053. Ἄει γὰρ τὸ πνεῦμα σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ . . . ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον καὶ τοῦ υἱοῦ λαμβάνον, ἀλλ' οὐκ ἀλλότριον πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἀλλὰ ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας, ἐκ τῆς αὐτῆς θεότητος ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ. Ancorat. 7. Migne 43 col. 28. 29. Πνεῦμα ἅγιον ἀεὶ οὐ γεννητόν, οὐ κτιστόν, . . . ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας πατρὸς καὶ υἱοῦ πνεῦμα ἅγιον.

²⁰⁾ Argumentorum de Spiritu sancto capita Migne 75. 1140. Ὁ δὲ γε μακάριος Ἰωάννης, ἐκ τε τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα δεικνύων.

²¹⁾ De adoratione in spiritu et veritate lib. I. Migne 68. 148. Τρεπτόν δὲ οὗτι που τὸ πνεῦμά ἐστιν. Ὡς εἶπερ τὸ τρέπεσθαι νοσεῖ, ἐπ' αὐτὴν ὁ μῶμος τὴν θεῖαν ἀναδραμεῖται φύσιν εἶπερ ἐστὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ μὴν καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ οὐσιωδῶς ἐξ ἁμφοῖν ἦγον ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προχοόμενον πνεῦμα.

²²⁾ de Spiritu sancto cap. 34. Migne 39. 1063 sequ. Hoc est non sine me et sine meo et Patris arbitrio quia inseparabilis

Řeční tedy otcové patrně učí, že svatý Duch jest z Otce i ze Syna, totiž z podstaty Otcovy i Synovy.

Katolické dogma se vyjadřuje slovem, že svatý Duch jest čili vychází od obou, ab utroque, Řeci píšíou ἕξ ἀμφοῖν nebo παρ' ἀμφοτέρων. Alexandrijský Cyrill že tak svědčí, zřejmo z výše uvedeného.²³⁾ Epifanius pak tvrdí: Věříme, že Kristus jest z Otce, Bůh z Boha, a Duch z Krista (ἐκ τοῦ Χριστοῦ) neboli od obou (παρ' ἀμφοτέρων), jakož dí Kristus: jenž od Otce vychází a: ten z mého vezme.²⁴⁾ A jinde: svatý Duch pak od obou παρ' ἀμφοτέρων).²⁵⁾

Pokročme ještě dále. Již Cyrill Jerusalemský († 386) dokládá se Jana 16, 15 a 13, 14 praví: I Otec dává Synovi i Syn uděluje svatému Duchu,²⁶⁾ při čemž příslušné doklady s Epifaniem²⁷⁾ lze vykládati o zplození Syna Otcem a o východu Ducha ze Syna. Rovněž učí Athanasius († 373): Však nespojuje Duch Slovo s Otcem, nýbrž Duch přijímá od Slova.²⁸⁾ A jinde: Onť, jak řečeno uděluje Duchu a cokoli má Duch, má od Slova.²⁹⁾ Má pak svatý Duch především přirozenost a bytnost, pročez přijímá ji od

a mea et Patris est voluntate, quia non ex se est, sed ex Patre et me est, hoc enim ipsum quod subsistit et loquitur, a Patre et me illi est.

²³⁾ Sr. výše pozn. 21).

²⁴⁾ Ancorat. c. 67. Migne 43. 137. *Εἰ δὲ Χριστὸς ἐκ τοῦ πατρὸς πιστεύεται θεὸς ἐκ θεοῦ καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ Χριστοῦ ἢ παρ' ἀμφοτέρων, ὡς φησὶ ὁ Χριστὸς Ὁ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται καὶ Ὁὐτο: ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται.*

²⁵⁾ *ibid.* c. 71. l. c. 148. *Εἰ γὰρ τὸν υἱὸν καλεῖ (θεὸς ὁ πατήρ) τὸν ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα τὸ παρ' ἀμφοτέρων . . .*

²⁶⁾ Cateches. 16. cap. 24. Migne 33. 952. *Καὶ πατήρ μὲν δίδωσιν υἱῶ, καὶ υἱὸς παραδίδωσιν ἅγιον πνεῦματι.*

²⁷⁾ Ancorat. c. 67. viz výše pozn. 24.

²⁸⁾ ad Serapionem ep. I. Migne 26. 601. *Τὸ τοίνυν μὴ κτίσμα, ἀλλ' ἠνώμενον τῷ υἱῷ, ὡς υἱὸς ἦνωται τῷ πατρί.*

²⁹⁾ Oratio III. contra Arianos c. 24. Migne 26. col. 376. *Αὐτὸς γὰρ (ὁ υἱὸς), ὡσπερ εἴρηται, τῷ πνεύματι δίδωσι, καὶ ὅσα ἔχει τὸ πνεῦμα, παρὰ τοῦ λόγου ἔχει.*

Slova (Syna). Což neznamená nic jiného, nežli že z osoby Synovy vyplývá a má svou bytnost.

Takto řeční otcové, ačkoli dobře věděli, že dle Jana 15, 26. Duch vychází z Otce, neupírajíce toho nikterak, alebrž předpokládajíce, takovou váhu připisovali východu svatého Ducha i ze Syna, dovozují z toho proti Arianům, že Syn jest pravý Bůh. Cyrill Alexandrijský dí: Zákony pak dával Kristus, v něm a z něho přirozeně bytnost má je, Duch sám zákony dává.³⁰⁾ A níže ze Žalmu 103, 30 soudí: třeba vyznati, že Duch jest z podstaty Synovy,³¹⁾ a jinde: jako z podstaty bytnost má je toho, který jej svatým uděluje, totiž z Krista.³²⁾ Pročež Didymus v 34. hlavě knihy o svatém Duše vykládá Jana 14, 26: Neboť i těmito slovy praví, že jiného dá Utěšitele Otec, ne však jiného než toho, jež posílá Syn.³³⁾

V témže smysle vykládá i Veliký Basilius († 379): Jak se tedy má Syn k Otcí, tak se má Duch k Synu, podle pořádku slova podaného v křestu. Jestliže Duch spojen jest se Synem, Syn pak s Otcem, patrně spojen jest i sám Duch s Otcem.³⁴⁾ A Athanasius: Jaký totiž známe vztah (ιδιώτητα, slovně: vlastnost, zvláštnost) Synův k Otcí, taký, shledáme, že má i Duch k Synu.³⁵⁾ Cyrill

³⁰⁾ Thesaur. 34. Migne 75. 600. *Νομοθετοῦντος τοιγαροῦν τοῦ Χριστοῦ ὡς ἐν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς ὑπάρχον τὸ πνεῦμα αὐτὸ νομοθετεῖ.*

³¹⁾ Thesaur. 34. l. c. 608. *Κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ἀδόμενον Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου, κατακτιστήσονται καὶ ἀνακαινεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἀνάγκη τὸ πνεῦμα τῆς οὐσίας ὁμολογεῖν τοῦ υἱοῦ.*

³²⁾ Thesaur. 31. l. c. 569. *Ὡς γὰρ ἐκ τῆς οὐσίας ὑπάρχον τῆς τοῦ χορηγοῦντος αὐτὸ τοῖς ἁγίοις, Χριστοῦ δηλαδῆ.*

³³⁾ Nam et in his sermonibus alium Paracletum dare dicitur Pater, non autem alium ab eo, qui a Filio mittitur.

³⁴⁾ De Spiritu sancto cap. 17. Migne 32. 148. *Ὡς τοίνυν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, οὕτω πρὸς τὸν υἱὸν τὸ πνεῦμα κατὰ τὴν ἐν βαπτίσματι παραδεδομένην τοῦ λόγου σύνταξιν. Εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τῷ υἱῷ συντέτακται, καὶ ὁ υἱὸς τῷ πατρί, δηλονότι καὶ τὸ πνεῦμα τῷ πατρί.*

³⁵⁾ Ad Serapionem epist. III. Migne 26. 625. *οἷαν γὰρ ἔγνωμεν*

pak Alexandrijský že Duch jest v Synu jako v Otci a skrze něho (Syna) vychází na svaté od Otce jsa udělován, jakož každému přísluší.³⁶⁾ Nahoře pak jsme viděli, že i dle nauky Epifaniovy Duch jest z Krista (*ἐκ τοῦ Χριστοῦ*), aby však jemu někdo nepodkládal snad smysl nepravý, kacířský, ihned sám blíže určuje, dokládaje: nebo od obou, ἢ παρ' ἀμφοτέρων.³⁷⁾ Ještě Anastasius Sinaita, patriarcha antiochijský († 599), svědčí podobně: A zajisté Pán (Kristus) chtěje ukázati, že on (Duch) z něho (Krista) jest, dechnuv na učenníky řekl: Přijměte Ducha svatého.³⁸⁾

Tot krátká odpověď na Fotiovu otázku: *Τίς εἶπε τῶν ἱερῶν καὶ περὶ τῶν πατέρων ἡμῶν τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι;*³⁹⁾ který z našich svatých a slavných otcův kdy řekl, že Duch vychází ze Syna? Mínil ovšem uvedení otcové řečtí, že vychází i ze Syna, jak výslovně píše Cyrill Alexandrijský,⁴⁰⁾ čili zřejměji, že vychází z Otce i ze Syna nebo od obou, jak vykládá Epifanius. V této pak nauce souhlasí

ιδιότητα τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα, ταύτην ἔχειν τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν εὐρήσομεν.

³⁶⁾ In Joanis evangelium lib. V. cap. 2. Migne 73. 753. Ἴδιον γὰρ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμά ἐστιν καὶ οὐκ ἔξωθεν, ὡς περὶ ἡμῶν ἐπισκρίνεται παρὰ θεοῦ χορηγούμενον, ἀλλ' ἐνυπαρχει φυσικῶς αὐτῷ, καθάπερ καὶ τῷ πατρὶ, καὶ δι' αὐτοῦ πρόεισι τοῖς ἁγίοις κατὰ τὸ ἐκάστον πρότερον διανεμηθέν παρὰ τοῦ πατρὸς.

³⁷⁾ vide superius notam 24.

³⁸⁾ De rectis dogmatibus oratio I. num. 27. Migne Patrologia Graeca 89. 1328. Etenim Dominus demonstrans ex se ipso ipsum existere, insufflans discipulis dixit Accipite Spiritum sanctum dle převodu Turribiova. Řecky u Petavia lib. VIII. c. 3. n. 19. Καὶ μὴν ὁ κύριος δεικνὺς αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ ὑπάρχειν, ἐμφυσῶν τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε. λάβετε πνεῦμα ἅγιον.

³⁹⁾ De s. Spiritus mystagogia cap. 5. Migne 102. 284.

⁴⁰⁾ Adversus Nestorium lib. IV. Migne 76. 173. Οἴκοθεν οὖν ἄρα καὶ παρ' αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Niterně tedy i od něho (Krista) jest jeho Duch.

s nimi nejenom římstí papežové, kteří ji odvozují od samého knížete apoštolského Petra, nýbrž i otcové latinští všichni až do posledního. Posledně uvedené latinské otce, jež Fotij kaceřuje zároveň s uvedenými výše řeckými a odbývá tváří pohrdavou, nevzpomněv si nebo zrovna drze upíraje, že Filioque bylo naukou mnohých otcův řeckých, které byl sám někdy četl; dovolává se pak proti Latinům římských papežův Damasa (366—384), Lva Velikého (440—461), Vigilia (537—555), Řehoře I. Velikého (590—604), Agathona (678—681), Zachariáše (741—752), Lva IV. (847—855), Benedikta III. (855—858), Jana VIII. (872—882) a Hadriana III. (884—885), větší jim připisuje autoritu, nežli ostatním latinským otcům. Však při tom zapomíná, nejenom že jednotliví papežové z pátého až devátého století jako i někteří z těch, které byl uvedl (Lev I. a Řehoř I.) zřejmě svědčí proti němu, ale i že Filioque, jak jsme viděli, uvádějí ve spojení s apoštolem Petrem a s jeho neporušenou věrou, nesmírnou kladouce váhu na to, že se zakládá na stálé tradici kostela římského; však i tradice školy alexandrijské skrze svatého Marka zakládá se na svatém Petrovi, jehož byl někdy Marek učenníkem.

Fotius tvrdí ve své Mystagogii, že jako bezprostředně zplozen jest Syn od Otce, tak také svatý Duch bezprostředně vychází.⁴¹⁾ Naproti tomu svědčí otcové Řehoř Divo-tvorce († ok. 270), Basilius Veliký a Řehoř z Nyssy († ok. 395), že Syn jediný jest z jediného Otce *μόνος ἐκ μόνου (τοῦ πατρὸς), μόνος μονογενῆς,*⁴²⁾ což nepřijímá

⁴¹⁾ cap. 62. Migne 102. 340. *Ἐὶ προσεχῆς μὲν ἔστιν αἴτιον τοῦ πνεύματος ὁ πατήρ, ὡς περὶ καὶ τοῦ υἱοῦ ἀμέσως γὰρ ὁμοίως ἦτε γέννησις καὶ ἡ ἐκπόρευσις: οὐδὲ γὰρ διὰ μέσον τινὸς υἱὸς γεννᾶται: ἀμέσως δ' ὁμοίως καὶ τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται.*

⁴²⁾ Gregorii Thaumaturgi Expositio fidei. Migne 10, 985. *μόνος ἐκ μόνου, θεὸς ἐκ θεοῦ.* Athanasii De synodis Arimini in Italia et Seleucia in Isauria celebratis cap. 8. Migne 26. 733. *Μόνον καὶ μόνως τὸν μονογενῆ υἱὸν γεγενῆσθαι γνησίως καὶ ἀληθῶς διδάσκουσιν ἡμᾶς αἱ θείαι γραφαί.* Basillii ad Gregorium fratrem ep. 28. *Ὁ δὲ υἱὸς,*

pouští, že by Duch svatý také mohl býti z jediného Otce, jak až dosud se zdá stoupencům Fotiovým. Syn jest z Otce bezprostředně, *ὁ μόνος*,⁴³⁾ čili, jak dí Athanasius a Alexandrijský Cyrill, *ἀμεσιτέτως*,⁴⁴⁾ totiž bez prostředníka. Syn jest nejbližší z Otce, *προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου*,⁴⁵⁾ jest prostředníkem, *μεσίτης* mezi Otcem a svatým Duchem, tak že Duch jest prostředně, *ἐμμέσως* z Otce, a sice jest z Otce skrze toho, který jest nejbližší z Otce, *διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου*,⁴⁶⁾ jest z Otce skrze Syna. To však neznamena nic jiného, nežli že Syn není prvním

ὁ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον πνεῦμα δι' ἑαυτοῦ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ γνωρίζων, μόνος μονογενῆς ἐκ τοῦ ἀγεννήτου φωτὸς ἐκλάμψας. Gregorii Nyss. Contra Eunomium I. I. Migne 45. 336. Τὸ γὰρ μήτε ἀγεννήτως εἶναι μήτε μονογενῆς, εἶναι δὲ ὅπως τὴν ἐξαιρέτον αὐτοῦ (τοῦ πνεύματος) ιδιότητα πρὸς τὰ εἰρημένα παρίστανται. Cyrilli Alexandr. De ss. Trinitate lib. IV. Migne 75. 892. (ὁ υἱὸς) μόνος ἐξέφυ καὶ ἐξ αὐτῆς γεγέννηται τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς . . . μόνος ἐκ μόνου γέγονε τοῦ πατρὸς.

⁴³⁾ Cyrilli Alexandrini Commentarius in Joannem lib. I. Migne 73. 80. Συνεῖναι δὲ τῷ υἱῷ τὸν πατέρα νοοῦμεν, οὐχ ὡς ἀπονοῦντι περὶ τὸ ἐργάζεσθαι τι τῶν ὄντων, ἀλλ' ὡς ὅλον ὄντα ἐν αὐτῷ διὰ τὸ ἀπαρᾶλλᾶκτον τῆς οὐσίας, καὶ τὸ ἄκρωσ προσεχῆς τε καὶ ἄμεσον αὐτοῦ πρὸς τὸ ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς προσελθόν. Anastasii Sinaitae de ss. Trinitate oratio I. cap. 22. Πνεῦμα, καθὰ φθάσας ἔφη, λέγεται ὁ θεὸς· συντιθέμενα δὲ ἄμφω τὰ ὀνόματα τῷ ἰδίῳ καλουμένῳ πνεύμα ἴγιον ἀρμόζει, καθάπερ ἡ τοῦ πατρὸς ἐπίκλησις τῷ αἰτίῳ καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ τῷ ἀμέσῳ ἐξ αἰτίου. Graece apud Petavium Dogmata theologica VII. 10. 9. Turribii Latina versio apud Migne Patrologia Graece 89. 1325. Locus hic citatur a Manuele Caleca Adversus Graecos lib. I. apud Migne 152, 24. (Latina tantum hic versio typis impressa.)

⁴⁴⁾ Athanas. De synodis c. 9. Migne 26. 733. Πειπιστεύομεν γὰρ ἀμεσιτέτως αὐτοὺς (πατέρα καὶ υἱὸν) καὶ ἀδιαστάτως ἀλλήλοις ἐπισυναφθῆναι. Cyrilli Alexandr. Thesaur. assertio 18. Migne 75. 309. γενῆ δὲ (ὁ πατήρ) τὸν υἱὸν ἀμεσιτέτως.

⁴⁵⁾ Gregorii Nyss. ad Ablabium quod non sint tres dii. Migne 45. 133. καὶ τοῦ ἐξ αἰτίας ὄντος πάλιν ἄλλην διαφορὰν ἐνοοῦμεν τὸ μὲν γὰρ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου ὥστε καὶ τὸ μονογενῆς ἀναμφίβολον ἐπὶ τοῦ υἱοῦ μένει καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι μὴ ἀμφιβάλλειν τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας καὶ αὐτῷ τὸ μονογενῆς φυλακτοῦσης.

⁴⁶⁾ I. cit.

původem svatého Ducha; tím se vydává Otec se Synem za jediný princip Ducha svatého neméně jasně, ba ještě zřetelněji, nežli když dotčení výše otcové Epifanius, Cyrill Alexandrijský s jinými prostě učí, že Duch svatý pochodí z Otce i ze Syna, že má byt svůj ze Syna rovněž jako i z Otce.

Později z reakce školy antiochijské proti alexandrijské nabylo na východě rčení, které se ostatně vyskytují již u Origena († 252),⁴⁷⁾ u Řehoře Divotorce⁴⁸⁾ a jiných otců výše uvedených, že Duch jest z Otce skrze Syna, *διὰ τοῦ υἱοῦ*. Ještě jednou třeba upozorniti na klassický výrok Alexandrijského Cyrilla, kde praví, že svatý Duch z Otce jest i ze Syna podstatně od obou, čili jinými slovy (*ἴγουν*) z Otce skrze Syna.⁴⁹⁾ Cyrill zde výslovně svědčí, že *διὰ τοῦ υἱοῦ*, skrze Syna má týž a nejiný význam se rčením z Otce i ze Syna čili od obou. *ἴγουν* zajisté jest částice explikativná, znamená: sive, item, videlicet, a: id est. Rčením pak *διὰ τοῦ υἱοῦ* skrze Syna, jak tvrdí znamenitý katolický dogmatik Diviš Petavius, ještě lépe se vyjadřuje katolická pravda, nežli obyčejným na západě Filioque, *ἢ i ze Syna*.

Takovým způsobem celá církev řecká, otcové všichni nevyjímaje ani posledního z nich Jana Damaskina také co do východu svatého Ducha s církví římskou jedné byli myslí, aniž co do podstaty dogmatu až do Fotia jaký nesouhlas byl mezi západem a východem. Pročež také nebylo ani třeba, aby papež za dogma prohlásil nauku, kterou vyznávali všichni souhlasně. Co do případkův (quoad accidentia) dogmatu ovšem pozdější se Řeci poněkud různili od Latinův. Dávno zapomněvše výkladu Cyrillova výše dotčeného, rozumějice o Bohu a o věcech božských nechápali, jak Filioque Latinův

⁴⁷⁾ In Joannem tom. II. c. 6. Migne 14. 128.

⁴⁸⁾ Expositio fidei I. c. 10. 985. ἐν πνεύμα ἁγιον ἐκ θεοῦ τὴν ἴπαρξιν ἔχον καὶ διὰ υἱοῦ πεφηνός.

⁴⁹⁾ Conf. superius notam 21.

dá se uvésti ve shodu s jejich myšlénkou o Otci jakožto nejvyšší prvotí svatého Ducha, pročež se nad ním pozastavovali, potom pak se jeho hrozili a je zavrhovali, zvláště když Fotius, spustiv se víry dávných otcův řeckých jež byl sám někdy četl, a kterých se dovolává, u svých posluchačův rozšířil svoji nauku o východě svatého Ducha z jediného Otce a později na světlo vydal svoje proti katolickému dogmatu filosofické dedukce. Neučinil toho, tuším, z jiné pohnutky, než aby nesnáze způsobil Latinům a zejména římskému papežovi, právě jako z téže příčiny prve již byl obnovil macedonijskou haeresi o dvojí duši člověka, aby z toho měl nepříležitost Ignatius, patriarcha cařihradský.

Zde ovšem se minul Fotius s úspěchem pro odpor katolického lidu, onde však měl volné pole, protože nebyl prvním odpůrcem slove Filioque, potom, že politika říše i církve řecké ode dávna již byla připravovala odluku od Říma.

Neshoduje se s pravdou, co napsal nejnovější životopisec našich světcův Dr. Karol Potkaňski, že papežové otázkou o Filioque nahnuli, že ji do jisté míry ignorovali, ano o ní i mlčeli. I pozdější zajisté Řeci svým *διὰ τοῦ υἱοῦ* (skrže Syna) docela jasně dosvědčovali svoje katolické přesvědčení. Papežové neměli věru příčiny nejmenší, by se proti tomu ohražovali, vždyt i někteří starověcí Latini tak se vyjadřují: Tertullian,⁵⁰⁾ Hilarius.⁵¹⁾ Ostatně posílali papežové ne tak příliš zřídka na východ listy obsahující nauku, že Duch svatý vychází od obou, od Otce totiž i od Syna, jako Hormisdas roku 521 Justinovi císaři, Martin v polovici sedmého století a Lev III. asi roku 809 východním církvím. Všimněme si blíže výroku Hormisdova. Císař Justin způsobil, že církve východní po dlouhou dobu odloučené od Říma, s ním se zase spojily a výhosť davše monofysitismu přijaly usnesení sněmu chalcedonského. V čotče-

⁵⁰⁾ adversus Praxeam n. 4. Migne 2 col. 182.

⁵¹⁾ de Trinitate lib. 12. cap. 56. Migne 10. col. 470. Item c. 57. l. c. col. 472.

ném listě papež odmítaje znova jedovaté bludy Nestoriovy a Eutychetovy, vykládá, čemu podle učení otcův třeba věřiti o svaté Trojici. «Nepochopitelné jest tajemství svaté Trojice, . . . a přece známo jest, že vlastností jest Otce, že zplodil Syna, vlastností Synovou, že z Otce Otci zrodil se roven, vlastností Ducha svatého, že z Otce i Syna vychází v jedné podstatě božství.»⁵²⁾ Papež nevydává Filioque za domněnku kostela římského aniž snad jenom za mínění Latinův, **nýbrž za víru a přesvědčení celé církve obecné.** Píše: *notum est*, jest známo. Jak mohl psáti «*notum est*», jestliže v té věci se neshodoval východ se západem úplně a dokonale? Ale ačkoli zde šlo o věrovyznání, v čemž byli Řeci nad míru nedůtkliví, ani jediný se neozval proti papeži mluvícímu jasně a zjevně. Za Martina I. pozastavují se již nad Filioque měšťané cařihradští, nakažení bludem, nerozumí nauce této kněz Marinus a proto Maximus vyznavač žádá papeže o objasnění,⁵³⁾ ale nekáže jí ještě žádný. Papežové neopomíjeli Řekům připomínati v příhodný okamžik, tak připomněl jim i Hadrian I. roku 809, že ani na východě Filioque nebylo druhdy nikterak neznámým, nýbrž obecným, právě jako na západě až do nynějšíka.

Nesmíme dále zapomínati, že pátý sněm obecný (druhý cařihradský) roku 553 přijal a schválil jak učení otcův řeckých, tak také i latinských, Hilaria, Ambrože, Augustina, Lva Velikého a

⁵²⁾ epist. 79. Migne 63 col. 514. Mansi 8 col. 520. *Magnum est sanctae et incomprehensibile mysterium Trinitatis Deus Pater Deus Filius Deus Spiritus sanctus, Trinitas indivisa: et tamen notum est, quia proprium est Patri, ut generaret Filium, proprium Filii, ut ex Patre Patri nasceretur aequalis, proprium Spiritus sancti, ut de Patre et Filio procederet sub una substantia deitatis.* — Převáděje to místo pro Studie cyrilometh. str. 81. přehlédl jsem «*notum est*».

⁵³⁾ Srovn. Studie cyrilomethodějské str. 82. sled.

vše co napsali a vyložili o pravé víře a na zavržení bludařův,⁵⁴⁾ tedy implicite schválil, nejmírněji řečeno: nezavrhl Filioque; nemohl zajisté nevědět, že spisy jmenovaných otcův latinských hájí na mnohých místech této nauky.

Methoděj se dostavil do Říma ještě roku 879. Papež Jan VIII. svolal synodu roku pravděpodobno teprve 880, aby se před ní zodpovídal. Nahlédněmež do listin, jak byl tázán a jakou dal odpověď?

Otázka jemu předložena: zdali věří symbol pravé víry a pjeje ho mezi mší svatou, jak věří svatý kostel římský a jak prohlášeno jest a podáno od svatých otcův na šesti sněmích obecných na základě evangelia Krista Boha našeho? Methoděj pak vyznal, že věří dle nauky svatých evangelii a apoštolů, jak učí svatý kostel římský a pjeje, jakož jest od otcův podáno, Tak rozloučil jsem souvětí spojené zeugmatem, a to práver, jak vidno z toho, co položil jsem níže.

Dvojí věci se dotýká otázka Janova i odpověď Methodějova: běželo předně o to, zdali souhlasí dokonale s věrou kostela římského, jakož se byl zavázal a zapřisáhl před svým svěcením na biskupství; a za druhé, zdali zpívá symbolum nikejskokařihradské ve mši svaté tak, jak je podali otcové, totiž bez Filioque. Nesmíme

⁵⁴⁾ Mansi 9. 201 sequ. Super haec sequimur per omnia et sanctos patres et doctores ecclesiae Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium theologum et Gregorium Nyssenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum, Joannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem Proculum; et suscipimus omnia, quae de recta fide et condemnatione haereticorum exposuerunt. Suscipimus autem et alios sanctos et orthodoxos patres, qui in sancta ecclesia rectam fidem irreprehensibiliter usque ad finem suae vitae praedicaverunt. Hac igitur recta confessione in sancta Dei catholica et apostolica ecclesia servanda et praedicanda, si quis semetipsum ab eius communione separet, contraria ei sapiens, talis semetipsum alienans rectae fidei, et haereticis connumerans, iuste a sancta Dei ecclesia condemnatur et anathematizatur.

zapomněti, že v obou listech z roku 879. Jan VIII. mluví pouze o potřebě naprostého souhlasu v učení a víře s kostelem římským.

Kostel římský věřil vždycky, jakož vyučen byl apoštolem Petrem, že svatý Duch vychází z Otce i ze Syna zároveň. Str. 87. uvedl jsem patrné toho doklady, ve Studiih cyrilomethodějských⁵⁵⁾ jsem obšírně o tom pojednal. Hadrian I., jak jsme pozorovali výše, právě tuto nauku jmenuje roku 793, ne beze zřetele na Mat. 16, 18 a Luk. 22, 32 neporušenou věrou slavného vyznání blaženého Petra, «beati Petri gloriosae confessionis inviolabilem fidem». O Filioque že se pak jednalo Janovi VIII., když volal roku 879 Methoděje do Říma, o tom není nižádného sporu. Neupírají toho ani pravoslavní badatelé ani jejich sledové, domnívajíce se a tvrdíce, že papež ať z jakési konnivence, ať z politiky dissimuloval, že Methoděj věří a učí fotiovsky. Dogma o východě svatého Ducha i ze Syna míní zcela jistě, když moravskému knížeti klade na srdce, aby se vezdy držel víry, které se římský kostel naučil od samého knížete apoštolského, kterou zachovává po celém světě hlásá, které vyučil i staré Moravany. Učení pak tomu odporující, tedy učení, že svatý Duch vychází z jediného Otce, *ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς*, na zýváje výslovně nepravým, mylným «doctrinam falsam», rozhodně odsuzuje. Napomenuv knížete, aby od víry kostela římského nijak neustupoval ani kdyby jeho biskup nebo některý kněz jináč se opovážil učiti, oznámil jemu, že v té příčině Methoděj arcibiskup citován jest do Říma. Dogma o východě svatého Ducha i ze Syna zcela bezpečně míní Jan VIII., když Methoději oznamuje, že o něm doslechl, jako by neučil tomu, čemu se naučil kostel římský od knížete apoštolského a čemuž vyučuje každodenně, a že týž Methoděj jináč hlásaje svůj lid

⁵⁵⁾ Srovn. Studie cyrilomethodějské str. 80—99.

uvádí v blud, «*ipsum populum in errore mittas*». Tedy učení v té věci s kostelem římským nesouhlasné, učení, že Duch vychodí z jediného Otce, ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, i zde výslovně prohlašuje papež za nepravé, za mylné, za «error», a zase je zavrhne naprosto.

Odpověď Methodějova jest obecněji stilizována: arcibiskup vyznal veřejně na synodě biskupův, že jeho víra a učení se shoduje úplně s věrou kostela římského. Dále kostel římský užíval věrovyznání nikejsko-cařihradského bez Filioque, a povolil je zpívati Frankům a Němcům ve mši svaté, ovšem bez Filioque, ač ho sám nepíval. Pročež Methoděj osvědčiv, že souhlasí u víře s kostelem římským docela nemohl býti kárán, že po způsobu Němcův nepěl v symbolu Filioque. Tak papež Jan VIII. shledal Methoděje pravověrným a učení jeho docela souhlasným s věrou kostela římského na synodě roku 880.

Že takový jest smysl slov bully Jana VIII., kterými uznává Methoděje pravověrným a nikoliv jiný, vidno nejlépe z listu téhož papeže z 23. března 881: *te coram nobis positum sanctę Romanę ecclesię doctrinam iuxta sanctorum patrum tradicionem sequi debere monuimus et tam symbolum quam rectam fidem a te docendam et prædicandam subdidimus* (tak dle konjektury Assemanovy místo: *subdimus*).⁵⁶⁾

Jan VIII. mluví o tom, co se bylo přihodilo minulého roku před synodou (na tuto se vztahují slova: *coram nobis positum*). Zde máme načrtnutý process, jaký zachoval papež roku 880 s otci přítomnými na synodě ve při Methodějově a zároveň zřejmý doklad, že nebyl Methoděj ospravedlněn osvědčiv pouze, že se drží symbola, jak jej stanovili obecní sněmové, nýbrž bylo na něm žá-

⁵⁶⁾ Friedrich, Codex diplomaticus I. pag. 22. num. 25.

dáno více, totiž dokonalý souhlas s věrou kostela římského: *te . . . sanctę Romanę ecclesię doctrinam . . . sequi debere monuimus*. Běželo o Filioque, jehož se držel vezdy kostel římský, a o nic jiného. Papežové výš uvedení neučili nic jináč, než dávní otcové řečtí, neučili vlastně nic na odpor tomu, čeho se drželi Řekové i s Janem Damaskinem až do Fotia.

Na Methoději tedy vymáhala synoda, aby vezdy vyznával víru kostela římského, ale papež dodává také: *iuxta sanctorum patrum tradicionem*. Příklad může míti dvojí smysl: papež se synodou na vůli ponechal Methoději, chce-li učiti dle otcův řeckých školy alexandrijské, jehož potom výhradně užívala škola antiochijská, že svatý Duch vychodí z Otce skrze Syna, nebo latinských, že vychodí z Otce i ze Syna; rozdíl v tom není žádného, ba jak dotčeno, *διὰ τοῦ υἱοῦ*, «skrze Syna» řeckých otcův ještě lépe vystihuje katolické dogma než Filioque otcův latinských. Druhý smysl pak, který, jak se mi podobá, na mysli měl papež: římský kostel držel se ještě nezměnitelného symbola, maje za to, že obecní sněmové zapověděli připojovati něco k úřednímu věrovyznání neb ujímati od něho, a tedy Methoději také nebylo dovoleno ani nadále vsouvati do symbola Filioque.

Ale papež ve svém listě píše dále: *et tam symbolum quam rectam fidem a te docendam et prædicandam subdidimus*. Předložil tedy Methoději symbolum, jak ho užíval kostel římský, totiž bez Filioque. V tom bychom zajedno byli s pravoslavnými učenci a kritiky. Ale čteme ještě dále, že předložil světcovi pravou víru, aby jí učil a ji hlásal: *rectam fidem a te docendam et prædicandam*. Nestačilo tedy papeži aby Methoděj přijal a podepsal vůbec věrovyznání, jehož se držel celý svět katolický; předložilť jemu, jak již právě před čtyřiceti léty velmi správně objasnil kardinal

Hergenröther, další výklad víry.⁵⁷⁾ Nebylo ani třeba nové listiny, dostačilo připojit k obyčejné formule dodatek vysvětlující nauku římskou.

Jaký byl tento výklad víry, který podepsal arcibiskup moravský? Pohnán byl před soud papežův, obžalován jsa, jako by nevěřil, čemu učil od prvu kostel římský o východě svatého Ducha i ze Syna (Filioque); z toho soudím zcela bezpečně a jistě, že výklad víry jemu předložený se mohl vztahovati pouze na učení tomu odporující, na nauku Fotiovu, že svatý Duch vychodí pouze z Otce, *ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς*, kterou ostatně, jak výše dotčeno, již roku 879 Jan VIII. v obou listech svých prohlásil za mylnou, za bludnou: «error» a «doctrina falsa».

Soudím-li tedy logicky správně, **Methoděj**, podepsav tuto listinu, **opět přijal a za svou uznal nauku a víru kostela římského** i co do východu svatého Ducha z Otce i ze Syna nebo raději vyznal, že, jakož osvědčil před svým svěcením biskupským roku 869, nikdy vůbec nevěřil a neučil nic jiného, než kostel římský.

Na základě pak tohoto vyznání byl Methoděj docela ospravedlněn a byly jemu jeho výsady osobní potvrzeny a privileje jeho kostela znamenitě rozšířeny.

Mýlí se tedy Dr. Brückner, který Konstantina-Cyrilla a Methoděje pouze na pannonské a jiné východní legendy fotiovské spoléhaje prohlašuje za Fotiovice věrou i celým chováním. Jináč svědčí původní listy Jana VIII. V jednom z nich se velice čestná zmínka děje Konstantina filosofa, že vymyslel Slovanům písmo k oslavě boží, ve dvou pak papež Jan VIII. Methoděje arcibiskupa uznává pravověrným ve všech naukách církevních (in omnibus ecclesiasticis doctrinis . . . orthodoxum) a učení jeho docela souhlasným s naukou kostela římského (ille autem professus est, se . . . sicuti

⁵⁷⁾ Hergenröther, Photius II. 622.

sancta Romana ecclesia docet . . . tenere).⁵⁸⁾ Methoděj tedy byl pravověrným i co do Filioque, které, jak jsem podotkl výše, Hadrian I. nazývá neporušenou věrou slavného vyznání Petrova, které kostel římský od svatého Petra jako zjevenou pravdu převzav zachoval po všechny časy.

Dle listu pak z roku 881 papež Jan VIII. upozorovav, že Methoděj srdnatě vyznává pravou víru, nebo, abych doslovně přeložil, že srdnatým jest vyznavačem pravé víry, (orthodoxę fidei te cultorem strenuum esse contemplantes)⁵⁹⁾ velice se z toho raduje v Pánu, neustáváje vzdávati jemu chvály a díky neskonale. Takto zase otevřeně svědčí, že světec byl roku minulého docela pravověrným shledán, ovšem ve smyslu katolickém, římském, a že v této víře neochvějně trval, jakož jej byl papež roku 880 napomenul, aby se držel ne nauky někoho jiného, nýbrž svatého kostela římského, te coram nobis positum sanctę Romanę ecclesię doctrinam . . . sequi debere monimus.⁶⁰⁾

Komu nyní budeme věřiti? zdali berlínskému professoru a jeho legendám? Odstup to, nebo v posuzování pravověrnosti kompetentním vždycky soudcem jest papež římský. V té tedy otázce jistě věřiti budeme papeži všichni, zavrhneme pak zprávy legend východních, které tomu odporují, a to sice z té jediné příčiny, protože s dogmatického stanoviska se také jeví býti tendenčními.

Dokázal jsem nyní, že berlínský professor Dr. Brückner i se svými předchůdci nikterak nemá pravdy, když píše o Konstantinovi-Cyrillovi a o Methoději jeho bratru, že byli zarytými Fotiovcí věrou, **neboť listiny docela jasně svědčí proti legendám, že u víře o východě Ducha**

⁵⁸⁾ Friedrich Codex diplomaticus I. pag. 20 num. 24

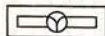
⁵⁹⁾ l. c. pag. 21. num. 25.

⁶⁰⁾ l. pag. 22.

svatého nesouhlasili s Fotiem, nýbrž se svatými otci a s kostelem římským. O Konstantinu-Cyrillovi není sice dokladův, ale můžeme právem souditi, že když se Methoděj neznal k Fotiovu dogmatu, neznal se k němu ani jeho rodný bratr a nerozdílný jeho v missijní práci druh. Z toho také vyplývá, že dogma Fotiovo v prvých létech druhé polovice devátého století vůbec a zvláště do roku 863 ještě neproniklo všech vrstev vzdělané společnosti řecké.

Jakým tedy čelem kacířem prohlašuje a nadobro odsuzuje Dr. Brückner nejenom arcibiskupa Methoděje,⁶¹⁾ jehož učení kompetentní v té věci soudce papež Jan VIII. shledal pravověrným veřejně na zvláštní synodě za tou příčinou konané, ale i jeho učenníky,⁶²⁾ kterým ani papež Štěpán, ba ani jejich nezuřivější nepřátelé nemohli v Římě vytknouti, leč že podle zřejmého rozkazu dřívějších papežův nechtěli, povolivše Němcům, zpívati Filioque u věrovyznání nikejskocarihradském při mši svaté a pak v čem docela křivě byli obviněni.

Ostatně byli-li Konstantin-Cyrill a Methoděj bratři solunští takovými zarytými Fotiovcí, jakými je vypisuje Dr. Brückner, pak jest věru hádankou, proč o nich ani slovem nezmiňují řecké prameny, tak že se sám nad tím pozastavuje.⁶³⁾ Já alespoň pro svou osobu sem přesvědčen, že je umlčují a docela ignorují soudobí Řeci Fotiovcí z té jediné příčiny, protože, jsouce muži celými a povahami ryzími, nejenom nesouhlasili, jak nás učí listiny nepochybně pravé, s dogmatem patriarchy vetřelce, nýbrž ani s jeho potměšilým neupřímným chováním.

⁶¹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 213. der haereticus war endgiltig entlarvt. pag. 215. Leiche des ketzerischen Erzbischofs.

⁶²⁾ I. c. (böse Zungen könnten behaupten, um die Ketzer vor dem Unwillen der Mährer zu schützen).

⁶³⁾ I. c. 227. Totschweigen der Brüder durch die griechischen Quellen.

XII.

Vítězem vrátil se Methoděj z Říma, který na synodě veřejně uznav jej docela pravověrným, osvědčil slavně, že schvaluje působení jeho a potvrdil na věčné časy slovanskou bohoslužbu pro všechny země jazyka slovanského. Toho se nikdo nenadál, že za nedlouhých pět let, když odzvoní hrany Methoději arcibiskupovi, odzvoní také slovanskému bohosloužení na Moravě.

Jan VIII. papež, po vůli Svatoplukově dal Methoději metropolitovi ovšem ne bez jeho souhlasu suffragana v rychnovském benediktinu Vichingovi rodem Alamanovi. Dle jasných slov listiny Janovy soudíce, že Methoděj nic nemohl namítati proti vysvěcení Vichingovu,¹⁾ tvrdíme otevřeně, že se nejenom prve choval bezúhonně, ale i vlastnosti na sobě ukazoval, které jej doporučovaly k vysokému úřadu církevnímu. Nejevil se nijak protivníkem světcovým, ba ani přímým odpůrcem slovanské liturgie. Methoděj nemohl než chvalitebně

¹⁾ Friedrich, Codex diplomaticus I. pag. 20 num. 24. Ipsum quoque presbiterum nomine Uuichinum, quem nobis direxistis electum, episcopum consecravimus sanctę ecclesię Nitriensis . . . et volumus, ut pariter cum ipsius archiepiscopi consensu et providencia et alterum nobis apto tempore utilem presbiterum vel diaconum dirigas, quem similiter in alia ecclesia, in qua episcopalem curam noveris esse necessariam, ordinemus episcopum.

svědčiti o jeho dosavadní činnosti;²⁾ ale prohlédaje ošemetníka poznával, co se v něm skrývá. Nemohl jednati proti zjevné vůli knížete, ale upozornil papeže, že by v něm mohl jemu a jeho dílu povstati nebezpečný odpůrce. Proto Jan VIII. poroučí Vichingovi, aby ve všem poslušen byl svého arcibiskupa, jakož to vymáhají církevní zákony.³⁾

Viching také skutečně poslušným se tvářil, pokud byl pod dozorem papežovým, ale již v Římě se připravoval ke krtčímu dílu, které zamýšlel. Nedlouho po návratě na Moravu začal důvěry Svatoplukovy zneužívatí naproti svému metropolitovi. Listinu, kterou byl Methoděj uznán pravověrným, bullu totiž *Industriae tuae* odevzdal knížeti věrojatno Zemižizn jeho vyslanec, odevzdal jemu Methoděj instrukci, kterou se měl spravovati v řízení věřících; za nedlouho však vytasil se i Viching biskup podvrženými listinami, dokládaje se tajných rozkazův papežových, ba i přísahy, kterou prý mu bylo vykonati.

Nastaly neutěšené poměry Methodějovi i jeho duchovenstvu na Moravě, tak že již pochybovati počal o upřímnosti papežovy přízně. Ale vzchopiv se konečně písemně si postěžoval na Vichinga, jak zaujav celého Svatopluka ztrpčuje mu celé úřadování. Vyličil papeži smutný stav svůj, nezatajiv, že jeho suffragan Viching jinými listy a instrukcemi, které jsou na odpor těm, o nichž věděl, se vykazuje a na Moravě šíří klevety, že sám papež přísahou jej zavázal k ostouzení metropolity svého a k maření jeho díla.

Nechápu našeho autora, proč se tak všele ujímá Vichinga, ač se sám o něm domýšlí zlého? Snad proto, že zapřísáhlým byl protivníkem Methodějovým? či snad proto, že si získal Herostratovy slávy zničiv dílo slovanských apoštolův na Moravě? Však není mně neznámo, že zvykem jest v Němcích zvláště za našich dnův, tupiti, co jest slovanského a co

²⁾ List Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. *Industriae tuae*. Sborník velehr. VI. str. 27 sled.

³⁾ Friedrich, *Codex diplomaticus* I. c. pag. 20 quem suo archiepiscopo in omnibus obediētem, sicuti sancti canones docent, esse iubemus.

tupiti nevolno z jiných příčin, o tom všecy možné i nemožné pochybnosti vyslovovati. Touha po popularnosti?

Dr. Brückner píše: »Vichingovi nebylo třeba falšovati ani vymýšleti něco, neboť jsa důvěrníkem Svatoplukovým znal nebo i měl v ruce list Jana VIII. Svatoplukovi z roku 879, kde se papež divil, že Methoděj učí jináč, než byl připověděl jeho předchůdci. Rovněž znal asi obsah současného listu papežova Methodějovi, kterým jej obviňuje z bludův a výslovně mu zapovídá slovanskou bohoslužbu, mohl se o tom dovědět od jiného důvěrníka Svatoplukova kněze Jana. Na tom základě mohl beze všeho Methoděje viniti z neposlušnosti a z bludův, aniž mu bylo třeba podvrhovati listy papežské. Ignoroval prostě pozdější rozhodnutí ve prospěch Methodějův jakožto vymámené a Methoděj mohl pochybovati a kolísati, zdali papež přece snad nepodporuje Vichinga za jeho zády. Když byl ukázán pravý list Janův z roku 880, působilo jenom na chvíli; Viching nepřestal Methoděje obviňovati, až jej tento vyobcoval, čímž poškodil nejvíce svoje vlastní dílo.«⁴⁾

Vizme listinu a zkoumejme, zdali připouští podobnou hypothesu? O tom, co se dílo na Moravě Methodějovi, když se byl vrátil z Říma, zpravuje nás list Jana VIII. z 23. března 881. Papež schvaluje pastýřskou horlivost Methodějovu o získání duší Bohu, projevuje svoji velikou radost, a nekonečnou chválu vzdává a dík neustále, že se statně přidržuje pravé víry. Dovědév se pak z listu jeho o různých případech a událostech, vyslovuje mu upřímnou soustrasť. Vzpomíná, kterak jej za jeho přítomnosti v Římě vybídl, aby hlásal vždy nauku římského kostela podle podání otcův a předložil jemu i věrovyznání i obšírnější výklad pravé víry, které měl učiti. O tom zpravil Svatopluka knížete listem, který jemu také byl donesen, a pokračuje: *et neque alię litterę nostrę ad eum directę sunt, neque episcopo illi palam vel secreto aliud faciendum iniunximus et aliud a te faciendum decrevimus. Quanto minus credendum est, ut sacramentum*

⁴⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 205.

ab eodem episcopo exhigeremus, quem saltem levi sermone super hoc negotio aflocuti non fuimus. Ideoque cesset ista dubietas.⁵⁾

Papež těší slovy těmito a následujícími Methoděje v mnohých jeho strastech a protivenstvích, jež byl přetrpěl. Kdo mu je způsobil? Jakýsi biskup. Jména jeho neudává Jan VIII., píšeť pouze o něm: «ille episcopus». Methodějovi byl dobře povědom. Na nástupce Hermanrichova, Engilmara biskupa pasovského přece pomýšleti nelze. Není tedy nejmenší pochybnosti, že tu jde o biskupa, který působil v říši Svatoplukově. Listiny, které máme z doby Methodějovy, svědčí, že jediným mimo Methoděje biskupem velkomoravským byl Viching, žádnou měrou nepřipouštějící domněnky, že by na Moravě byl býval druhý biskup suffragan. Legendy pak, které vykládají o několika suffraganech moravského metropolitě nezasluhují víry.

Papež tedy zcela jistě mluví o biskupovi nitranském Vichingovi. Tento biskup, dokládá níže, dopustil se proti Methodějovi hrozných zločinův (quidquid, di, inhormiter adversum te commissum est), zejména pak vzpurnosti (pertinaciam). Také se vykazoval jinými listy, které prý papež poslal Svatoplukovi (Jan VIII. však neuznává jich svými) a podvodně se dovolával tajných jakýchsi jeho rozkazův. Papež nadobro upíraje, že by jináč byl mluvil Methoději a jináč Vichingovi, tvrdí, že s ním o té věci nepromluvil ani slovíčka, tím méně jej zavázal přísahou.

Než Dr. Brückner přes to všechno nevěří, že by byl Viching podvrhl ony listy, neboť prý «jich nepotřeboval. Dosáhl svého záměru i takto, vždyť Jan VIII. v listě z roku 880 jenom zcela obecně dosvědčil pravověrnost Methodějovu, nedotýkaje se podrobností, o které běželo (půst, Filioque), což teprve Štěpán V. doplnil způsobem pravověrnost

⁵⁾ Friedrich, Codex diplomaticus I. pag. 22. n. 25.

Methodějovu opravdu ničícím (in einer für Methods Rechtgläubigkeit vernichtenden Weise).⁶⁾

S jakou jistotou zde mluví náš autor! Patrně, že zvykl mluvit ex cathedra, autoritativně, kde jeho posluchači věří jemu na slovo, nezpytující mnoho, zdali řeč jeho jest dosti průvodna. Ale pisatel těchto řádkův má nehezký obyčej, zkoumat, seč jest, alespoň všechno, co se píše o našich světcích soluňských. Snad nebude tolik zle, projeví-li, že jináč smýšlím, dodav k tomu svoje doklady.

Dr. Brückner tvrdí, že Vichingovi nebylo třeba podvrhovati listy papežské, neboť prý stačilo jemu odkázati na pravé listy z roku 879. Z toho jsem oprávněn souditi, že neměl náš autor před očima otisku listu z roku 881, aspoň smím vážně pochybovati, že do něho nahlédl. Jan VIII. nemohl se zde dotýkati svých listův z roku 879; těchto neupíral ani upírat nemohl a nesměl, ani kdyby byl chtěl, neboť je předpokládá bulla z roku 880. A přece píše, že neposlal Svatoplukovi jiného listu, neque alię litterę nostrę ad eum directę sunt. Nechceme-li se domýšleti, že papež úmyslně selhal, (což tuším jest vyloučeno,) rozuměti dlužno uvedeným slovům tak, že roku 880 v otázce Methodějovy pravověrnosti a slovanské liturgie, čili, což jedno jest, výsady arcibiskupství Methodějova neposlal jiného listu. A náš světec, od něhož měl zprávu tu, nebyl přece tak prostinký, aby nerozeznal listu, kterým byl do Říma volán, od jiného nového, kterým se zrušovalo, co byl jemu zabezpečil Jan VIII. roku 880, ani tak nesvědomitý, že by na pouhou pověst, nepřesvědčiv se dostatečně, byl udal v Římě svého suffragana jakožto provinilce proti svojí autoritě a nadto jako falsatora papežských listin. Prve dobře zjistil, co se stalo, aby nic lživého neudal papeži; co napsal, dokonale se shoduje s pravdou. Věru nic bych nenamítal, že se professor Dr. Brückner uvolil býti neplaceným obhájcem Vichingovým,

⁶⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 205.

(ačkoli toho podle mého přesvědčení nezasluhuje,) kdyby jednaje rovněž šlechetně i na druhé straně, nekřivdil Methodějovi.

Ovšem jenom obecně roku 880 promluvil Jan VIII. o otázkách, o které šlo, neuznaltě za dobré, šíře vykládati knížeti, čemuž dokonale porozuměti nemohl, nejsa theologicky vzdělán, současníkům pak tajno nebylo, kam mířil a v jakém smysle věc rozhodl. Má-li kdo vůli dobrou, není nesnadno i nyní dopátrati se pravdy.

Professor Brückner píše, že podrobnosti, na nichž velice záleželo, doplnil Štěpán V. (VI.) způsobem pravověrnost Methodějovu opravdu ničícím, totiž že naprosto odsoudil Methoděje jako křivověrce. *Αὐτὸς ἔφα*, světe mlč; náš autor soudí tak sice jenom dle paměti, aniž by si byl, než tyto věci psal, přečetl list Štěpánův. Já jsem podnikl před nedávnem práci ne právě snadnou, chtěje podle pravidel hermeneutických správně vyložiti jej. Připravoval jsem se na ni mnohonácte let. Avšak opravdu nejenom jsem nenalezl, čeho v něm hledá náš autor, nýbrž pravý opak toho. Štěpán papež nepochyboval ani dosti málo o pravověrnosti Methodějově a jeho učenníkův, ani Viching (nebo kdokoli byl v Římě žalobcem na Methoděje po jeho smrti), neopovážil se obviňovati jeho z křivé víry, nýbrž tolik o něm pouze pověděl, že na potupu katolické víry nechtěl připustiti dodatku symbola Filioque a že proti zákazu svaté stolice nepřestal sloužiti slovansky, ačkoli se prý k tomu zavázal přísahou na hrobě svatého Petra.

«Ano list Janův mohl býti Vichingovi samému důkazem, že Methoděj sobil si něco, co mu nepříslušelo, totiž právo vyobcovati biskupa, kdežto jemu taková moc byla dána pouze nad prostými knězi a kleriky.»⁷⁾

Tak mluví berlínský učenec. Ale co tomu říká kano-nické právo? Bullou *Industriae tuae* nařizuje papež Svato-plukovi, aby ony kněze a kleriky svého území, kteří by ve vzpurnosti a neposlušnosti na-

⁷⁾ l. c. pag. 205.

proti Methoději pohoršení způsobili a rozkol, a po dvakráte byvše napomenuti se ne-napravili, jako rozséváče koukole mocí apoštolskou odstranil od jejich kostelův a daleko je ze země své dal vypuditi podle stanov, které po arcibiskupovi jemu poslal. Práva biskupova a arcibiskupova vymezuje zákon, nemůže jich rušiti ani patriarcha ani papež, leč by se byl těžce provinil proti víře nebo byl hrubě vybočil z mezí své pravomocnosti nebo se konečně dopustil sprostého zločinu. Žádný biskup nesmí sáhati do dioecese jiného biskupa aniž překážeti metropolitovi v jeho úkonech.⁸⁾ Biskup jest povinen poslouchati svého metropolity.⁹⁾ Proto i Jan VIII. nařizuje Vichingovi novému biskupovi nitranskému, by poslušen byl svého arcibiskupa dle kanonův. Ale podle církevního zákona má jurisdikce metropolity rozsah větší než biskupa prostého. Zejména «*exkommunikace arcibiskupova se neobmezuje na jeho jenom dioecesi, nýbrž se vztahuje na celou provincii: ne sice bezprostředně na podřízené suffraganův, neboť podřízení jsou pravomocnosti vlastního biskupa, který jediný jest kompetentní k vyrčení klatby, nýbrž trestní moc arcibiskupova týče se i suf-*

⁸⁾ Conc. Romanum a. 402 can. 15. Mansi, *Sacrorum conciliorum amplissima collectio* tom. III. col. 1138. *Illud praeterea satis grave est et contra episcopalem moderationem sedis apostolicae, suos fines excedere et ad alienam tendere regionem festinare, ordinationes celebrare praeter ceteris, non metropolitanum episcopum permittere in sua dioecesi una cum vicinis episcopis, sicuti trecenti octodecim episcopi confirmarunt, tres vel eo amplius sacerdotes episcopum ordinare vel subrogare dignissimum. Si quis certe fines alienae possessionis invaserit reus violentiae iudicabitur.* Conf. Hefele, *Conciliengeschichte* II. Band, II. Aufl. S. 88.

⁹⁾ Nicolai I. ad Adonem archiepiscopum Viennensem cap. 3. Migne 119. 1121. Mansi 15, 452. *Ut suffraganei reverentiam et obedientiam condignam metropolitanis suis exhibeant, ad metropolitanam sedem obedientes occurrant, causas ecclesiasticas cum metropolitano suo fideliter pertractent et ab eo formam qualiter ipsi in ecclesia sua agant, accipiant.* — Snad není třeba více dokladův.

fraganův samých. Obecné právo přiznává výslovně, že je arcibiskup může do klatby dáti; kanonisté jenom dodávají, že vykonává tuto moc zachovávati má předepsanou formu, t. j. napřed užívati trestních prostředkův lehčích a pak teprve posloupně přikročiti k exkomunikaci.« Tak píše znamenitý tubinský kanonista Dr. František Kober.¹⁰⁾ A Dr. Josef Hollweck též poznamenává, že podle práva dekretal metropolitů měl moc trestní i nad suffragany samými.¹¹⁾

Ovšem »trest vyloučení z církve nesmí býti vyrčen pro urážku osobní, protože nikdo nesmí býti soudcem ve vlastní při ani podle přirozeného ani podle pozitivního práva; nýbrž když někdo na práva církve útočí a ohrožuje jejich trvání, příslušný praelat vždycky jest oprávněn proti nespravedli-

¹⁰⁾ Der Kirchenbann nach den Grundsätzen des canonischen Rechts. Zweite mit Register vermehrte Ausgabe. Tübingen 1863. S. 69. f. Das Excommunicationsrecht des Erzbischofs erstreckt sich nicht bloß auf die eigene Diocese, sondern über die ganze Provinz: zwar nicht unmittelbar über die Unterebenen der Suffragane (c. 5 de sentent. excommunicationis VI. 5. 11.) denn diese stehen lediglich unter der Jurisdiction des eigenen Bischofs und nur dieser ist für Verhängung der Excommunication competent, vielmehr betrifft die Strafgewalt des Erzbischofs die Suffragane selbst. Die Befugnis, die letztern zu excommuniciren, ist ihm vom gemeinen Rechte ausdrücklich zugestanden (c. 52 X. de sentent. excommunicationis 5. 39; c. 1 in fin. de offic. ordinarii VI. 1. 16.) und die Canonisten (Barbosa, de offic. et potest. episcopi p. I. tit. IV. num. 11) fügen bloß hinzu, daß er bei Ausübung derselben nach der c. 2 de officio iudicis delegati VI 1. 14 vorgeschriebenen Form zu verfahren, dh. anfänglich leichtere Strafmittel anzuwenden und erst stufenweise zur Excommunication fortzuschreiten habe.

¹¹⁾ Die kirchlichen Strafgesetze. Mainz 1899. S. 89. N. 9. Nach dem Dekretalenrechte hatte der Metropolit auch die Strafgewalt über die Suffragane selbst; c. 52, X. 5, 39; c. 1 in VI° 1. 16; nur hatte er dabei nach der c. 2 in VI° 1, 14 vorgeschriebenen Stufenfolge vorzugehen. Nach den Bestimmungen des Tridentinums (sess. XIII. c. 8; XXIV. c. 5 de ref.) sind die causae maiores, welche die Verhängung einer Censur rechtfertigen könnten, dem Papste vorbehalten und die kleineren Delikte sollen von der Provinzialsynode gerichtet werden. Citat c. 2 in No 1. 14. isem opravil.

vým útočníkům užití zbraně exkommunikace, neboť tu běží o práva, která se netýkají jeho osoby, nýbrž o taková, jejichž obrana náleží k jeho povinností úředním.« Tak zase dotčený kanonista tubinský.¹²⁾

Prameny, na nichž se zakládají tyto zásady právní, které byly pozměněny teprve sněmem tridentským, pocházejí sice na mnoze z pozdějších dob, ale proto přece není nejmenší pochybnosti, že se jich konservativní vezdy církev držela již od prvu.

Ale připustíme, byť i jenom na chvílku, že Viching, jak se domnívá Dr. Brückner, skutečně proti Methoději užil Janových listův z roku 879, ve své zlobě úplně pominuv bullu z roku 880? Zdaž bylo by jemu dostatečnou omluvou? Či neznamená takové jednání vlastně nejenom vzpouru proti zákonité vrchnosti církevní (proti metropolitovi i proti apoštolské stolici), nýbrž také podvod a klam nejhoršího zrna? Ostatně listy z roku 879 byl by sice mohl podezírat Methoděje, z nich nemohl dokázati nic.

Přijmeme-li však za pravdu, že, jakož zcela jasně plyne z listu Janova z roku 881, podvrhl papežské listiny (čehož odexegetovati nižádným způsobem se nepodaří ani berlínskému profesorovi), měl ruku volnou a mohl jimi manipulovati, jak se mu uráčilo.

¹²⁾ Kirchenbann pag. 87 sequ. Die Strafe des Kirchenbannes darf nicht verhängt werden in einer persönlichen Angelegenheit, da nach natürlichem wie positivem Rechte Niemand in eigener Sache Richter sein kann . . . Das Gesagte bezieht sich übrigens bloß auf rein persönliche Angelegenheiten; ganz anders verhält er sich in Betreff der Rechte der Kirche: werden diese gewaltsam angegriffen und in ihrem Bestande bedroht, so ist der betreffende Praelat jederzeit befugt, gegen den ungerechten Bedränger die ihm zu Gebote stehende Waife der Excommunication zu gebrauchen (c. 6 de sent. excomm. VI. 5. 11.) Pirhing, Jus canon. I. VI. tit. 39 sect. 6 § 1 Benedict. XIV de synod. dioeces. L. IX. c. 9 n. 12), weil es sich hier um Rechte handelt, die ihn persönlich nicht berühren, sondern deren Vertheidigung zu seinen Amtspflichten gehört.

Dle našeho autora mnohem snáze mohl papež Štěpán ignorovati povolení z roku 880, které bylo klausulemi velice obmezeno, neboť Jan VIII. jednou rukou odvolával, co byl udělil druhou. Ale opravdu potvrdil tehdy papež privilegium arcibiskupství Methodějova, jehož podstata záležela právě v slovanské bohoslužbě. Důkaz provedl jsem roku 1897, hlavní pak obsah uveden výše ve stati VII. (str. 52—56)

Chtěl-li Methoděj (o čemž nepochybují ani dosti málo) výsadu tuto uchovati věkům pozdějším jakožto drahý odkaz svého zvěčnělého bratra a jakožto vzácnou po něm památku, bylo jemu také dbáti a svědomitě šetřiti výhrady stanovené papežem, aby totiž lekce s evangeliem ve všech kostelích oblasti Svatoplukovy (in omnibus ecclesiis terrę vestrę) byly zpívány napřed latinsky a potom teprve slovansky, neboť podle textu listiny nebylo takové závaznosti jinde, aniž tento zvyk byl obecně zachováván v jiných zemích, kam se rozšířila bohoslužba slovanská. Kdyby Methoděj nebyl zachoval «podmínek» těchto, jak za možné klade Dr. Brückner,¹³⁾ byl by kladl zbraň do rukou svých protivníkův sám proti sobě, byl by podkopával stavbu, na jejíž zbudování byl vynaložil i s bratrem nejlepší síly své.

Konče tuto úvahu, prohlašuji dle pravdy: **Listiny do-
svědčují nezvratně, že biskup Viching autoritu Methodějovu
podkopává skutečně se vykazoval podloženými listy pa-
pežskými.** Že toho byl schopen, dokazuje také vybájená jím
přísaha Methodějova, čehož neupírá ani Dr. Brückner.

¹³⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 206.

XIII.

Vyčerpav panonské životy až do dna, chápe se Dr. Brückner legendy bulharské, aby jí užil tímž směrem. Nedůsledným jest, nazýváje ji pramenem, proti němuž nelze namítati nic,¹⁾ ale o několik stran níže jest jemu fanatickým.²⁾ Jiným vytýká, že se dali svésti životem Klimentovým (jakž se také jmenuje táž legenda) k snižování velikého Svatopluka, zřikaje se laciné slávy, kdyby byl všeliké ty expektance podle zásluhy vydal zaslouženému posměchu, — ale jako prve byl užil pannonských legend, by svým způsobem uctil veliké opravdu naše věrozvěsty, tak i nyní je uctívá, udáváje že bulharskou legendu napsal rozlícený Methodějovec (der erboste Methodianer).³⁾

Nevím věru, co si mám mysliti? zdali Methodějovci žili ještě v dvanáctém století, kdy psána byla legenda? Či by Dr. Brückner skutečně věřil, co od roku 1871, kdy E. Golubinský v Moskvě vydal svůj spis *Исторія православныхъ церквей болгарской сербской и румынской или молдо-валашской*, nikdo netvrdí, že Konstantin-Cyryll s Methodějem v posledních dobách osvěcovali i bulharskou zemi, *καὶ τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐφώτισαν*? Přece ani náš autor nemůže než za nestydatou lež prohlásiti, co dí

¹⁾ I. c. pag. 192 Method hat Wiching, wie wir aus einwandsfreien Quellen, aus dem Briefe Stephans und der Vita Clementis wissen, verflucht.

²⁾ I. c. pag. 215. dem Berichte der fanatischen Klemensbiographie.

³⁾ I. c. pag. 213.

naše legenda v hl. 5., že »pokud Methoděj byl na živě, nedal kníže vypuknutí chorobě svého srdce« t. j., že nevystupoval proti němu, kdežto dle listin jej roku 879 zažaloval u papeže a opět 885 po jeho smrti zažalovati dopustil. Nebude nikdo tvrditi, že by Methoděj ve dvanáctém věku zjeviv se pisateli legendy, oznámil jemu, co byl mluvil milým svým učenníkům před svou smrtí. Což jest neznámo našemu autoru, že Theofylakt arcibiskup ochridský († 1107), je muž se v rukopisech připisuje bulharská legenda, nebyl Methodějovcem? A věru Theofylakt, ačkoli dokonale přesvědčen byl o pravdě dogmatu Fotiova, byl by bezpečně slavně protestoval proti zneužití svých slov zarytým Fotiovcem, nebo jsa poutivcem, kdykoli píše o Filioque Latinův, (tehda již tak možno mluvit, protože se Řeci urputně stavěli proti Filioque) uvádí je vždycky správně a nikdy jeho nepřekrucuje, jako autor legendy; tenť zajisté jim připisuje učení, jež vskutku může dle návodu Fotiova býti vyloženo hyiopatorsky: *ἐκ πατρὸς τὸν υἱὸν γεννηθέντα καὶ ἐξ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ἐκπορευόμενον*, že z Otce zplozen jest Syn a ze Syna [pouze] vychází svatý Duch.⁴⁾ Tolik spravedlnosti předpokládám i u Dra. Brücknera, že by uváživ to zrale nebyl Methodějovu žáku v ústa kladl řeč vášnivého nejvyšší Fotiovce, jenž ani za křesťany neuznává, kdož se přidržují nauky, že ze Syna [pouze] vychází Duch svatý⁵⁾ (které na Moravě nebylo), vlastně tedy, kdož se přidržují Filioque.

Ale pisci bulharské legendy se odpustí všecko, neboť již lze užití proti nenáviděnému Methoději. Toho podezírati, tomu podkládati nekalé úmysly jest záslužno, za to neprozíravému

⁴⁾ Spiritus sancti mystagogia cap. 15 Patrol. Graec. tom. 102. col. 203. cap. 61. ibid. col. 360.

⁵⁾ cap. 9. Migne 126. 1212. *χριστιανὸς δὲ οὐκ ἂν ποτε ἡμεῖς θείημεν τοὺς μὴ παραδεχομένους τὸ εὐαγγέλιον. Ἐκεῖ γὰρ τοῦ ἐνὸς τῆς τριάδος, υἱοῦ τοῦ θεοῦ εἰπόντος, Τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, οὗτοι φασὶν ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπεπορευῆσθαι τὸ πνεῦμα.*

knížeti Svatoplukovi činiti výtky je prohřeškem proti všemu politickému i soudnímu řádu.

Velikost Svatoplukova, praví Dr. Brückner, probleskuje z výtek životopiscových. Nadarmo napomíná kníže, by snažili se fratres habitare in unum (jako bratři přebývati v jednotě pospolu). (Žalm 132, 1.). Není sice theologem, nesobí si moci in theologis, ale jsa knížetem zodpovědným za mír v zemi jest pevně odhodlán, jej vynutiti. Strany, většina Latinův a menšina Řekův-Slovanův se obviňují navzájem z kacířstva. Věrnému synovi kostela římského byla předepsána dráha, ale nechtěl porušiti zákonitých cest. Proto došlo k líčení pře a k zákonnému rozhodnutí přísahou: »Kdo pravou víru vyznává kostela římského, přísahajž.« Takové přísahy nemohli vykonati Methodějovci, i kdyby si byli přispíšili; list Štěpána papeže v rukou Vichingových zastupoval soud boží, spoléhaje na něj, přísahal Viching. Methodějovci tedy byli usvědčeni z kacířství a přinuceni opustiti zemi, která by si byla sice utržila pověst nevelmi tehda příjemnou krajiny kacířské.⁶⁾

Zaráží při tom, že náš autor, ačkoli vzpomíná listu Štěpána v rukou Vichingových, jako legenda nic věděti nechce o papežových legatech, vyslaných na Moravu uklidit sporův duchovenstva obojího. Jako v legendě se vypravuje, dle Brücknera rozhodl docela po byzantijsku kníže sám rozepři Methodějovcův s »Franky« o východě svatého Ducha: »Kdo první předstoupiv přísahati bude, že dobře a právě věří, tomu církev odevzdám«, tak zněl šalomounský rozsudek. Však o kostele římském a jeho víře ani slova není v naší legendě. To přidal náš autor ze svého. Frankové prý, (Vichinga při tom ani nevzpomíná legenda) ani se nedočkavše konce řeči knížecí, přísahajíce dotvrzovali pravověrnost svého učení, že z Otce Syn byl zplozen a ze Syna Duch svatý vychází. Načež kníže nařídil, aby s těmi, kdož nevěří podle výkladu Frankův, naložili podle libosti svojí. I týrali a trápili »Frankové« rozličným způsobem slo-

⁶⁾ l. c. pag. 213.

vanské duchovní: mladší kněze a jahny prodávali Židům, ostatní pak vrhali do žalářův, a nedbajíce ani zeměřesení od Boha seslaného ani vidění na nebesích («na východě zápasníci byli viděni») vojskem lidem barbarským — neboť byli Němci, — z města ven vyvedli, kteří každý jinam se rozešli, *ἄλλος ἄλλαχὸν διεσπάρησαν*.

Podle bulharské legendy vše to trpěli «vyznavači» pro víru fotijovskou, které hájili slovy Theofylaktovými, jež si byl pisatel upravil podle svého. To se však nesrovnává s doklady listinnými, jakž jsem šíře dovedl ve svých Studiích cyrillomethodějských⁷⁾ a výše v stati XI. Nikterak nemohu připustiti, že by rozhodoval takovým způsobem jediný kníže, kde byli přítomni zvláštní za tou příčinou legati papežovi. Kde tito byli, nedá se mysliti, že by bylo rozhodnuto přísahou tak, jak udává legenda, nebo podobně; byla by to nemalá urážka apoštolských vyslancův se strany «věrného syna kostela římského».

Svatoplukovo řízení nazývá Dr. Brückner docela bezvadným, jenom prý Řek by mohl na něm něco vytýkati.⁸⁾ A ejhle, já nejsa Řekem, přece neuznávám správným výroku jeho, a se mnou i mnozí jiní. Pravímť zajisté, kdyby byl chtěl Svatoopluk sám rozhodovati, nebyl by teprve posýlal do Říma, žalovat na Methoděje a jeho učenníky. Nemohl přece biskup Viching přivésti legatův, když Methodějovci byli již za hranicí. Pak by byli na Moravě zbyteční. Ale Svatoopluk nechtěl míti na sobě odium, že vypudil učně Methodějovy, ba ani Viching. Proto se skryli oba za neznalého věci papeže, který rozhodl nazatím úplně podle zprávy, jaká mu byla podána.

Dále nauka «Frankův» zde není udána správně, nýbrž zpotvořena jest. Věř tedy tomu všemu, co vypravuje bulharská legenda, kdo chceš, já nemohu při nejlepší vůli, neboť

⁷⁾ Hlídky 1906 str. 329—335. 415—421. 493—499. 578—584. 653—655. Otisku str. 124—151.

⁸⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 188.

přirozeně jménem papežovým zde rozhodovali jeho legati, ne kníže, jemuž nikterak, i kdyby byli chtěli, nesměli postoupiti svojí právomocnosti nad duchovními.

Co se dělo na Moravě po příchodě legatův, můžeme se domysleti. Přišli, doprovázeni jsouce Vichingem. Již tato okolnost jediná učenníky Methodějovy naplniti mohla nedůvěrou, zvláště když mezi nimi viděli svého zjevného odpůrce.⁹⁾ A což teprve, když uslyšeli nové rozhodnutí papežovo!

Miláček jejich, svatě paměti arcibiskup Methoděj odsouzen jako křivopřísežník. Slovanská bohoslužba, kterouž byl dovolil Hadrian II. a schválil ba i nařídil Jan VIII., kteráž náležela k podstatě výsady kostela moravského, najednou zapovězena. Pravověrný nástupce, jehož byl navrhl sesnulý metropolita věrojatno podle téže privileje, suspendován, pokud by se do Říma nedostavil, jako by se byl neví jak provinil proti zákonům církevním. Úlevy v postech, povolené Moravanům, zrušeny: Methoděj vykřičen a potupen jako přestupník zákona a ošemeta Viching vychválen až do nebes.

Záměna osudná: za milovaného Methoděje — nenáviděný Viching, místo muže svatého — podlý pokrytec, za nezištného kněze — nájemce zlata chtivý, za biskupa božího — světák cti žádostivý, za miláčka lidu — škrobený dvořan.

Snad nepřestali sloužiti slovansky odkazující na privilegium kostela moravského, kterým pro země Svatooplukovy zvláště byla nařízena slovanská liturgie?

Legati poukazovali na přísahu Methodějovu, že nebude sloužiti slovansky; učenníci mohli dobrou věrou dosvědčiti, že to klam a mam Vichingův a jeho spřeže. Když pak legati odkazovali na výrok papežův, appellovali a papa male informato ad melius informandum.

Než pochybuji velice, že se slovanskému duchovenstvu podařilo, dokázati legatům a přesvědčiti je o pravdě svých výrokův. Sotva dovedli listinami, jež měli po ruce, dokázati úplně nevinu svého mistra Methoděje.

⁹⁾ Sr. Studie cyrillomethodějské str. 150.

Dílo svatých bratří, slovanské bohosloužení vzalo za své, protože mu nepřál kníže Svatopluk.

Nevím, nechápu, z čeho soudí náš autor, že příčinou sporův se Svatoplukem byla pánovitá povaha Methodějova?¹⁰⁾ Co by si na příklad o mně řekl svět, kdybych se tak vyjádřil o osobě, které dokonale neznám? Pochvaly bych si zajisté neodnesl. O Methoději jsem se nikde nedočel, že byl povahy pánovité, neústupné. Naopak ustupoval, kde mohl; neustoupil, kde nesměl, kde toho nedovoloval zákon, kde toho vymáhala povinnost. Povahy pánovité méně se hodí za duchovní správce; docela se nehodí za missionáře u národa nedávno teprve pokřesťeného. Takový člověk by nezískal pranic, ale za to by odpudil všechno.

«Již strohost u věcech manželských odcizila mu Svatopluka (obě legendy to dosvědčují výslovně).»¹¹⁾ Jak jsou pravdomluvný, dokázal jsem výše na příkladech mnohých; v této věci připouštím rád, že pravdu asi mají. Nesnadno zajisté v té věci přivyká národ novoobrácený mezím zákona křesťanského. «Svatopluk lnul k mírnější praxi římské, víme která Řím ještě o mnoho desítek let později ne jedno, ale obě oči zavřel zvláště u novoobrázcův.»¹²⁾ Zde třeba domáhati se authentických dokladův; nemá-li jich po ruce náš autor, pak celá jeho řeč není leč bídná pomluva. Já alespoň studuji prameny církevního práva zvláště do dob cyrillo-methodějských již mnohonácte let; něčeho podobného tomu, co tvrdí Dr. Brückner, jsem se nedopátral nikde. Prohlašuji tedy, že Řím nebyl tehda o nic volnější v nazírání na otázky manželské, než v šestnáctém století. Snad se náš autor zmýlil v adrese: činivali to někdy biskupové němečtí. Příkladem toho III. synoda cášská z roku 862, jež Lotharovi povolila rozluky jeho manželství s Theut-

¹⁰⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage pag. 214.

¹¹⁾ l. c. pag. 214.

¹²⁾ l. c. pag. 214.

bergou¹³⁾ a metská z roku 863,¹⁴⁾ která její usnesení schválila. Papež Mikoláš I. ani jeho nástupce Hadrian II. neustali se všemožně přičiňovati, aby Lothar propustiv Waldradu a smířiv se se zákonitou manželkou odstranil pohoršení. Nevím, jak velikým byl Svatopluk ctitelem obřadu latinského; rád věřím, že se mu nezamlouvala bohoslužba slovanská, také nepochybují, že se nechtěl spustiti Vichinga. «O účelnosti, potřebě a svatosti slovanské liturgie se nemohl přesvědčiti»¹⁵⁾ — vaditě mu v tom věrojatno antagonismus proti Rostislavovi, který přál Methodějovi a slovanskému obřadu.

Píše-li Dr. Brückner, že Methoděj zavrhoval docela zřejmě hyiopatorské kacířství,¹⁶⁾ mohu jemu vším právem namítnouti, že neví, co tu mluví. Mínil-li hyiopatorským kacířstvím dogma katolické, že Duch svatý vychází i ze Syna, pak jest ve své lehkověrnosti zaveden celý lživými legendami. Dokladem toho všechny listiny otázky svatomethodějské se týkající. Neupírám, co tvrdí list Štěpána VI., že byly na Moravě nějaké difference co do postu; snad Methoděj Moravanům udělil nějaké dispense podobně jako druhdy Řehoř I. Anglům a Mikoláš I. Bulharům. Náš autor však zůstal dlužen důkazy, že by byl náš světec zavrhoval posty římské a zlehčoval bohoslužbu latinskou. Proto také zůstává pouhou domněnkou ničím neodůvodněnou, co dále píše: že jenom ohled na staříckého arcibiskupa, na autoritu jeho bezúhonného svatého života a jeho neúporné horlivosti zdržela Svatopluka, že k němu nepřikročil rázněji.¹⁷⁾

Jestli «Methoděj opouštěl pořád patrněji stanovisko římské»¹⁸⁾ pak je jistě někdy za-

¹³⁾ Mansi 15, 613, 615 sequ. Hefele Conciliengeschichte IV² 251.

¹⁴⁾ Annales Bertiniani (Pertz I 460) Hefele l. c. 267.

¹⁵⁾ Thesen l. c. pag. 214.

¹⁶⁾ l. c. pag. 214.

¹⁷⁾ l. c. 214.

¹⁸⁾ l. c. pag. 214. Method verließ immer offenkundiger den römischen Standpunkt.

u jím a l, ale potom se neshoduje s pravdou, co udává Dr. Brückner v odstavci IX., kdež jej líčí jakožto dokonalého Fotiovce a nesmiřitelného nepřítele Říma,¹⁹⁾ tím méně jest pravdou, co tvrdí níže, že byl houževnatým, neohroženým a nepoddajným zástupcem pravoslaví, který předbíhaje svou dobu, má ve svých úctech rozkol, který ještě ani nenastal, že byl ještě více Fotiem než Fotius sám.²⁰⁾ Však **оно Бѣское ꙗже са весь церковный чинъ примъ** latině: **mo x vero totum ecclesiasticum ordinem recepit** (v brzku pak celý církevní řád přijal), různočtení nesnadnější, tedy věrojatno původní, na které jsem si posledně dovolil upozorniti,²¹⁾ poskytuje nám jistě do duševní dílny Cyrillovy a Methodějovy pohled mnohem bezpečnější, než celé knihy našeho autora.

¹⁹⁾ l. c. pag. 210.

²⁰⁾ l. c. p. 216. In Method den unentwegten, unbeugsamen, starrsten Vertreter der Orthodoxie zu erkennen und zu feiern, das ist selbstverständlich; Method eilt förmlich der Zeit voraus, eskomptiert schon das erst kommende Schisma, ist noch mehr Photius als Photius selbst.

²¹⁾ Studie cyrillomethodějské Hlídka 1906 str. 818. sled. Otisku str. 164. sled.

XIV.

Berlínský professor píše: Jako neustali pro památku Methodějovu hanobiti velikého Svatopluka, (velikost jeho dosvědčují jeho nepřátelé Němci), tak přeháněli důsledně oblíbenost a význam slovanské liturgie na Moravě. O této však oblíbenosti nalzáme v pramenech příliš málo, důkazem toho zpráva fanatického života Klimentova.¹⁾ — Divno mi, že zde nazývá fanatickým pramen, o němž tvrdí jinde (na str. 192), že proti němu nic nelze namítati. Divnějším ještě mi jest, že se v té věci dovolává legendy, o které znalci velmi dobře vědí, že ani slovíčkem nezmiňuje slovanské bohoslužby. Vypravujeť v hlavě 3., že naši světci »spěchají do Říma, ukázat blaženému papeži dílo převodu písem, τῶ μακαρίῳ πάντα τὸ ἔργον τῆς ἐπιτηρείας τῶν γραφῶν ἐμφανίσοντες. Či se nedověděl autor života na počátku dvanáctého století v Bulharech, že Konstantin-Cyryll poslovanštil i bohoslužebné knihy a že jeho zásluhou byla povolena roku 869 slovanská bohoslužba papežem Hadrianem? Že se roku 880 podařilo Methodějovi přese všecky úklady Němcův domoci potvrzení slovanské bohoslužby, snad se nedověděl ničeho, protože pannonský život nám je moudře zatajuje. Ale nemohl nevědět o povolení slovanské bohoslužby Hadrianem roku 869. A přece mlčí o ní, protože mu na ní záleželo velice málo; podobá se, že byl právě takovým neb

¹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage l. c. pag. 215.

aspoň podobným přítelem jejím, jako fanariotští hierarchové řečtí z počátku devatenáctého století, kteří prohlašující ji za rouhavé kacířství, pálili a ničili slovanské rukopisy a knihy, kde mohli. A jak velice přál a za naší doby přeje patriarcha cařihradský a jeho biskupové Slovanům na Balkáně, sami jsme byli svědky. Nelze tedy ani od pisce naší legendy očekávat zprávy, že by někdo na Moravě roku 885 byl »pozdvihl ruku ve prospěch řeckých Slovanův«.

Knížete nebylo doma, opakuje Dr. Brückner po svém pramenu,²⁾ který málo dříve totiž v 10. hlavě byl vypravoval, že Svatopluk rozsoudil dogmatickou při moravského duchovenstva šalomounským výrokem, by práv byl, kdož by prvý předstoupiv přísahal, že dobře a právě věří; po nemnohých pak větách čteme v 11. hlavě slova, která jenom do úst knížete se hodí: kdo by postižen byl, že nevěří podle výkladu Frankův, jim bude odevzdán, aby s ním naložili dle libosti. A nyní pisec legendy sám knížete omlouvá. Proč?

Knížecí prý vojáci, — byli mezi nimi i žoldněří němečtí, vyprovodivše je za Dunaj (zlé jazyky mohli by tvrditi, aby chránili hněvu Moravanův) propustili je.³⁾ — Nezdá se mi nikterak, že by Morava roku 885 nebo 886 měla stálé vojsko, jehož tu nebylo ani 700 let později, ještě méně pravdě se podobá, že by si byla najala žoldněřův německých. Což nebylo dosti lidí domácích spolehlivých, že si Svatopluk na výši jsa své moci pomáhal cizinci? Nebo by kdo tvrdil, že tehdy byli na Moravě němečtí vojáci se svými hrabaty? Potom život Klimentův neudává, že byli mezi nimi Němci, jak vykládá náš autor nýbrž praví: *οἱ στρατιῶται ἄνδρες βάρβαροι, Νέμιτσοι γὰρ*, to jest asi jako: všichni byli Němci, lidé barbarští.

Plaší, jako zloději, tajnými stezkami se ubírají do své zaslíbené země, do Bulhar⁴⁾ — a přece legenda zřetelně tvrdí: každý jinam se rozešli.

²⁾ l. c. pag. 215.

³⁾ l. c. pag. 215.

⁴⁾ l. c. pag. 215.

Schlubný Řek se neosmělil zaznamenati, že by lid v jejich prospěch byl se hnul, a bájeti, že hořekoval pro jejich odchod a účinně jim pomáhal.⁵⁾ — Kdyby takové byl nám zprávy podal pisatel života Klimentova, zda by jim bylo lze věřiti? Příliš pozdní svědek, než aby zasluhoval víry ve všem i v takových podrobnostech.

Podrobností, ve které zcela jistě není hodnověren, jest udaj hlavy 6., že Methoděj zanechal dvě stě kněží, jahnův a podjahnův, pramalounko po více než dvacetileté činnosti, jak připomíná Dr. Brückner, kdežto Kliment na území mnohem menším, v Macedonii, kde nebylo ani arcibiskupa, za kratší dobu se mohl chlubit ohromným počtem⁶⁾ (na 3500 se jich prý čítalo).⁷⁾ Papír jest trpělivý, životopisec mohl vykazovati i větší ještě počet Klimentových žákův, pakliže jejich vzdělání nebylo mnohem lepší, než bulharských duchovních řecky sloužících, kterým imponovati mohly odpovědi, jaké nalézáme v pannonských životech, duchovních pravím, ze kterých mnozí naučili se řecky čísti jenom,⁸⁾ tedy byli docela nevzdělání.

Náš autor pokračuje: Nemíním, že přeháním, tvrdě, že Svatopluk i všichni Moravané srdečně byli tomu rádi, že řečtí Slované opustili zemi, vždyť se nechtěli ani upomínati na celou tu epizodu.⁹⁾ Snad pravdu má co do knížete Svatopluka; že nesprávně soudí o moravském lidu, podotkl a vložil jsem již výše. Ale Dr. Brückner se sice dovolává nenávisti plného memorialu německých biskupův zaslaného Janovi IX. roku 900 soudí, že protože se tam pouze o Vichingovi mluví, i Moravané pomlčeli o pannonském arcibiskupství opatrně,¹⁰⁾ jakoby Němci, kteří Methoděje arci-

⁵⁾ l. c. pag. 215.

⁶⁾ l. et pag. cit.

⁷⁾ cap. 18. *εἰς τρισχιλίους γὰρ καὶ πεντακοσίους ἤριθμοῦντο*. Migne Patrologia Graeca 126. 1225.

⁸⁾ cap. 22. *καὶ ἱερεῖς δὲ πολλοὺς Βουλγάρους δυσξενέως ἔχοντας τῶν γραικῶν, ὧν περὶ τὴν ἀνάγνωσιν μόνην ἐνετριβήσαν, γράμμασι κἀντεῦθεν κενώδεις ὄντας*. . . Migne l. c. 1229.

⁹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage l. c. pag. 215.

¹⁰⁾ l. et pag. cit.

biskupa svěceného samým papežem Hadrianem, významného důstojností apoštolského legata považovali pravděpodobně za pouhého kněze, který nevyžádal si potřebné jurisdikce působil v cizím okrese, a na základě toho jej odsoudili, nedovedli roku 900 mlčením pomínouti zemřelého již před časem pannonskomoravského arcibiskupa a zmíniti pouze o Vichingovi tehda již také odstraněném se stolce pasovského. Ostatně není nám známo, jak smýšlel o Methoději a o slovanské bohoslužbě nástupce Svatoplukův Mojmir II., zdali také nevšímaje si mnoho poddaného lidu nejednal v tom na vlastní vrub. Jisto však jest, že se nespokojil s pouhým biskupem, nébrž vyžádal si z Říma zvláštních papežských legatův za příčinou ustálení moravské hierarchie v takovém počtu, aby, kdyby některý biskup zemřel, ostatní tři světiti mohli jeho nástupce, aniž by se doprošovali přísluhy biskupův německých. V této věci patrně jest, že se kníže domáhal vším úsilím toho, co zajistil Moravě Jan VIII.: tedy do roku 900 památka pannonského arcibiskupství nevymizela, kníže Mojmir II. postaral se, by Morava, jako zamýšlel někdy praujec jeho Rostislav, měla svou hierarchii nezávislou na Němcích.

Nebylo by u Vichinga nic divného, kdyby byl ve své zběslosti chtěl tělo sesnulého metropolity odstraniti z hlavního kostela,¹¹⁾ kde bylo uloženo. Vímeť o podobném případě v Římě na papeži Formosovi od jeho nepřátel provedeném. Ale mám za to, že by nám, kdyby se tak bylo stalo i Methoději, což Dr. Brückner klade za možné, (píše: vielleicht, snad), nebyly zatajily toho památky ať s té, ať s oné strany. Mluví naproti tomu památný tropar zbylý ze starého officia svatého Methoděje, v němž světec z hrobu svého hlasným svolává kázáním svoje učenníky, by zaplesali s ním v den památky jeho úmrtí přeslavného.¹²⁾ Nebyl by tak zpíval autor nejstarší služby Methodějovy, kdyby byl věděl, že hrob jeho byl znesvěcen.

¹¹⁾ l. c. pag. 215.

¹²⁾ Hlídka 1902 str. 662. Studie cyrilomethodějské str. 43. 127.

Ex cathedra promluvena jsou další slova: Ne na Moravě, nýbrž jenom v sousedstvu, zvláště v Čechách zůstala paměť tvůrce slovanské bohoslužby. Vděčně ho vzpomíná Přemyslovec Kristian, Slavníkův syn netečně se chová, právě jako Mojmirovec . . . Na Moravě na něj zapomněli, v Římě vzpomínali pouze jakožto na haeretika.¹³⁾ — Snad by nebyl autor ani napsal těchto slov, kdyby byl uvážil, kolikráte byla zpustošena Morava hordami sveřepých Maďarův, nedlouho po skonu Methodějově a opět a opět v dobách pozdějších od týchž Maďarův, od Turkův, Tatarův a jiných pronárodův. Kolikráte bylo odvečeno obyvatelstvo později do zajetí tureckého! Obyvatelé byli namnoze vyhubeni, památky docela všechny zničeny. A přece ani na Moravě nevyhynula paměť bratří soluňských nadobro.

Jakkoli nechce náš autor připustiti nějakého vplyvu Methodějova na lid moravský za jeho života, přece nemůže upříti, že velice vplývala na něj jeho klatba po jeho smrti: Methodějova klatba působila jistě ranou ohromující, protože vzbuzoval velikou úctu arcibiskupův život a jeho působení (v originále jest «Treiben» t. j. řádění zde a předem na několika místech, zajisté ne z přílišného k světcu respektu). Lid viděl v této kletbě předzvěst přikvačujícího neštěstí, jejíž splnění poznával brzoučko, když Morava byla nesmírně zpustošena. Později změnil poněkud svoje smýšlení: země trpěla, tedy země (a její kníže nebo král) byli zajisté prokleti. Tak povstala pohádka o hříších Svatoplukových, což již Kristian široce rozpřádá; ještě později sám Svatopluk odpykává svoje hříchy jakožto poustevník.¹⁴⁾ Nucen-li jest Dr. Brückner připustiti vplyv života Methodějova a jeho působení na naše předky alespoň po jeho smrti, když jeho klatba se vymstívala na celé Moravě vůbec, zdaž možno si jen pomysliti, že by nezkažený, dobrý, vnímavý lid moravský, vida rozdíl mezi latinskými duchovními cizáky a nezištnými, příčinlivými a horlivými kněžimi slovanskými, jejich arcibiskupa nebyl přijal ne-li s otevřenou náručí, tedy alespoň s ochotou

¹³⁾ l. c. pag. 215. sequ.

¹⁴⁾ l. c. pag. 217.

co největší? Sotva lze si představit, že by nejenom byl k němu netečný, nýbrž jeho že docela od sebe odpuzoval, čekaje, až by pro jeho k světci nevšimavost zasloužený jej stihl trest, který by jej konečně přivedl k rozumu?

Mojmír se postaral o to, by ve skutek byl uveden velikolepý dalekosáhlý záměr knížete Rostislava, aby Morava a ostatní země jemu podrobené tvořily samostatnou církevní provincii nezávislou na Němcích, jejíž utvoření svou zlobou zabránili nitranský biskup Viching a jeho němečtí pomocníci. Že jich ve své zprávě nešetřil ani nepochválil jejich pletich s Maďary a jejich úkladův, vidno z listu hierarchie německé papeži Janovi IX.; proto se zde tolik brání jako proti pomluvám.

Ostatně by si získal zásluh nemalých, kdo by z mladších badatelův kriticky hleděl vyzpytovat a vyzkoumat, pokud možno, jakými cestami se dověděli o slovanských apoštolech Kosmas a pisatelé různých kronik a legend v Čechách.

XV.

Jakousi nedůslednost vidím v tom, že náš autor uznává sice, že slepá důvěra v pouhá slova legendy vedla k nejpodivnějším rozporům, k bludům docela patrným, neuvěřitelným,¹⁾ neosměluje se pochybovati ani o neinesmyslnějších udajích, ano přijímaje všechny bez rozdílu za bernou minci a nepřihlížeje mnoho k listinám užívá jich k vytvoření zvláštního povahopisu našich Soluňanův přes to, že legendy hrou ve slovích nazývá lhářkami (die Lügen). Nedivno tedy, že jeho názory zarážejí, odpor vzbuzující na všech stranách, a to tím více, protože vývody jeho některé nedají se ani mezi sebou uvésti v dokonalý souhlas. Než přes to nemohu jemu nepřičísti za zásluhu, že takové jméno maje v literatuře světové vytasil se před veřejností se svými názory o věcech cyrillomethodějských docela odlišnými, neboť chovám oprávněnou naději, že nyní věda cyrillomethodějská, opustivši mrtvý bod, na kterém uvázla, počne již konečně vážně dbáti pokroku.

Neumím si v hlavě srovnati, kterak na jednom místě nemůže se dosti vynachváliti slovanského písma, ale jinde je naprosto zavrhuje.

Na str. 198 v polemice s otcem Lapôtrem tvrdí, že nemohl Cyrill vymysleti hlaholice v několika dnech. «Třeba jenom uvážiti jemné označení liter, odstíny všech zvukův, žádný ja-

¹⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. pag. 187.

zyk celého světa neměl tehda něco podobného, je to nejtkvělejší jazykovědný úkon několika věkův.«²⁾ Konstantina-Cyrilla nazývá řeckým Mezzofantim, nejznamenitějším filologem všech věkův.³⁾ Níže na straně 208 sled. uznává jeho neobyčejné nadání jazykové, jeho smysl pro jazyky, zásluhu obou bratří dvojnásobně velikou na řecké půdě, že se ujali «jazyka našeho, o který se nebyl nikdo postaral.» Když přistupoval k utvoření liturgického jazyka slovanského podle příkladu východních církví, bylo mu podle téhož příkladu nové dílo korunovati utvořením nové abecedy byť i jenom na prvý pohled samostatné, proto vymyslel hlaholici, neboť cyrillice by jemu nikterak nebyla stačila pro jeho účel.⁴⁾

Tak smýšlel Dr. Brückner roku 1903. O rok později (1904) docela jináč psal o téže hlaholici, neboť zatím se zapletl do vleku ruských slavjanofilův, nenávidících Říma a celého západu: Jistě Cyrillovi mnoho záleželo na tom, aby utvořil Slovanům abecedu patrně řeckou, bez ošklivých zádrhlův a obtížných zkřivenin a ozdůbek hlaholice, ale s řeckou abecedou nic by nebyl pořídil na Moravě. Podezření, že jakožto Řek zamýšlí Slovaný odlouditi od Říma a přivábiti je k Cařihradu, bylo by odprvu ohrožovalo výsledek podniku. Pro moravskou tedy missii Konstantin vymyslel hlaholici, aby nebyla poznána řecká abeceda, neboť kdyby ji byli poznali, byli by ji také zavrhlí. Plným právem bojovali proti ní latinští duchovní; bylot zajisté docela bezúčelno, tvořiti tuto umělústku kultuře protivnou, Slovaný jenom osamocujíc. Kdyby Konstantinovi bylo záleželo na blahu Moravanův, byl by svoje spisy sestavil jejich a ne soluňským jazykem a abecedou latinskou, ne však řecky nebo umělkovanou abecedou barbarskou. Ale Řek měl jiné záměry; nešlo mu o blaho nebo bol jejich: Fotiovec chtěl smrtelně zraniti Řím; Římu pravím, jemuž byl odňat Illyrik, který nyní se chystal zabratí Bulhary, měla býti odvedena voda od vlastních jeho prahův, stůj co stůj mělo

²⁾ ibidem pag. 198.

³⁾ l. c. pag. cit.

⁴⁾ l. c. pag. 208 sequ.

býti zabráněno Slovanům, aby se nepřipojili a nepřilnuli k Římu. Za tím účelem jim utvořil Konstantin vlastní jejich slovanské písmo, přistřižené dle řeckého vzoru, ale jazyk byl, jakým se mluvilo před branami cařihradskými. Tento jazyk a zvláště písmo mělo konečnou zdi nezbořitelnou Slovaný děliti od nenáviděného západu. Až by se Slované byli rozhodli pro Cařihrad, mohlo býti na území již zajištěném upuštěno od hlaholice ve prospěch písma čistě řeckého

Hlaholice jináč docela zbytečná byla tedy vymyšlena jenom za tím účelem, aby ošálen byl Řím. Jak správně kombinoval Cyrill, ukázala budoucnost: jenom latinští Slované hlaholici zachovali a byli povinni ji zachovati, řečtí ji brzo odložili jakožto nepotřebnou protože škodlivou; latinští nesměli přijati cyrillice, neboť usvědčení by byli z velleity, jejich liturgii spasila zvláštnost jejich písma, jež bylo později připisováno i Jeronymovi. Cyrill a Methoděj byli spíše sami odpůrci hlaholice, kteráž jim platila za fíkový list oproti Římu; považovali ji jenom za koncessi z nouze nebo za úskok proti podezřívavému Římu. Methoděj sám, všeliké spojení s Římem přerušiv, na smrtelné posteli snad poukázal svým učňům, že nyní hlaholice jest zbytečna.

Ještě dále lze pokročiti. Nová hlediska se objevují nyní pro dějiny církevní, pro děje velikého rozkolu, důkazy, že protivy mnohem starší byly nežli jak udávají dějepisci. Když Hergenröther psal svoje dílo o Fotiu, nenadál se, že počet stížností Řekův proti Latinům. rozmnožiti mohl ze života Cyrillova. Ne teprve Fotius ani Kerularius ani «pocitivý» Nestor částečně nesmyslně obviňovali Římány, Cyrill byl jim v tom stkvělým příkladem.

Moravská epizoda nabývá docela nového významu pro církevní dějiny Evropy. Byla by dobře promyšleným a výborně provedeným útokem řecké církve proti Římu, mistrovským kusem Fotiovým snad více než Cyrillovým, který by pak byl pouze jeho nástrojem, nádenníkem: Řím se dal překvapiti a ošáliti, zvláště přisláblý Jan VIII., ale konečně

odkryt podvod a Svatopluk se zbavil služebníkův cizí církve.⁵⁾ —

Kombinace, nic než pouhé kombinace berlínského profesora; píše úplně po způsobu ruských slavjanofilův, kterých ostatně nikterak nemá v přílišné lásce. Pomíjeje nadobro všechny listiny staví zde jako v celém svém pojednání svoje domněnky na domněnce ničím nedoložené, že pannonský život Konstantinův-Cyryllův jest dílem Methodějovým, život pak posledně jmenovaného v nejmenším jest jím samým inspirován. Ano náš autor vyslovuje kombinaci svoji a na ní buduje dále, jako vidno zvláště z odstavce uvedeného, jenž počíná: Moravská epizoda.

Co to znamená, pochopíme snadno. Co se vypravuje v legendách pravdě nepodobného nebo s pravdou nesouhlasícího, toho původem jest Methoděj nebo jeho bratr. Když tedy pisatel životův Chrabr-Kliment, jda za svou tendencí, totiž poučiti chtěje slovanské duchovní v Bulharech, jak by se měli brániti proti bludům manichejsko-pavličanským, nestydatě lže, z týchž bludův manichejských vině latinské duchovenstvo na Moravě, přičítá se lež Methoději a jeho bratrovi, a Dr. Brückner soudí z toho, jakého ducha byl a jak smýšlel o římském duchovenstvu a o jeho učení.⁶⁾ — Snad by nebyl ani pisec legendy, ač podle všeho Latinův nikterak si nevážil, šeredných pomluv našich světcův, jež přece ctil a jejichž úctu všemožně se snažil rozšířiti ve svém národě, nikdy nebyl napsal, kdyby se byl nadál, jaké důležitosti a váhy nabude po tisíci bezmála letech v osvíceném století devatenáctém u filologův a historikův, a že v dvacátém ještě více vzroste, že světcům samým získá jméno nestydatých lhářův, pomluvačův a křivých posuzovačův.

Co zamýšleli bratři Soluňané slovanským písmem a slovanskou bohoslužbou? zajisté nic jiného, než a by se, jak dí Hadriana II. list, Slované snadno naučili příkazům božím; rozumím tomu tak, aby se u nich záhy víra

⁵⁾ l. c. pag. 219 sequ.

⁶⁾ l. c. pag. 211.

křesťanská ujala a aby tím spíše je docela pronikla. Podivno je dosti, že přední slavista v Němcích docela zaujat jsa proti slovanské bohoslužbě, jí příliš malou cenu přikládá, ano jí opovrhuje, protože skrze ni, jak dí, byli Slované duševně osamoceni, odloučení jsouce od bohatých pramenův vzdělavacích;⁷⁾ jako by vinou bylo původcův liturgie slovanské, že se její přívrženci na jihu a na východě příslušně nevzdělávali. Co zde lacino tvrdí, nepodpíše a neschválí jemu žádný historik. Slovanská bohoslužba neměla býti překážkou vzdělanosti dle úmyslu jejích původcův, kteří slyneli vzděláním mezi svými rovesníky a šířili je všemožně, jako Konstantin-Cyryll ani ve své poslední nemoci v Římě nepřestal vyučovati. Ba právě naopak, úmysl vynálezce slovanského písma a obou původcův a obhájcův slovanské liturgie byl, aby křesťanská ovšem vzdělanost co nejrychleji se rozmohla a vzkvétala mezi Slovany.

Podivnější ještě jest nedůslednost našeho autora. Kdežto roku 1903 alespoň slovanské písmo (hlaholici) vychvaluje až do nebes a po zásluze oceňuje filologický talent Konstantinův, po roce již jest mu táž hlaholice ohyzdou neb ohavností (Greuel)⁸⁾ a umělostkou (Künstelei) Slovany izolující a naprosto bezúčelnou.⁹⁾ Z toho patrno, že se na str. 222. roku 1904, ještě si ani neutvořiv pevného stanoviska, na plano asi dovolává, aby sám jediný nezastával těchto vět (zásadami jich nemůžeme nazvati, protože snad ani do té chvíle nejsou ustáleny.)

Vytkl jsem již na str. 107, kterak silou mocí snaží se omyti Vichinga, jehož Jan VIII. roku 881 usvědčuje z padělání papežského listu, nechce připustiti, že by byl falsatorem, ačkoli jinde uznává, že si pomáhal všelijak i vybájenou přísahou.¹⁰⁾ Zato se neostýchá Methoděje obviňovati, že list

⁷⁾ l. c. pag. 216. 219.

⁸⁾ l. c. pag. 218.

⁹⁾ l. c. pag. 219.

¹⁰⁾ l. c. pag. 206.

Jana VIII. podložil Hadrianu II., v němž důležitý passus vypustiv, jiný vsunul, vlastně vpašoval: *ingeschmuggelt*.¹¹⁾ Viděli jsme, že bulla *Industriae tuae* nezbytně předpokládá dřívější povolení slovanské bohoslužby, kteréhož nemohl udělit, než Hadrian II. Neboť Jan VIII., ačkoliv ji roku 873 zabraňoval a roku 879 na zábranu upozorňoval, přece již následujícího léta, přesvědčiv se, že *Methodějovo* počínání bylo nejenom správné, nýbrž také rozvoji křesťanstva na Moravě užitečné (*illum in omnibus ecclesiasticis . . . utilitatibus . . . proficuum esse repperientes*), bohoslužebnou slovanštinu vůbec nejenom právem schválil (*iure laudamus*) nýbrž i nařídil (*iubemus*) připojiv také některé důvody.¹²⁾

Jaká to spravedlnost: pravého vinníka usvědčeného ze zločinův se ujímá, vinu jeho omlouvá a uvádí na nejmenší míru, za to neostýchá se člověka nevinného vinit z téhož ba ještě většího zločinu, protože tak svědčí nebo se alespoň tak vykládají dají východní zvláště pak slovanské legendy.

Ku konci článku, který psal roku 1905 čteme: Konstantin a Methoděj jsou jistě zástupci jednotné obecné církve, jenom že tím rozumějí zmizení Říma na drahách Řekův a když na místo toho ještě se zostřily protivy, které byly odedávna, kterých neutvořil teprve Fotius, byli Slované rozštěpeni a od sebe odděleni na dva světy sobě docela cizí, jejichž odcizení právě tak dnes trvá jako před tisícem let.¹³⁾

Smělé slovo, jenom že docela neodpovídá pravdě. Úmysl slovanských apoštolův byl zajisté nejšlechetnější: ne rozděliti, ale spojití v Kristu, ut omnes unum sint. Jan 17, 21. Nebyli Řeky chauvinisty, ani fanatickými církevníky řeckými; milující Slované, jejich duchovnímu prospěchu se obětovali celí. Proto vydali se na dalekou cestu, proto pracovali mezi Moravany, strádající mnohdy. Proto poslušni jsouce papeže, šli do Říma, proto Methoděj trpěl nesnáze,

¹¹⁾ I. c. pag. 192. 204.

¹²⁾ Friedrich, *Codex diplomaticus I.* pag. 20. n. 24.

¹³⁾ *Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I.* c. pag. 228.

byl pronásledován a týrán od německých hierarchův i od svého suffragana až do své smrti.

Jak smýšlel Methoděj o apoštolské stolici, svědčí bulla Jana VIII. *Industriae tuae* knížeti Svatoplukovi: «Když bratr náš Methoděj nejdůstojnější arcibiskup svatého kostela moravského zároveň s věrným tvým Zemižiznem zavítav k prahům svatých apoštolův Petra a Pavla, představil se před naši tvář, vyrozuměli jsme z jeho výmluvné zprávy, kterak upřímně oddán jsi stolici apoštolské a nám a kterak se tulí k ní a k nám jako otcí všecek tvůj lid. Neboť z vnuknutí milosti boží pohrdnuv jinými knížaty tohoto světa, z lásky nejvěrnější vyvolil jsi i s věrnými dvořany svými i se vším lidem země své svatého Petra kníže řádu apoštolského a jeho náměstka ochráncem, pomocníkem ve všem a rovněž obhájcem, a skláněje šiji pod obranu téhož knížete apoštolského a náměstka jeho, žádáš sobě vroucně zůstatí s pomocí boží nejvěrnějším synem jejich až do skonání.»¹⁴⁾

Papež opakuje zde stručně slova Methodějova, kteráž mluvil jménem Svatoplukovým. Podle textu právě uvedeného upřímně jemu odhaloval nejnítějnější svoje přesvědčení o knížeti i národě moravském. Protože pak, jak děl, kníže i lid upřímnou láskou lnuli k apoštolské stolici, lnul k ní neméněší úctou i jeho arcibiskup.

¹⁴⁾ *Svatopluko principi Moraviae, mense Junio 880 Friedrich, Codex diplomaticus I.* pag. 19 n. 24: *confratre nostro Methodio, reverentissimo archiepiscopo sanctę ecclesię Marabensis, una cum Semisisno, fidei tuo, ad limina sanctorum apostolorum Petri et Pauli nostramque pontificalem presenciam veniente atque sermone lucifluo referente, didicimus tuę devocionis sinceritatem et tocius populi tui desiderium, quod circa sedem apostolicam et nostram paternitatem habetis. Nam divina gracia inspirante contemptis aliis seculi huius principibus, beatum Petrum, apostolici ordinis principem, vicariumque illius habere patronum et in omnibus adiutorem ac defensorem pariter cum nobilibus viris fidelibus tuis et cum omni populo terrę tuę amore fidelissimo elegisti, et usque ad finem sub ipsius et vicarii eius defensione colla summittens, pio affectu cupis auxiliante domino utpote filius devotissimus permanere.*

Kdyby nebylo tohoto, nebylo by ani v lidu takové úcty k náměstku Petrovu. Jenom kdo sám nemá příslušné k němu vážnosti, slova tato může vykládati jináč: že buďto zdvořilými frasemi papeži pochleboval, nebo jeho nestydatě obelhával a klamal. Ani jedno ani druhé nesluší se na celého muže, jakým byl Methoděj.

Moravský arcibiskup nebyl osobností v Římě neznámou. Již za společného jeho s bratrem pobytu poznali jej tam i smýšlení jeho, ještě více od mnohých poslův a z četných listův, jež byl posýlal papeži ze svého zajetí. Nyní zase jej máje před očima po delší dobu, zkoumal jej papež, pozorovali jej kardinalové i dvořané papežovi. Nelze mysliti, že by se byl dal papež klamati. Šidlo se v měše neutají. Ať mi nikdo nenamítá, že se dal oklamati Fotiovi a císaři Basiliovi. S těmi si Jan VIII. nemohl promluvití, tím méně pozorovati jejich řeči a chování. Odkázán byl pouze na posly císařovy, kteří ho obelhali a ovedli, a na výpovědi svých legátův, kteří se neosvědčili.

O věci Methodějově nerozhodl tak náhle. Mohl si ji dostatečně rozmysliti. Konečně však po zralé úvaze dal jemu docela za právo. Na synodě jej uznal pravověrným, a vyhověl jemu i v otázce o slovanské bohoslužbě, výsadu jeho arcibiskupství potvrdil a nařídil slovanskou liturgii vůbec pro země téhož jazyka, pro oblasti však Svatoplukovy ustanoviv, aby lekce s evangeliem zpívána byla napřed latinsky a potom teprve slovansky. Zpozoroval jsem pak v bulle *Industriae tuae* nejenom, že uvádí na podporu svého rozhodnutí důvody Methodějovy, nýbrž přijal za své i jiné jeho myšlenky, ba i tvar *litteras sclaviniscas*, jináč neobvyčejný v latinském slohu, není než ohlas slovanského **КЪНИГЪ СЛОВЪКЪСЪКЪ**.¹⁵⁾

Nelze jemu ve zlé vyložiti, že řídě se přáním Svatoplukovým ovšem ne bez přivolení Methodějova Alamana Vichinga posvětil na biskupa a po-

¹⁵⁾ List Hadriana II. ve Sborn. velehr. VI. 25—30.

slal jej do Nitry, nově zřízeného to sídla biskupského, důtklivě jemu vloživ na srdce, by poslušen byl ve všem svého metropolitě podle kanonův.¹⁶⁾ Očekávaltě bezpečně, že se, jako dosud, bezúhonně bude chovati, konaje svůj úřad. Nikterak se nenadál, kam Vichinga zavede jeho potměšilost.

Jan VIII. zde jednal, jak za nejlepší uznal, jakož bylo jeho povinností. Věc Methodějovu rozsoudil spravedlivě. Nebyl nikterak přelstěn, jak několikráte tvrdí náš autor. Aniž rozhodl tak důležitou věc z nějaké konnivece k Řekům, která by byla zde těžkým proviněním. Fantasií Brücknerovou jest a zůstane, že papež Vichinga ustanovil dozorcem Methodějovým (*Aufpasser*).¹⁷⁾ Něco takového nedovolovalo církevní právo. Takové jednání bylo by nejmýš nespravedливо u papeže, nebylo by jemu ke cti. Bylo by se velice bolestně dotklo Methoděje, tím by byla jemu vyslovena nedůvěra, že by byl raději se úplně vzdal své důstojnosti a namáhavých prací s ní spojených a uchýlil se do zátiší klášterního, pro kterém tolik toužil jeho duch. Podezření vysloveno; ať se vykáže berlínský učenec jediným takovým případem z dějin této doby, potom teprve řeknu, že má k tomu právo.

¹⁶⁾ na uv. m. str. 21.

¹⁷⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage. I. c. pag. 226.

XVI.

Studie berlínského profesora Dra. Brücknera *Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage*, která nás již tak dlouho zaměstnávala, znamená, vyznávám upřímně, bychť nesouhlasil v mnohém, veliký pokrok v bádání o pramenech dějin cyrillo-methodějských, neboť zde autor, pokud mi povědomo, prvý z filologův západních, vymaniv se z dosavadních tradic, důkladněji kriticky rozebírá slovanské legendy. Kdežto jim prve důvěřovali ve všem až na přídavky vzdělavatelné a zázračné, má je Dr. Brückner vším právem za spisy tendenční, kdež se události zatajují a vymýšlejí, právě jak toho vymáhá tendence piscova.¹⁾

Co se mne týče, smýšlel jsem tak o pannonských legendách již na počátku svých cyrillo-methodějských studií roku 1880. V týž smysl otevřeně jsem se prohlásil několikráte počínaje rokem 1886. Upozorňoval jsem mnohokrát na všelicos, co pisatel našich legend úmyslně zatajil, co nejasně pověděl, s čím se jaksi skrýval před veřejností. Upřímně a otevřeně jsem prohlásil, že mnoho z toho, co vykládá, jest vymyšleno za jistým účelem. Účel tento jsem se snažil uhodnouti: pisec legend znaje dobře, že Konstan-

¹⁾ *Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage* l. c. pag. 187. sind ausgesprochene Tendenzschriften, die Tatsachen unterschlagen oder erdichten; ganz wie es ihre Tendenz erforderte.

tinu-Cyrillovi a Methodějovi bylo na Moravě i v Římě bojovati za slovanské písmo a za slovanskou liturgii jako jemu v Bulharech, jimi kryje svoje záda. Čeho potřeboval k odbytí námítek bulharských kněží sloužících řecky, buďto vpletl do života světcův, nebo jim vložil do úst.

Než v tom nemohu při nejlepší vůli za pravdu dáti berlínskému učenci, že ačkoliv uznává slovanské legendy spisy tendenčními, přece za pisatele, po případě za inspiratora jejich prohlašuje Methoděje, a z té příčiny jemu a jeho bratru Konstantinovi-Cyrillovi za vinu klade všechny tendenční zprávy a lži i nejnemyslnější, kolik se jich tam nalézá, a podle toho svaté bratry posuzuje a odsuzuje.

Souhlasím s naším autorem v tom, že prohlašuje naše světce za askety. O Konstantinovi-Cyrillovi aspoň dosvědčuje Anastasius bibliothekář, že byl učitelem apoštolského života,²⁾ což nemá významu jiného. Nesmýšlel jináč ani Methoděj, nebo se o něm dovídáme, že míloval horu (svůj klášter) velmi, a že by rád se tam byl uchýlil po smrti bratrově.

Co znamená askese? Askese není než souhrn všeho, co člověku křesťanu dopomáhá k mravní dokonalosti. Asketa pak jest člověk křesťan, který jsa vzdálen světa a jeho radostí se oddává přísnému rozjímavému životu a vším úsilím pracuje o to, aby se stal dokonalým.

Asketou býti povolán jest především uzavřený v klášteře mnich. Ale i ve světě lze křesťanu žiti asketicky. K životu asketickému v jisté míře zavázán jest i duchovní pracující mezi lidem. I Konstantin-Cyrill s bratrem Methodějem

²⁾ l. c. 200 (Konstantin) mit seinem aszetischen Eifern. l. c. 210 (Konstantin) der dem Leben des Volkes entrücktere Askete, 211 die asketischen Griechen, 214 der asketische Rigorismus des Methodius. 216 (Method) ist ein unduldsamer Askete.

³⁾ *Epistola ad Karolum regem*. Wattenbach, *Beiträge zur Geschichte der christl. Kirche in Mähren und Böhmen* Wien 1849 p. 14 Migne *Patrologia latina* 129. 741.: apostolicae vitae praeceptor Constantinus philosophus.

mohli býti a zajisté byli askety, na dokonalejší život uvyklí od svého mládí ještě ze svého monastýra.

Avšak Dr. Brückner vypravuje o nich takové věci, které se s ponětím askety shodují asi jako o heň s vodou.

Původ slovanských legend přímo a nepřímo odvozuje od Methoděje, který prý, nepřihlížeje k pravdě, na uhájení svého stanoviska porušil průběh událostí, mnoho smyšleného vsunuv dle zásady, že účel světí prostředky.⁴⁾ Jestli smím důvěřovati překladateli statě jeho Pravda o «slovanských apoštolech» a jejich působení, uveřejněné prve v mnichovské Allgemeine Zeitung z 22. a 23. července 1903, jestli totiž autor skutečně otřepanou tuto frasi má v originale, pak svědčí sám o sobě, jakého jest ducha. To jenom podotýkám mimochodem. Pannonské životy jsou psány za tím účelem, jak píše na str. 191, aby utvoření slovanské bohoslužby vylíčeno bylo jakožto dílo bohumilé a pravověrné, by nevznikla o tom žádná pochybnost: tendence jejich jest, odstraniti všelikou pochybnost⁵⁾ o její zákonitosti.

Víme, že dokonalému člověku, tím více asketovi nic není protivnějšího, než lež. Však přes to náš autor se neostýchá přepisovati Methoději celou osnovu nepravd a lží tendenčních v pannonských životech, Konstantinu-Cyrylovi pak i nestydatou věru lež, jako by latinští kněží na Moravě hovíce naukám manichejských Pavličanův byli učili, že zavraždění člověka může býti odpýkáno tříměsíčním pitím z dřevěného poháru⁶⁾ a že světec

⁴⁾ Pravda o «slovanských apoštolech» a jejich působení. Naše Doba, revue pro vědu, umění a život sociální Ročník XI. (1903) strana 191.

⁵⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage l. c. p. 191. Die slavischen Vitae . . . haben den Zweck, die Schaffung der slavischen Liturgie als ein gottgefälliges und rechtgläubiges Werk darzustellen; ihre Tendenz geht dahin, jeglichen Makel von demselben fernzuhalten, keinerlei Bedenken aufkommen zu lassen.

⁶⁾ l. c. p. 211. aber wenn die Vita Cyrilli den römischen Klerus manichäischen Lehren Vorschub zu leisten beschuldigt, hört die Gemüthlichkeit auf, und wenn sie behauptet, daß der

vytýkal Latinům báchorku velice je potupující, že pod zemí žijí velikohlaví lidé, což Dru. Brücknerovi je důkazem jeho zloby.⁷⁾

Kdesi mluví o Methodějově skromnosti, kterou dal na jevo, přisoudiv bratrovi myšlénku o slovanské liturgii,⁸⁾ ale jinde nazývá jej jako Svatopluka pánovitou povahou⁹⁾ a zase nesnášlivým asketou, který se domáhal slepé poslušnosti, a nikde neustupoval.¹⁰⁾ — Nesnášlivý, neústupný asketa jest contradictio in adiecto, leda by byl asketou falešným, rovněž jako nikdy neshodnou se s ponětím askety lež a zloba, skromnost s jedné a pánovitost, nesnášlivost, neústupnost s druhé strany. Co pak teprve říci o svévolné prý hašteřivosti Methodějově a o zlobě Konstantinově-Cyrylově?

Nebudu, abych se neomrzela, opakovati, že nemá pravdy Dr. Brückner soudě o bratřích Soluňanech, že byli dokonalými Fotiovcí a houževnatými, neohroženými a nepoddajnými obhájci pravoslavi,¹¹⁾ nebo jsem, alespoň o Methoději z listin, drže se ostatně authentických pramenův, dokázal nad bílý den jasněji, že ho v otázce o východě svatého Ducha i ze

lateinische Klerus lehrte, der Mord eines Menschen würde durch dreimonatliches Trinken aus einer Holzschale gesühnt, so ist das eine unverschämte Lüge, welche nur beweist, welch Geistes ihr Erfinder ist, wie er von der römischen Geistlichkeit und ihrer Lehre dachte.

⁷⁾ l. c. p. 212. Und wenn gar Cyrill den Lateinern vorwarf, als beßte stije, daß nach ihnen unter der Erde Großköpfe wohnten, so ist sein böser Wille offenkundig.

⁸⁾ l. c. 210. hat seinen Grund in der Bescheidenheit Methods und seiner Bruderliebe.

⁹⁾ l. c. p. 214. Wir wollen gar nicht leugnen, daß es zu Konflikten zwischen zwei herrischen Naturen, wie Method und Světoplek es offenkundig waren, seit jeher schon gekommen war.

¹⁰⁾ l. c. 216 ist Methodius ist unduldsamer Askete, der blinden Gehorsam forderte, nirgends nachgab.

¹¹⁾ l. c. 216. In Method den unentwegten, unbeugsamen, starrsten Vertreter der Orthodoxie zu erkennen und zu feiern, das ist selbstverständlich.

Syna vším právem dokonale pravověrným uznal Jan VIII. Ale náš autor naše světce oba činí zásadními nesmířitelnými nepřáteli Říma,¹²⁾ spoléhaje v tom jedině na východní zvláště slovanské legendy. Vyslovuje se, že Fotius ochotně se shodl s Konstantinem, který prý slovanskou bohoslužbou škodu chtěl způsobiti římskému kostelu.¹³⁾ Jinde čteme: nešlo Řeku o blaho a bol slovanského lidu, Fotiovec zamýšlel smrtelně zraniti Řím.¹⁴⁾ — Na vyvrácení toho dovolím si vypsati ze statě v mnichovském časopise výše dotčeném prve uveřejněné: přinesl . . . ostatky jistého papeže, kterým v Cařihradě nikdo nevěnoval pozornosti.¹⁵⁾ Nesouhlasím sice v celém rozsahu, že by si nikdo v Cařihradě nebyl všimal ostatkův svatoklimentských, ale tolik tvrdím vším právem, že Konstantin docela jináč smýšlel o Římu, než jak tvrdí náš autor, neboť se neštítal mnohé práce a námahy, aby objevil kosti svatého papeže mučenníka. Kdyby skutečně byl býval zarputilým odpůrcem Říma, pak zajisté by si nebyl ani vzpomněl, že v Korsuni kdy zemřel jaký papež, neřku, že by byl hledal usilovně jeho kosti. A jakým rozhodným nepřítelem Říma byl Methoděj, svědčí zřejmě jeho uctivá slova, jež promluvil, setkav se s Janem VIII. papežem. Dokladem jest počátek bully *Industriae tuae*.¹⁶⁾ Nebyl-li proniknut úctou k náměstku apoštolskému opravdovou, nebyla by dotčená slova jeho nic jiného než pochlebenství a hotová přetvářka.

¹²⁾ I. c. 210. Für die prinzipielle, unversöhnliche Gegnerschaft der beiden Photianer . . . gegen Rom liefern die slavischen Legenden unzweideutige Beweise.

¹³⁾ I. c. p. 200. Für seinen Gedanken, der römischen Kirche bei den Slaven Abbruch zu tun, fand er williges Verständnis bei Photius.

¹⁴⁾ I. c. 219. Der Photianer wollte einen tödlichen Schlag gegen Rom führen.

¹⁵⁾ Pravda o slovanských apoštolech Naše Doba XI. 192.

¹⁶⁾ Srovnej výše str. 135.

Dr. Brückner je jmenuje řeckými rigoristy, ale vytýkáje jim přísnost pouze u věcech manželských, tvrdí, (*risum teneatis amici*) že «nepřáli lidem nic nekanonického».¹⁷⁾ V tom však plnili jenom svatou svoji povinnost, kladouce velikou váhu na nerozlučitelnost svátostného manželství. Nebyli by proti rozluce bývali, kdyby byli laxisty, jako němečtí biskupové na synodě cášské roku 862 a metské roku 863.

Hlaholici ostatně docela zbytečnou vymyslil prý Konstantin pouze za tím účelem, aby ošálil Řím. Cyrill a Methoděj byli prý asi sami odpůrci hlaholice, která jim byla jenom fíkovým listem pro oči Říma, považovali ji za koncessi z nouze nebo za úskok vůči Římu a jeho nedůvěře.¹⁸⁾ A jinde: Methoděj opouštěl stále patrněji stanovisko římské.¹⁹⁾ Konečně odložil docela svoji škrabošku, umluvil platný mír s Cařihradem: zašed k císaři a patriarchovi, přesvědčil je týmiž důvody, s kterými byl nedávno vystoupil před Janem VIII., o potřebě jazykové koncesse, chtějí-li Řím zapuditi z bojiště a zvítězil na celé čáře . . . A na smrtné posteli vyvozoval z toho důsledky: žehnal císaři, knížeti, lidu, nepoukázal Gorazda k stolici svatopetrské, o apostoliku jeho ústa nepromluvila ani slova; Methoděj do-

¹⁷⁾ Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage I. c. p. 212. Die Deklamationen über die Humanität Cyrills und Methods, dieser griechischen Rigoristen, die nichts «unkanonisches» den Menschen gönnten, erleiden dadurch einen ungleich stärkeren Stoß, als die Reputation der Römer I. c. pag. 214. schon die Rigorosität des Griechen (Method) in matrimonialen Angelegenheiten (beide Legenden bezeugen dies ausdrücklich) entfremdete ihm Svętopelk, welcher zur milderen römischen (?!) Praxis hielt.

¹⁸⁾ I. c. 220. Die sonst ganz überflüssige Glagolica ist somit nur zu dem Zwecke einer Täuschung Roms erfunden worden . . . Cyrill und Method waren eher selbst Gegner der Glagolica, die ihnen nur als Feigenblatt für Roms Augen galt; betrachteten sie nur als notgedrungene Koncession, oder Ausflucht vor Rom und seinem Argwohn.

¹⁹⁾ I. c. p. 214. Aber Method verließ immer offenkundiger den römischen Standpunkt.

účtoval s Římem, ale také Řím s ním; haeretik byl odhalen konečně a jenom smrt důsledkův jej uchránila, ne však jeho přívržence Řeky v okrese římském.²⁰⁾ A konečně ještě jednu větu: Methoděj roztrhl i poslední nitky, které jej pojily s Římem, proklel římskou víru a za to jest přijat do počtu římských světcův.²¹⁾ Tak Dr. Brückner na různých místech.

K tomu některé poznámky moje. Kdo z egoismu jakého koliv klame jiné za tím účelem, aby o něm smýšleli příznivě, je přetvářenec, pokrytec, licoměrník; dle Dra. Brücknera Konstantin-Cyryll s Methodějem byli pokrytci.

Nedosti na tom. Našemu autoru slovou naši Soluňané rigoristy,²²⁾ askety.²³⁾ Ale proto přec viní podle legendy Konstantina z ošklivé, jak sám praví, nestydaté lži, z křivého posuzování bližních,²⁴⁾ Methoděje pak účastníkem činí téže lži a původcem celé řady lží jiných tendenčních, kolik jich jest

²⁰⁾ I. c. p. 212. Und schließlich streifte er ganz seine Maske ab: er machte endgiltigen Frieden mit Byzanz, reiste zu Kaiser und Patriarch, überzeugte sie mit denselben Gründen, die er unlängst vor Johannes VIII. debitiert hatte, von der Notwendigkeit der sprachlichen Konzession, wenn man Rom aus dem Felde schlagen sollte, und siegte auf der ganzen Linie . . . Und auf seinem Sterbelager zog er die Konsequenz: er segnete — Kaiser, Fürst, Volk; er verwies Gorazd gar nicht an den Stuhl des hl. Petrus, vom apostolik kam nichts über seine Lippen; Method war fertig mit Rom, aber Rom auch mit ihm; der haereticus war endgiltig entlarvt und nur der Tod rettete ihn vor Konsequenzen, doch nicht seine Anhänger, die Griechen im römischen Sprengel. Sr. Przegład polski I. c. str. 455.

²¹⁾ p. 188. Method zerriss auch die letzten ihn mit Rom bindenden Fäden, verfluchte den römischen Glauben und ist dafür unter römische Heilige aufgenommen worden. (sic.)

²²⁾ I. c. pag. 212 griechische Rigoristen. 214 Rigorosität des Griechen (Methodius).

²³⁾ I. c. 210. (Cyrill) der dem Leben des Volkes entrücktere Askete. 216 Methodius ist ein unduldsamer Askete.

²⁴⁾ I. c. p. 211. wenn sie (Vita Cyrilli) behauptet, der Mord eines Menschen würde durch dreimonatliches Trinken aus einer Holzschale gesühnt, so ist das eine unverschämte Lüge.

v obou slovanských legendách.²⁵⁾ Methoděj skromný jest naproti bratrovi,²⁶⁾ ale vůbec povaha pánovitá, neústupná, svéhlavá.²⁷⁾ Papeže prý neposlouchal,²⁸⁾ »snad ani podmínek nedodržoval, za kterých mu byla povolena slovanská bohoslužba.«²⁹⁾ Latinské liturgie si nevážil,³⁰⁾ by zachoval jednotu církevní, proti ní, seč byl, pracoval, snažil se ji zameziti.³¹⁾ Překračuje meze svojí právomocnosti, neboť si sobí práva, která jemu nepříslušejí.³²⁾ Nenávidí Říma jako jeho bratr,³³⁾ ale v nouzi právě u papeže se dovolává dobrodiní a přijímá od něho,³⁴⁾ za to vděčným isa (prý) jako Fotij.³⁵⁾

²⁵⁾ Pravda atd. Naše Doba uv. m. str. 191. legendy . . . jich původ všech jest od Methoděje. Thesen I. c. pag. 193. Wie vorsichtig . . . der Text der Legenden von Method hergestellt wurde . . . p. 199. Im Vertrauen auf das kurze Gedächtnis der Römer wagte dann die italische Legende noch den Satz: daß der Papst die Brüder zu Bischöfen . . . weihen ließ.

²⁶⁾ I. c. p. 210 Bescheidenheit des Method und seiner Bruderliebe.

²⁷⁾ I. c. p. 214. zwischen zwei herrischen Naturen, wie Method und Světopek es offenkundig waren.

²⁸⁾ I. c. p. 194. seinen offenbaren Ungehorsam das slavische Liturgieren betreffend.

²⁹⁾ I. c. pag. 206 . . . Method diese Bedingungen vielleicht gar nicht gehalten hat.

³⁰⁾ I. c. p. 214. Als daher Method . . . die lateinische Liturgie geringschätzte . . .

³¹⁾ I. c. pag. 225. Method um die notwendige kirchliche Einheit zu wahren, mußte gegen die lateinische Liturgie nach Kräften wirken, sie zu verhindern trachten (odkud to? z kterého pramene čerpáno?)

³²⁾ I. c. pag. 205. Der Brief des Johannes konnte Wicing selbst den Beweis liefern, daß Method sich etwas anmaßte, was ihm nicht zustand, nämlich den Bann über den Bischof auszusprechen.

³³⁾ I. c. p. 188. beide Brüder waren die unversöhnlichsten Feinde Roms, namentlich Method haßte Rom. Pravda atd. Naše Doba na uv. m. str. 259. Cyrill nenáviděl Říma, jak je přítel Fotia nenáviděti může. 349. C. a M. byli zapřisáhlými nepřáteli Říma.

³⁴⁾ I. c. p. 188. namentlich Method haßte Rom, obwol er ihm alles, nicht nur seine erzbischöfliche Würde, sondern seine Freiheit, ja sein Leben verdankte.

³⁵⁾ I. c. p. 207. wie Photius ist auch Methodius in Gnaden

Mluví papeži jako jeho nejoddanější syn,³⁶⁾ a přec ho šálí a klame a podvádí právě tak, jako jeho bratr.³⁷⁾

Vichingovi nebylo třeba falšovat, ale za to Methoděj prý podvrhl Hadrianův list, aby vydání mohl slovanskou bohoslužbu za dílo bohumilé pravověrné, na kterém není poskvrný,³⁸⁾ a interpoloval Jana VIII. list, aby ukázal, jak zákonitě autoritou papežovou proklel Vichinga.³⁹⁾ Na konec pak přistupuje k straně urputných nepřátel papežových.⁴⁰⁾ Řím se dal překvapiti, přelstíti, ale konečně odhalen byl podvod (aby nebylo tak odporo, píše to slovo náš autor latinsky: *impostura*).⁴¹⁾ Konstantin-Cyryll s Methodějem tedy dle našeho autora podváděli Řím.⁴²⁾ Slovanští apoštolé byli tedy dle našeho autora podvodníky, lháři, křivými posuzovači, falsatory a interpolatory papežských listin a což nad to jest, haeretiky!

Dle uveřejněné prve v mnichovském časopise dotčeném byl Konstantin-Cyryll ctižádostivcem,⁴³⁾ ale dle statě v Jagičově Archivě nehoní se za úřady, neláká jeho věda ani světská, pohanská ani bohoslovná: žádostiv byl jediné cti, aby rozšířil svoji samospasitelnou, pravoslavnou řeckou církev.⁴⁴⁾

zugelassen worden und Methodius hat sich dafür ebenso dankbar erwiesen wie Photius.

³⁶⁾ viz výše str. 135.

³⁷⁾ l. c. p. 221.

³⁸⁾ l. c. pag. 191. 204. Wir haben gesehen, wie Method' Johannis VIII. Brief behandelte, ihn Hadrian II. zuschob.

³⁹⁾ l. c. p. 204. einen wichtigen Passus ausließ, einen anderen einschmuggelte; als Brief Johannis VIII. eine Vollmacht für sein Anathema gelten ließ.

⁴⁰⁾ l. c. pag. 213 sequ. cf. supra not. 20.

⁴¹⁾ l. c. pag. 221. Rom ließ sich wirklich überrumpeln und täuschen, zumal der schwächliche Johannes VIII., aber schließlich wurde die impostura entdeckt. *Pravda atd.* Naše Doba na uv. m. str. 351. Řím byl přelstěn, jako vždy ve styku s Řeky a Rusy.

⁴²⁾ l. c. pag. 219.

⁴³⁾ *Pravda atd.* Naše Doba na uv. m. str. 256.

⁴⁴⁾ l. c. p. 198 sequ. (Cyryll war kein Ämterjäger noch Politiker: noch lockte ihn die Wissenschaft, weltliche, heidnische wie

Asketicky horle proti všelikým přestupkům vážných zákonův imponuje velikými požadavky, podle kterých zařizoval život i se svými druhy.⁴⁵⁾ O Methoději pak píše: Byl to člověk velice zbožný, vzorného svatého života.⁴⁶⁾ Na jedné straně tedy byl pokrytcem, lhářem, falsatorem a interpolatorem listin, a na druhé straně asketou, člověkem velice zbožným, vzorného svatého života!

Odpovídám: Horlil-li Konstantin-Cyryll pro zákon, aby byl zachovávan, pak zajisté, o tom nepochybuji, ani sám nezapomněl na slovo písma: Ústa, kteráž lhou, zabíjejí duši,⁴⁷⁾ věda, že podle slov Kristových ďábel jest lhář a otec lži.⁴⁸⁾ Proto nejenom naléhal, aby jeho posluchači řídili se příkladem apoštolským: Nelžete jedni druhým,⁴⁹⁾ ale i sám pro dobrý příklad se varoval vší lži, ještě méně přestupoval příkaz: Nepromluvíš křivého svědectví.⁵⁰⁾ Rovněž i Methoděj znal slovo písma: Slovo lživé v ohavnosti míti bude spravedlivý,⁵¹⁾ ale řídil se také zřejmými příkazy: Nebudete klamati, aniž kdo oklamá bližního svého⁵²⁾ a Rty tvé ať nemluví lsti.⁵³⁾

theologische . . . Er hatte nur einen Ehrgeiz, der Verbreitung seiner alleinseligmachenden griechischen Kirche — nicht umsonst war er Intimus des Photius — zu dienen. Srovn. výše str. 33.

⁴⁵⁾ l. c. p. 200. trat er (Cyryll) auf mit seinem aszetischen Eifern gegen jegliches Verletzen strikter Gesetze . . . so imponierte er durch seine hohen Forderungen, denen sein eigener Lebenswandel wie der seiner Gefährten sich anpaßte.

⁴⁶⁾ l. c. pag. 216. Es war dies ein urfrommer Mann, von musterhaftem, heiligen Lebenswandel.

⁴⁷⁾ Sap. 1, 11. Os quod mentitur, occidit animam.

⁴⁸⁾ Joann. 8, 44. (diabolus) mendax est et pater eius (mendacii).

⁴⁹⁾ Coloss. 3, 9. Nolite mentiri invicem.

⁵⁰⁾ Exod. 20, 16. Deuter. 5, 20. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

⁵¹⁾ Prov. 13, 5. Verbum mendax iustus detestabitur.

⁵²⁾ Levit. 19, 11. Non mentiemini nec decipiet unusquisque proximum suum.

⁵³⁾ Ps. 33. 14 Labia tua ne loquantur dolum.

Tak jednali zcela bezpečně Konstantin-Cyryll a Methoděj jako poctiví muži, nedílní ani jako asketé, světci. Podle Brücknera jinak by byli učili a jinak jednali jako hotoví pokrytci, ať se nevyjádřím ještě ostřeji.

Kdyby někdo v Evropě nebo kdekoli jinde takovou nebo podobnou píseň podle nějaké legendy zazpíval třeba o Vinfri-dovi-Bonifatiovi, celý vzdělaný svět jako jeden muž by se na něj vrhl, s ošklivostí se odvraceje od opovázlivce.

Veliké slovanské apoštoly berlínský učenec napřed zlehčil a jaksi sesměšnil, potom z nich na základě slovanských hlavně legend dle svých domyslův utvořil odpornou karikaturu, pravé psychologické monstrum, plné protiv a odporův, a pak se ještě osměluje psáti: neberu věřícímu práva, vzdělávati se na obraze bohabojných mužův a na jejich působení; nežádám, aby odstranění byli ze slovanského pantheonu nebo z římského seznamu svatých, ale žádné pretium affectionis, žádná svatozář, žádný ohled na tradici nesmí nám překážeti, chceme-li nalézt cestu pravdy.⁵⁴⁾ — Uznávám snahu našeho autora, přesvědčen jsem také, že pravou cestu k pravdě našel, ale nechtěl po ní kráčet, zamilovav si některé neobvyklé dosud na západě zásady slavjanofilův ruských.

Autor nás ujišťuje sice, že neblíží genialnímu záměru «řeckých bratří», dodáváje k tomu, že se jim dostává plně

⁵⁴⁾ l. c. p. 298. Ich raube nicht dem Gläubigen das Recht, sich an dem Bilde gottesfürchtiger Männer und ihrem Wirken zu erbauen; . . . ich verlange nicht die Entfernung Cyrills und Methods aus dem slavischen Pantheon oder dem römischen Heiligenkalender, aber kein pretium affectionis, kein Heiligenschein, kein Respekt vor der Tradition darf uns hindern, der Wahrheit auf die Spur zu kommen.

spravedlnosti.⁵⁵⁾ Než tu mohu i s laskavým čtenářem zvolati: Bůh nás chraň takové spravedlnosti! Však přes to dobře vím, že by náš autor, kdyby si byl mohl všecko předem důkladně promyslet, nikdy nám nebyl podal takové práce. Ale ani tak jí neupírám důležitosti, domnívaje se právem, že se nemine s úspěchem; ovšem nebude takový, jako očekával autor. Píše bezohledně, naproti tomu jsou moje řádky klidné, vážné, dosti šetrné, krotké, ale ovšem také rozhodné. —

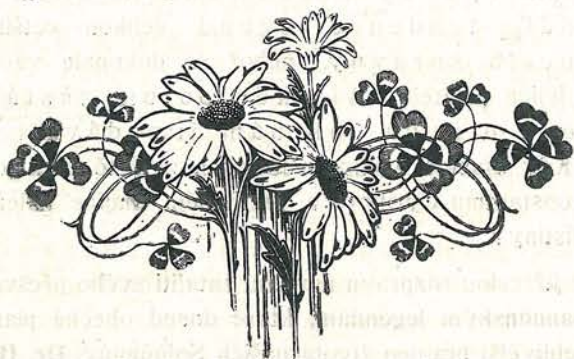
Jedinou příčinou jeho omylův jest, že činí svoje vývody bezmála výhradně jenom podle dat, které jemu poskytují legendy východní, zvláště slovanské, jež po fotiovsku překrucující zbarvily život slovanských apoštolův docela jinak, než jaký byl. Vývody našeho autora, ovšem nannoze podle tendence legend velkou většinou jsou docela správné, neboť se dokonale vžil v postavení jejich pisatele. Ale kde potom zůstává historická pravda, jak nám ji podávají listiny? Kdy vlastně začnou odborníci, zvláště filologové psáti o Konstantinu-Cyryllovi a Methoději, majíce náležité zření na listiny?

Konče již celou rozpravu nemohu zatajiti svého přesvědčení, že **pannským legendám**, které dosud obecně platily za nejspolehlivější pramen života našich Soluňanův, **Dr. Brückner dal svými cyrilomethodějskými statěmi ránu smrtelnou, které již nezahojí žádný na světě lékař.** Jsou a zůstanou na vždy (užívám výrazu autorova) památníky «pravdymilovnosti» řecké, fotiovské. Že přispěl platně k jejímu odhalení, můžeme jemu býti jenom povděční.

Po dlouholetém studiu vystoupil jsem na veřejnost se skromnými výsledky svého badání cyrilomethodějského.

⁵⁵⁾ l. c. pag. 228. Meine Ausführungen treten dem genialen Plane und Werke der Griechenbrüder in nichts zu nahe, lassen ihnen völlige Gerechtigkeit widerfahren und entkleiden sie nur von allerlei Beiwerk.

Neustal jsem v něm, když si jich odborníci s jisté strany nevšimli. Daleko by mě zavedlo, kdybych měl odpovídati na námitky poslední mi vyslovené. Nyní však uznal jsem za svou povinnost ujeti se slovanských apoštolův i proti muži jména Brücknerova, pamětliv jsa slov Jeronymových: *Ille veritatis defensor esse debet, qui cum recte sentit, loqui non metuit nec erubescit.* Ostatně jest se mi řídití heslem: *Amicus Cicero, amicus Plato, magis amica veritas.*

UKAZATEL OSOB.

A

Adalram arcibiskup salcpurský 42, 43, 74, 77.
Adalvin arcibiskup salcpurský 74.
Ado arcibiskup viennský 111.
Agathon papež 93.
Altfrid arcikněz 42, 74
Ambrož svatý, arcibiskup milánský 97, 98.
Anasthasius bibliothekář řím. 139.
Anastasius Sinaita patriarcha anti-ochijský 92, 94.
Andronik sv., biskup srěmský 26.
Apollinaris kaciřský biskup v Laodikii 96.
Arn arcibiskup salcpurský 42.
Arnolf císař 43.
Asseman Josef Simon praefekt knihovny vatikánské 101.
Athanasius svatý, patriarcha alexandrijský 90, 91, 94, 98.
Augustin svatý, biskup hipponský 97, 98.

B

Barbosa Augustin biskup v Ugentu 112.
Bartolini Dominik kardinal 5.
Basilius Maced. císař 37, 98, 136.
Basilius Veliký svatý, arcibiskup caesarejský 91, 93, 98.
Benedikt XIV. papež 113.
Benedikt biskup 44.
Boris-(Bogoris-)Michal car bulharský 15, 16, 25, 37, 38.
Brückner Alexander Dr. professor slavistiky v Berlíně 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 17, 19, 20, 24, 26, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 41, 48, 49, 50, 56, 57, 58, 60, 64, 65, 66, 68, 77, 78, 81, 82, 83, 102, 103, 104, 107, 108, 109, 114, 117, 118, 122, 124, 125, 127, 132, 138, 140, 141, 143, 144, 149.

C

Cicero Marcus Tullius řečník římský 150.
Cyrill svatý arcibiskup alexandrijský 29, 89, 90, 91, 92, 94, 95, 98.
Cyrill svatý, biskup jerusalem. 90.
Cyrill svatý, apoštol slovanský viz Konstantin-Cyrril.

D

Damasus papež 93, 101.
Daniel biskup poslaný na Moravu 44.
Didymus představený katechetské školy alexandrijské 89, 91.
Ditmar (Deotmar, Theutmar) arcibiskup salcpurský 44, 80.
Dudík Beda Dr. historiograf moravský 75.

E

Elipandus arcibiskup toledský 87.
Engilmar biskup pasovský 43, 44, 118.
Epifanius svatý, metropolita konstantijský na Cypru 88, 90, 92, 95.
Eutyches archimandrita, kaciř 97,

F

Felix biskup urgelský 87.
Formosus papež 126.
Fotius patriarcha carhradský 24, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 71, 92, 93, 94, 95, 96, 101, 102, 104, 116, 122, 131, 134, 136, 144, 145.
Friedrich Gustav Dr. český palaeograf 43, 44, 45, 65, 70, 77, 79, 85, 100, 105, 106, 108, 134, 135.

G

Ginzel Josef Augustin Dr. historik církevní 5, 75, 83.

Golubinskij E. církevní historik ruský 36.

Gorazd učeník slovanských apoštolův 9, 84, 143, 144.

Gromnicki Tadeusz Dr., profesor církevního práva v Krakově 5.

H

Hadrian I. papež římský 87, 97, 99, Hadrian II. papež římský 12, 21, 26, 27, 33, 39, 40, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 77, 78, 86, 119, 121, 123, 126, 134, 146.

Hadrian III. 93.

Hanno biskup frisinský 76.

Hefele Karel Josef biskup, církevní historik německý 121.

Hergenrother Josef kardinál církev. historik německý 5, 101, 131.

Hermanrich biskup pasovský 43, 108.

Hilarius svatý, biskup piktavský 96, 97, 98.

Hinkmar arcibiskup remešský 87. Hollweck Josef Dr. kanonista německý 112.

Hormisdas papež římský 87, 96.

Ch

Chrabr-Kliment mnich, pozd. biskup slovanský 9, 10, 12, 14, 20, 21, 22, 31, 57, 60, 61, 82, 83, 115, 123, 124, 125, 132, 135.

I, J

Jagić Vatroslav Dr. slavista vídeňský 6, 146.

Jan VIII. papež římský 12, 26, 27, 33, 42, 43, 45, 50, 52, 54, 56, 59, 60, 61, 62, 67, 68, 69, 70, 71, 85, 86, 87, 93, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 119, 126, 131, 133, 134, 136, 142, 145, 146.

Jan IX. papež římský 43, 44, 57, 78, 79, 125.

Jan arcibiskup 44.

Jan Damaskin svatý, učitel církevní 95, 101.

Jan z Benátek kněz Svatoplukův 45, 78.

Jan Zlatoustý svatý, biskup, učitel církevní 98.

Jeronym svatý, učitel církevní 89, 150.

Jimram (Emmeram) svatý, biskup mučenník 43.

Innocentius III. papež římský 55.

Justin císař cařihradský 87, 96.

K

Karel Veliký císař 42, 77.

Kinamon zajatý křesťan v Bulharech 37, 38.

Kliment biskup slovanský viz Chrabr-Kliment.

Kliment I. svatý, papež římský, mučenník 10, 28, 32, 40, 50, 51, 63.

Kober František Dr. kanonista tubinský 112.

Kocel kníže blatenský 26, 41, 47, 49, 63, 64, 75, 76.

Konstantin-Cyryll apoštol slovanský 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14, 16, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 39, 41, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 73, 74, 75, 83, 84, 117, 122, 123, 129, 130, 131, 132, 133, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 149.

Konstantin Porfyrogenetes (Nachorodý) 37.

Kosmas letopisec český 54, 128.

Kristian (Křišťan) Kristian Přemyslovec 35, 127.

Krum chagan bulharský 36, 37.

Kufaras viz Theodor Kufaras.

L

Lapôte A. S. J. bollandista 129.

Lev I. papež římský 87, 93, 97, 98.

Lev IV. papež římský 93.

Lev Isaurský císař cařihradský 34.

Lothar král 120.

Ludvík král 42.

Ludvík král 50, 64.

Ludmila svatá, kněžna česká 35.

M

Manuil biskup drinopolský 37, 38.

Marinus kněz cyperský 87, 97.

Martin I. svatý, papež římský, mučenník 87, 96; 97.

Maximus vyznavač, opat 87, 97.

Methoděj svatý, arcibiskup moravský, apoštol slovanský 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 19, 21, 22, 23,

24, 26, 27, 28, 29, 30, 39, 43, 44, 45, 46, 50, 51, 52, 53, 56, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 113, 114, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 126, 127, 129, 131, 132, 133, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149.

Michal I. císař řecký 15.

Michal III. císař řecký 15, 21, 24, 32, 34, 38, 39, 56, 58, 66.

Michal cař bulharský viz Boris-Michal.

Mikoláš I. papež římský 14, 15, 16, 49, 54, 66, 87, 101, 121.

N

Nestor letopisec ruský 131.

Nestorius patriarcha cařihradský 97.

Navota (Vojen) 37.

O

Omortag chagan bulharský 36, 37.

Osvald chorepiskop korutanský 42, 74.

Otto chorepiskop korutanský 42.

P

Pavel biskup jakynský legat Jana VIII. 27, 77, 81.

Pertz Georg Heinrich historik německý 42, 43, 44, 75, 121.

Petavius Diviš S. J. dogmatik francouzský 92, 94, 95.

Pez Bernard benediktin melický 42.

Pius svatý papež římský 55.

Platon řecký filosof 150.

Pogodin Michal Petrovič historik ruský 28.

Pogorělov V. 31.

Potkański Karol Dr. historik polský 96.

Privina kníže blatenský 75.

Prokulus patriarcha cařihradský 98.

R

Rački František Dr. praelat, církevní historik charvatský 5.

Reginhar biskup pasovský 42.

Rettel Leonard historik polský 5.

Richar biskup pasovský 43, 44, 46.

Richbald arcikněz korutanský 42, 74.

Rostislav kníže moravský 24, 35, 36, 38, 41, 46, 49, 50, 62, 74, 126, 128.

Ř

Řehoř I svatý papež římský 87, 93.

Řehoř Divotvorce svatý, biskup novocaesarejský 93.

Řehoř Nazianský svatý biskup, učitel církevní 93, 98, 121.

Řehoř Nysský svatý biskup 93, 98.

S

Serapion biskup thmuitský 90, 91.

Slavomír kněz moravský 78.

Svatopluk kníže moravský 27, 42, 45, 53, 65, 66, 72, 77, 78, 81, 83, 84, 85, 86, 106, 107, 108, 109, 110, 114, 115, 118, 120, 123, 124, 127, 135, 136.

Š

Štěpán V (VI) papež římský 28, 84, 104, 108, 110, 114, 115, 121.

Štěpán svatý král uherský 72.

Štule Václav probošt, církevní historik český 5.

T

Tertullian spisovatel církevní 96.

Theoderich chorepiskop korutanský 42.

Theodor Kufaras zajatec bulharský 37, 38.

Theodora císařovna řecká 15.

Theofana chronisty pokračovatel 37.

Theofylakt arcibiskup ochridský 37, 116, 118.

Theutberga manželka Lothara krále 120.

Theutmar (Ditmar) arcibiskup salcpurský viz Ditmar.

Turribius biskup asturský 87.

Turrianus František S. J. (tak správné jeho jméno) 94.

V

Václav svatý kníže český 35.

Wattenbach Wilhelm Dr. historik německý 139.

Viching biskup nitranský 43, 44, 45, 61, 67, 72, 78, 80, 83, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 113, 114, 115, 117, 118, 121, 126, 128, 133, 136, 137, 145, 146.
 Wilpert Josef Dr. praelat, archaeolog, dioecesan olomucký 64.
 Winfrid-Bonifatius svatý, biskup apoštol německý 148.

Vojtěch svatý biskup pražský 127.
 Vondrák Václav Dr. slavista český 9.
 Voronov A. D., církevní historik ruský 11, 17, 69, 70.

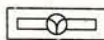
Z

Zachariáš svatý papež římský 93.
 Zemižizn posel Svatoplukův 135.

UKAZATEL VĚCNÝ.

Blatengrad (Mosburk) 75.
 Bohomil kacíři 17.
 Budín město 75.
 Bulharská legenda 82, 115, 116, 123, 124, 125.
Ducha svatého východ 85--108.
Filioque 86, 87, 88, 89, 90, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 110, 116, 141.
 Fotiovo dogma 71, 98, 100, 101, 104, 116.
Hlaholice pismo slovanské 21, 25, 27, 33, 47, 53, 131, 132, 143.
 »Hyiopatorské kacířství« 27, 82, 121.
Konstantina-Cyrylla život 6, 8, 10, 13, 16, 24, 28, 57, 140, 144.
 Krk sídlo biskupské 72.
Labud sídlo biskupské 72.
Moravská legenda 17.
 Methoděje svatého život 10, 13, 21, 23, 24, 55, 57, 61, 68, 77.
Nitra město biskupské 45, 105, 137.
Olymp hora v Malé Asii blíž Kyzika 24.
Pannonské legendy vůbec 6, 10, 11, 12, 13, 15, 19, 20, 25, 30, 35, 47, 49, 84, 129, 140, 149.

Pavličané kacíři manichejští 9, 14, 15, 16, 17, 20, 57, 83, 132.
 Pešť město 75.
 Pilátův nápis 25.
Římská (italská) legenda 6, 8, 9, 10, 17, 23, 31, 48, 85.
Salcpurk (Juvavia) 74, 77.
 Sekov sídlo biskupské 72.
 Slovanská bohoslužba 13, 25, 26, 30, 31, 32, 38, 39, 47, 50, 51, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 61, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 79, 81, 114, 121, 123, 133, 136, 139, 140.
 Slovanská bohoslužba v Bulharech 20, 30, 31.
 Sněm II. cařihradský r. 553 str. 97, 98.
 Synoda cášská 120.
 Synoda metská 121.
 Synoda mohučská 76.
Škola alexandrijská 88, 93, 95.
 Škola antiochijská 88, 95.
Tradice kostela římského 85, 86, 87, 88, 93, 96, 99, 101.
 »Trojjazyčné kacířství« (Pilátovci) 8, 9, 13, 23, 25, 59, 70.

OBSAH.

	Str.
Úvod	5
Hlava I.	8
» II.	11
» III.	19
» IV.	24
» V.	30
» VI.	41
» VII.	49
» VIII.	57
» IX.	68
» X.	74
» XI.	82
» XII.	105
» XIII.	115
» XIV.	123
» XV.	129
» XVI.	138

OMYLY TISKOVÉ.

Str. 21. ř. 7. nedlouho
 str. 41. ř. 8. Benátky
 str. 52. ř. 4. bully Jana VIII.
 str. 61. ř. 26. H'k
 str. 92. pozn. 38. dle převodu Turrianova
 str. 96. ř. 11. obnovil Apollinarisovu haeresi.

